

Izvješće o financijskoj stabilnosti

2018

IZDAVAČ

Centralna banka Bosne i Hercegovine
Maršala Tita 25, 71000 Sarajevo
tel. (387 33) 278 100
faks (387 33) 278 299
Internet: www.cbbh.ba
e-mail: publications@cbbh.ba

Za sve informacije kontaktirati:
Odjeljenje za finacijsku stabilnost

Uredništvo:
dr. Senad Softić
dr. Milica Lakić
Želimira Raspudić
mr. Ernadina Bajrović
Vesna Papić
dr. Dejan Kovačević
dr. Belma Čolaković
mr. Amir Hadžiomerađić

Priprema za štampu:
Visia d.o.o.

Tisak:
Štamparija Fojnica

Tiraž:
40 primjeraka

Publiciranje i umnožavanje u obrazovne i nekomercijalne
svrhe je dozvoljeno uz obavezno navođenje izvora.

© Centralna banka Bosne i Hercegovine | sva prava zadržana

ISSN 1840-412X

Kazalo

■	Kratice	6
■	Uvod	8
■	Izvršni sažetak	9
■	1. Trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja	11
	1.1 Trendovi u međunarodnom okruženju	11
	1.2 Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni	15
	1.2.1 Učinci na bankarski sektor	15
	1.2.2 Učinci na realni sektor	15
■	2. Makroekonomski trendovi u BiH	21
■	3. Vlada	28
■	4. Kućanstva	32
■	5. Poduzeća	40
■	6. Financijski posrednici	46
	6.1. Bankarski sektor	46
	6.2. Nebankarski financijski sektor	62
■	7. Financijska infrastruktura	65
	7.1. Platni sustavi	65
	7.2. Regulatorni okvir	66
■	Statistički dodatak	69

Tablice:

- Tablica 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta
- Tablica 3.1: Pokazatelji fiskalne održivosti
- Tablica 3.2: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade
- Tablica 4.1: Potraživanja od stanovništva, kartice
- Tablica 4.2: Iskorišteni limit po debitnoj kartici
- Tablica 4.3: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura
- Tablica 5.1: Krediti poduzećima – ročna i valutna struktura ostatka duga
- Tablica 6.1: Vrijednost imovine financijskih posrednika
- Tablica 6.2: Pojednostavljena bilanca stanja mikrokreditnih organizacija
- Tablica 7.1: Transakcije u platnom prometu
- Tablica 7.2: Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)

Slike:

- Grafikon 1.1: Kretanje referentnih kamatnih stopa FED-a i ECB-a
- Grafikon 1.2: Kretanje tečaja USD prema EUR
- Grafikon 1.3: Cijene hrane i nafte
- Grafikon 1.4: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima u odabranim zemljama EU
- Grafikon 1.5: Kretanje cijena dionica banaka majki domaćih banaka
- Grafikon 1.6: Promjene u javnom dugu izraženom u postocima BDP-a u 2018. godini
- Grafikon 1.7: Prinosi desetogodišnjih državnih obveznica
- Grafikon 1.8: Kretanje glavnih tržišnih indeksa
- Grafikon 1.9: Stopa nezaposlenosti u EU
- Grafikon 1.10: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnere
- Grafikon 2.1: Financiranje deficita tekućeg računa
- Grafikon 2.2: Prosječna nominalna neto plaća i indeks potrošačkih cijena
- Grafikon 2.3: Stope rasta prosječne neto plaće i nezaposlenosti
- Grafikon 2.4: Promjene u broju zaposlenih po djelatnostima
- Grafikon 2.5: Stopa nezaposlenosti u zemljama iz okruženja
- Grafikon 2.6: Dugoročna nezaposlenost i odnos radne snage prema neaktivnom stanovništvu
- Grafikon 2.7: Obujam prometa nekretnina stambene namjene u starogradnji
- Grafikon 2.8: Indeks cijena nekretnina, godišnji prosjeci, 2008 = 100
- Grafikon 2.9: Promjena ranga i ocjene indeksa konkurentnosti 2017. - 2018.
- Grafikon 3.1: Proračunski saldo sektora generalne vlade BiH, u postocima BDP-a
- Grafikon 3.2: Javni dug BiH, u postocima BDP-a
- Grafikon 3.3: Utjecaj platnobilančnih stavki na promjene u deviznim rezervama
- Grafikon 3.4: Troškovi servisiranja vanjskog duga, u postocima BDP-a
- Grafikon 3.5: Promet na bh. tržištima kapitala
- Grafikon 4.1: Zaduženost stanovništva prema financijskim institucijama
- Grafikon 4.2: Zaduženost stanovništva prema institucijama i tipu zaduženja, 2018.
- Grafikon 4.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast
- Grafikon 4.4: Novoodobreni krediti stanovništvu
- Grafikon 4.5: Valutna struktura kredita stanovništvu
- Grafikon 4.6: Nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva po namjeni
- Grafikon 4.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništvu po bankama
- Grafikon 4.8: Tromjesečna stopa defaulta
- Grafikon 4.9: Novoodobreni krediti i prosječne ponderirane kamatne stope
- Grafikon 4.10: Prosječne kamatne stope na dugoročne kredite stanovništvu odobrene u 2018. godini, po bankama

Grafikon 4.11: Kamatne stope na novoodobrene dugoročne kredite prema obujmu kreditiranja stanovništva, po bankama
Grafikon 4.12: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope
Grafikon 4.13: Depoziti stanovništva po ročnosti i stope rasta depozita
Grafikon 4.14: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite
Grafikon 5.1: Potraživanja od poduzeća prema tipu zaduženja na kraju 2018.
Grafikon 5.2: Potraživanja od poduzeća prema tipu i djelatnosti
Grafikon 5.3: Ugovorena i preostala ročnost klasičnih kredita po djelatnostima u 2017. i 2018.
Grafikon 5.4: Prosječna zaduženost poduzeća po odabranim djelatnostima u 2017. i 2018.
Grafikon 5.5: Prosječno dospijeće po kreditima
Grafikon 5.6: Godišnja stopa defaulta
Grafikon 5.7: Kamatne stope na kredite poduzećima, po bankama
Grafikon 5.8: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope
Grafikon 6.1: Aktiva i krediti u postocima BDP-a
Grafikon 6.2: Promjena najvažnijih stavki bilance bankarskog sektora
Grafikon 6.3: Aktiva bankarskog sektora
Grafikon 6.4: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2018. godini
Grafikon 6.5: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka
Grafikon 6.6: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru
Grafikon 6.7: Sektorska struktura depozita
Grafikon 6.8: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti
Grafikon 6.9: Dijagram pokazatelja financijskog zdravlja bankarskog sektora
Grafikon 6.10: Učinak smanjenja regulatornog kapitala na CAR, po bankama
Grafikon 6.11: Kvaliteta kreditnog portfelja
Grafikon 6.12: Stopa defaulta u sektoru poduzeća, po bankama u 2018. godini
Grafikon 6.13: Stopa defaulta u sektoru stanovništva, po bankama u 2018. godini
Grafikon 6.14: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima, po bankama na kraju 2018.
Grafikon 6.15: Dobit bankarskog sektora
Grafikon 6.16: Pokazatelji profitabilnosti
Grafikon 6.17: Pokazatelji likvidnosti
Grafikon 7.1: Udio banaka u međubankarskom platnom prometu u 2018. godini

Tekstni okvir:

Tekstni okvir 1: Trgovinski rat SAD-a i Kine
Tekstni okvir 2: Ocjena glavnih makrofinancijskih rizika po financijsku stabilnost
Tekstni okvir 3: Mrežna analiza prelijevanja sustavnih rizika
Tekstni okvir 4: Izračun pokazatelja kapitaliziranosti u skladu s novim zakonskim i regulatornim okvirom
Tekstni okvir 5: Testovi na stres

Statistički dodatak:

Tablica A1: Promjene suverenog rejtinga
Tablica A2: Indeks cijena nekretnina
Tablica A3: Pregled najvećih zaduženosti po klasičnim kreditima prema KD BiH 2010., 31.12.2018.
Tablica A4: Glavne stavke vanjskotrgovinske razmjene roba
Tablica A5: Pregled potraživanja od poduzeća po tipu i djelatnosti
Tablica A6: Krediti poduzećima, valutna struktura duga po djelatnostima na kraju 2018.
Tablica A7: Statusne promjene u bankama u razdoblju od 2001. do 2018. godine

Kratice

ABRS	Agencija za bankarstvo Republike Srpske	FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
AOD	Agencija za osiguranje depozita	FED	Sustav federalnih rezervi
BDP	Bruto domaći proizvod	FTSE	Indeks londonske burze (Financial Times Stock Exchange)
BHAS	Agencija za statistiku BiH	GBP	Britanska funta
BiH	Bosna i Hercegovina	HHI	Herfindahl–Hirschman Indeks
BIS	Banka za međunarodna poravnanja	ILO	Međunarodna organizacija rada (International Labor Organization)
BLSE	Banjalučka burza	JRTR	Jedinstveni registar transakcijskih računa
CAC 40	Indeks francuske burze (Cotation Assistée en Continu)	KM	Konvertibilna marka
CAR	Stopa adekvatnosti kapitala (Capital Adequacy Ratio)	KWD	Kuvajtski dinar
CBBiH	Centralna banka Bosne i Hercegovine	MFT BiH	Ministarstvo financija i trezora BiH
CET 1	Osnovni kapital prvog reda (Common Equity Tier 1)	MKO	Mikrokreditne organizacije
CHF	Švicarski franak	MMF	Međunarodni monetarni fond
COREP	Jedinstveni okvir za izvještavanje kapitala (Comman Reporting Framework)	MONEYVAL	Komitet Vijeća Europe za evaluaciju borbe protiv pranja novca i financiranja terorističkih aktivnosti
CPI	Indeks potrošačkih cijena	NACE	Statistička klasifikacija ekonomskih djelatnosti u EU
CRD IV	EU Direktiva o kapitalnim zahtjevima (Capital Requirements Directive)	NPL	Nekvalitetni krediti (Nonperforming loans)
CRK	Centralni registar kredita	OPEC	Organizacija zemalja izvoznica nafte
CRR	Regulativa o kapitalnim zahtjevima (Capital Requirements Regulations)	ROAA	Povrat na prosječnu aktivu (Return on Average Assets)
DAX	Indeks na burzi vrijednosnih papira u Frankfurtu (Deutscher Aktien Index)	ROAE	Povrat na prosječni kapital (Return on Average Equity)
EBA	Europska bankarska agencija (European Banking Authority)	RS	Republika Srpska
ECB	Europska središnja banka	RTGS	Bruto poravnanje u realnom vremenu (Real Time Gross Settlement)
EDIS	Europski sustav osiguranja depozita (European Deposit Insurance System)	S&P	Standard & Poor's
EFTA	Europsko udruženje za slobodnu trgovinu (European Free Trade Association)	SAD	Sjedinjene Američke Države
EONIA	Prosječna eurska prekonoćna kamatna stopa (Euro Overnight Index Average)	SASE	Sarajevska burza
€STR	Eurska kratkoročna kamatna stopa (Euro short-term rate)	STO	Svjetska trgovinska organizacija
EU	Europska unija	TLTRO 3	Targetirani dugoročni krediti za banke (Targeted longer-term refinancing operations III)
EUR	Euro	UNO	Uprava za neizravno oporezivanje
FATF	Radna grupa za financijske mjere protiv pranja novca (Financial Action Task Force)	USD	Američki dolar
FBA	Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine	WEO	Svjetski ekonomski pregled (World Economic Outlook)

Zemlje

BG	Bugarska	HR	Hrvatska	SI	Slovenija
CY	Kipar	IE	Irska	SK	Slovačka
ES	Španjolska	IT	Italija	TR	Turska
FR	Francuska	PT	Portugal		
GR	Grčka	RS	Srbija		

**IZVJEŠĆE O FINANCIJSKOJ
STABILNOSTI ZA 2018. GODINU**

Uvod

Pod financijskom stabilnošću CBBiH podrazumijeva stanje u kojem financijski sustav može apsorbirati šokove bez značajnih poremećaja u svom trenutačnom i budućem funkcioniranju i čije funkcioniranje nema negativne utjecaje na ekonomiju.

Mandat CBBiH za praćenje stabilnosti financijskog sustava neizravno proizlazi iz Zakona o CBBiH. CBBiH ima aktivnu ulogu u razvoju i implementaciji politike stabilnosti i održivog ekonomskog rasta BiH, kroz osiguranje stabilnosti domaće valute i ukupne financijske i ekonomske stabilnosti u zemlji. Jedna od temeljnih zadaća CBBiH je uspostava i održavanje odgovarajućih platnih i obračunskih sustava kao dijela financijske infrastrukture. CBBiH doprinosi očuvanju financijske stabilnosti kroz zakonom utvrđenu nadležnost koordinacije djelatnosti entitetskih agencija za bankarstvo. CBBiH, u skladu s odlukom Upravnog vijeća, sudjeluje u radu međunarodnih organizacija koje rade na učvršćivanju financijske i ekonomske stabilnosti kroz međunarodnu monetarnu suradnju. Aktivnosti CBBiH na polju praćenja stabilnosti financijskog sustava obuhvaćaju i specijaliziranu komunikaciju s relevantnim međunarodnim i domaćim institucijama kojom se osigurava kontinuitet procesa praćenja sustavnih rizika. Doprinos očuvanju financijske stabilnosti CBBiH daje u okviru članstva u Stalnom komitetu za financijsku stabilnost BiH.

Publiciranjem Izvješća o financijskoj stabilnosti CBBiH nastoji doprinijeti financijskoj stabilnosti u BiH kroz:

- » Unapređenje razumijevanja i poticanje dijaloga o rizicima za financijske posrednike u makroekonomskom okruženju;
- » Upozoravanje financijskih institucija i drugih sudionika na tržištu na mogući kolektivni utjecaj njihovih pojedinačnih akcija;
- » Stvaranje konsenzusa o financijskoj stabilnosti i poboljšanje financijske infrastrukture.

Iako je fokus ovog izvješća na događajima iz 2018. godine, njegov obuhvat je proširen i na najvažnija zbivanja iz prve polovice 2019. godine, u skladu s dostupnim podacima u vrijeme izrade. Izvješće o financijskoj stabilnosti za 2018. godinu je organizirano po poglavljima. U izvršnom sažetku su naglašeni najvažniji rizici po stabilnost financijskog sustava. U prvom poglavlju su predstavljene glavni trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja. U sklopu ovog poglavlja posebno su izdvojeni glavni rizici iz EU i eurozone te su opisani njihovi učinci na bankarski sektor i realnu ekonomiju ovog geografskog područja, s fokusom na rizike koji mogu imati utjecaj na bankarski sektor i realnu ekonomiju BiH. Drugo poglavlje daje pregled trendova i potencijalnih rizika iz domaćeg okruženja koji se odražavaju na funkcioniranje financijskog sustava u BiH. Treće poglavlje daje pregled glavnih trendova i rizika koji dolaze iz fiskalnog sektora. Četvrto poglavlje ilustrira učinke rizika identificirane u prethodnim poglavljima na potraživanja od stanovništva. Fokus petog poglavlja su učinci identificiranih rizika na sektor pravnih osoba. U šestom poglavlju se ocjenjuju učinci rizika na stabilnost financijskog sektora, s fokusom na bankarski sektor. Sedmo poglavlje ilustrira osnovne trendove u financijskoj infrastrukturi: platnim sustavima i regulatornom okviru. Izvješće o financijskoj stabilnosti za 2018. godinu sadrži pet tekstnih okvira: Trgovinski rat SAD-a i Kine, Ocjena glavnih makrofinancijskih rizika po financijsku stabilnost, Mrežna analiza prelijevanja sustavnih rizika, Izračun pokazatelja kapitaliziranosti u skladu s novim zakonskim i regulatornim okvirom i Testovi na stres.

Na koncu, potrebno je naglasiti da se ovo izvješće bavi isključivo pitanjima od značaja za sustavni rizik, jer je nadzor poslovanja financijskih posrednika, u skladu s važećim zakonima u BiH, zadatak nadležnih supervizora za financijski sektor. Njegov osnovni cilj je da ukaže na rizike koji dolaze iz financijskog sustava, kao i makroekonomskog okruženja te procijeni sposobnost sustava da apsorbira te šokove.

Izvršni sažetak

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2018. godini i prvoj polovici 2019. godine jesu: umjereni globalni ekonomski rast potaknut značajnijim rastom ekonomije SAD, usporavanje ekonomskog rasta eurozone i zemalja u razvoju, i dalje niska inflacija u EU i eurozoni, nastavak normalizacije monetarne politike FED-a i akomodativne monetarne politike ECB-a te rast napetosti usljed eskalacije trgovinskog rata između SAD i Kine. Pojačane neizvjesnosti vezane za Brexit, rast fiskalnih i financijskih rizika u Italiji, slabljenje industrijske proizvodnje u Njemačkoj kao i politička nestabilnost u Francuskoj, uz i dalje prekomjernu zaduženost pojedinih zemalja, predstavljaju najznačajnije rizike po financijsku stabilnost eurozone i EU.

U 2018. godini u BiH je zabilježen blagi oporavak ekonomske aktivnosti, smanjenje ukupnog vanjskog duga, blago poboljšanje na tržištu rada te fiskalni suficit kao rezultat značajnijeg rasta proračunskih prihoda u odnosu na rast proračunske potrošnje. Vanjske ranjivosti koje proizilaze iz platnobilančne pozicije zemlje su ublažene uslijed blagog smanjenja udjela deficita tekućeg računa u odnosu na BDP. Međutim, visoka stopa nezaposlenosti, nepovoljno poslovno okruženje, niska konkurentna pozicija zemlje, neučinkovit javni sektor i niska kupovna moć stanovništva i dalje ne omogućavaju značajnije ublažavanje rizika iz domaćeg makroekonomskog okruženja. Iako je kreditni rejting zemlje ostao nepromijenjen, izgledi su početkom 2019. godine poboljšani sa stabilnih na pozitivne zbog očekivanog razvoja ekonomske perspektive BiH.

Blagi rast potrošnje u sektoru kućanstava, uz poboljšane pokazatelje na tržištu rada i postupno oživljavanje aktivnosti na tržištu nekretnina, doprinijeli su porastu ukupne zaduženosti kućanstava koja je u najvećoj mjeri posljedica rasta zaduženosti stanovništva po kreditima od banaka. Tražnja za kreditima je blago povećana, čemu doprinosi i snižavanje aktivnih kamatnih stopa i velika ponuda nenamjenskih i zamjenskih kredita s povoljnijim uvjetima otplate. U 2018. godini nastavio se trend rasta ukupnih depozita stanovništva, ali je u strukturi depozita štednja stanovništva u vidu oročenih depozita stagnerala zbog niske razine raspoloživog dohotka i nastavljenog snižavanja pasivnih kamatnih stopa. Kvaliteta kreditnog portfelja u segmentu stanovništva je poboljšana, na što su u velikoj mjeri utjecale aktivnosti banaka na otpisu nekvalitetnih

potraživanja i reprogramiranja postojećih kredita. Međutim, s obzirom na značajan udio kredita odobrenih s varijabilnom kamatnom stopom ili s razdobljem fiksacije kamatne stope do jedne godine, kamatni rizik, iako ublažen, i dalje predstavlja potencijalni rizik za sektor kućanstava.

Temeljna obilježja sektora poduzeća u 2018. godini su slabija kreditna aktivnost u odnosu na prethodnu godinu i smanjenje kreditnog rizika. U financiranju svojih poslovnih aktivnosti sektor poduzeća se, kao i prethodnih godina, najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. Iako je udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima poduzeća i dalje relativno visok, u 2018. godini je došlo do poboljšanja ovog pokazatelja u većini djelatnosti. U 2018. godini prosječne kamatne stope su zadržale opadajući trend, što je poduzećima pružalo mogućnost da se zadužuju po relativno povoljnijim uvjetima. Kamatni rizik u sektoru poduzeća, iako blago smanjen zbog intenzivnijeg kreditnog zaduživanja uz fiksnu kamatnu stopu, i dalje je značajan, dok valutni rizik ne predstavlja značajniji izvor rizika.

U 2018. godini u bankarskom sektoru nastavljeno je slabljenje rizika po financijsku stabilnost. Zabilježeni su viši pokazatelji kapitaliziranosti, poboljšanje kvalitete aktive te visoka razina likvidnosti, a pokazatelji profitabilnosti zadržani su na visokoj razini. Zaustavljen je dugogodišnji trend intenzivnog rasta operativnih prihoda, koji su u posljednjih nekoliko godina bili značajan generator profitabilnosti bankarskog sektora. Iako je zabilježeno smanjenje kreditnog rizika, razina nekvalitetnih kredita je i dalje relativno visoka, osobito u sektoru nefinancijskih poduzeća, u kojem je zabilježena slabija kreditna aktivnost u odnosu na prethodnu godinu. U 2018. godini nastavljeno je smanjenje preostale ročnosti ukupnih obveza bankarskog sektora. U uvjetima i dalje niskih kamatnih stopa, nije došlo do materijalizacije kamatnog rizika u sektorima nefinancijskih poduzeća i stanovništva, ali je izloženost riziku i dalje značajna i predstavlja potencijalnu izloženost banaka kreditnom riziku. Rezultati top-down testova na stres, provedenih za bankarski sektor BiH, na osnovi podataka s kraja 2018. godine, ukazuju da bi bankarski sektor bio adekvatno kapitaliziran i u slučaju materijalizacije potencijalnih ekstremnih šokova.

U 2018. godini CBBiH je izvršavala svoju zakonsku obvezu i održavala odgovarajuće platne i obračunske sustave u okviru

kojih su se međubankarske transakcije odvijale nesmetano kroz sustave žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu. Dnevnom ažuriranjem i održavanjem Centralnog registra kredita (CRK), CBBiH je omogućila financijskim institucijama da kroz praćenje kreditne historije i izloženosti klijenata bolje upravljaju kreditnim rizikom. Jedinstveni registar transakcijskih računa poslovnih subjekata je unaprijeđen i u njemu se sada nalaze svi računi poslovnih subjekata, što će korisnicima omogućiti bolji uvid u status ovih

računa. Realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja s inozemstvom se također odvijala neometano.

U 2018. i prvoj polovici 2019. godini domaće institucije su nastavile s primjenom postojećeg zakonskog okvira za rad banaka i drugih financijskih organizacija te na donošenju novih podzakonskih akata kojima je u značajnoj mjeri kompletiran ključni set regulatornih propisa u ovoj oblasti.

1. Trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja

Temeljne karakteristike globalne ekonomije u 2018. godini jesu: umjereni globalni ekonomski rast, u najvećoj mjeri podržan nešto značajnijim rastom ekonomije SAD; usporavanje ekonomskog rasta eurozone i zemalja u razvoju; još uvijek niska inflacija u EU i eurozoni; nastavak normalizacije monetarne politike FED-a i akomodativne monetarne politike ECB-a; političke i geopolitičke neizvjesnosti koje uključuju rizike vezane za Brexit; eskalacija trgovinskih sukoba između SAD i Kine te pogoršane ekonomske prilike u Italiji uslijed rasta fiskalnih i financijskih rizika. Uvjeti u makroekonomskom okruženju su nastavili slabiti u prvoj polovici 2019. godine i izvjesno je da se njihovo poboljšanje ne može očekivati u kratkom vremenskom razdoblju, čemu u prilog govore i aktualne projekcije usporavanja ekonomskog rasta u svim grupama zemalja u naredne dvije godine, ali i retorika vodećih središnjih banaka u pogledu mogućih daljnjih popuštanja u monetarnim politikama.

1.1 Trendovi u međunarodnom okruženju

Nakon snažnijeg ekonomskog oporavka u 2017. godini, rast globalne ekonomije u 2018. godini je oslabio, te je stopa ekonomskog rasta iznosila 3,6%. Prema projekcijama MMF-a iz travnja 2019. godine, predviđa se usporavanje rasta ukupne svjetske ekonomije u 2019. godini na 3,3% BDP-a, te blagi oporavak u 2020. i vraćanje na razinu iz 2018. godine. U odnosu na projekcije iz listopada 2018. godine, u skoro svim promatranim zemljama zabilježen je pad projekcija za naredne dvije godine. U SAD-u je zabilježen snažniji rast BDP-a u odnosu na 2017. godinu u iznosu od 0,7%, prvenstveno pod utjecajem oporavka privatne potrošnje i investicija koji su bili potaknuti provedbom mjera ekspanzivne fiskalne politike i paketa poreznih reformi usvojenih koncem 2017. godine. Međutim, prve projekcije za naredne dvije godine govore o tome da se i u SAD-u očekuje usporavanje gospodarskoga rasta. BDP razvijenih ekonomija u 2018. godini je bio na razini 2,2% i procjene su da će se usporavanje rasta BDP-a nastaviti i u naredne dvije godine. Kod zemalja u razvoju situacija je nešto povoljnija i za ove zemlje se u 2020. godini predviđa rast, nakon blagog slabljenja ekonomske aktivnosti u 2019. godini (tablica 1.1).

Tablica 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta

	Realni BDP, godišnja stopa rasta					Promjena u odnosu na projekciju iz listopada 2018.		
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2018.	2019.	2020.
Svijet	3,4	3,8	3,6	3,3	3,6	-0,1	-0,3	-0,1
Razvijene ekonomije	1,7	2,4	2,2	1,8	1,7	-0,1	-0,3	0,0
SAD	1,6	2,2	2,9	2,3	1,9	0,0	-0,2	0,1
EU	2,1	2,7	2,1	1,6	1,7	-0,1	-0,5	-0,1
Eurozona	2,0	2,4	1,8	1,3	1,5	-0,2	-0,6	-0,1
Velika Britanija	1,8	1,8	1,4	1,2	1,4	0,0	-0,3	-0,1
Japan	0,6	1,9	0,8	1,0	0,5	-0,3	0,0	0,2
Zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	4,6	4,8	4,5	4,4	4,8	-0,1	-0,3	-0,1
Rusija	0,3	1,6	2,3	1,6	1,7	0,6	-0,2	-0,1
Kina	6,7	6,8	6,6	6,3	6,1	0,0	0,1	-0,1
Europske zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	3,3	6,0	3,6	0,8	2,8	-0,2	-1,2	0,0
Glavni vanjskotrgovinski partneri								
Njemačka	2,2	2,5	1,5	0,8	1,4	-0,5	-1,1	-0,1
Hrvatska	3,5	2,9	2,7	2,6	2,5	-0,1	0,0	0,1
Srbija	3,3	2,0	4,4	3,5	4,0	0,4	0,0	0,0
Italija	1,1	1,6	0,9	0,1	0,9	-0,3	-0,9	0,0
Slovenija	3,1	4,9	4,5	3,4	2,8	0,0	0,0	0,0
Austrija	2,0	2,6	2,7	2,0	1,7	-0,1	-0,2	0,2
Crna Gora	2,9	4,7	4,5	2,8	2,5	0,8	0,3	-0,5

Izvor: World Economic Outlook, IMF, April 2019, kalkulacija CBBiH

Slabljenje globalne ekonomske aktivnosti u 2018. godini posljedica je slabog ekonomskog rasta svih grupa zemalja. Slabljenje rasta industrijske proizvodnje, u najvećoj mjeri usljed uvođenja strožeg emisionog standarda u njemačkoj autoindustriji, nestabilnost na financijskim tržištima i smanjenje investicijske aktivnosti u Italiji, kao i neizvjesnost vezana za izlazak Velike Britanije iz EU, bili su glavni razlozi slabljenja ekonomske aktivnosti u eurozoni i EU u 2018. godini.

Zemlje u razvoju su zabilježile blago usporavanje ekonomske aktivnosti, prvenstveno usljed slabljenja ekonomskog rasta u Kini, ulaska Argentine u recesiju, stagnacije oporavka ekonomije Brazila nakon

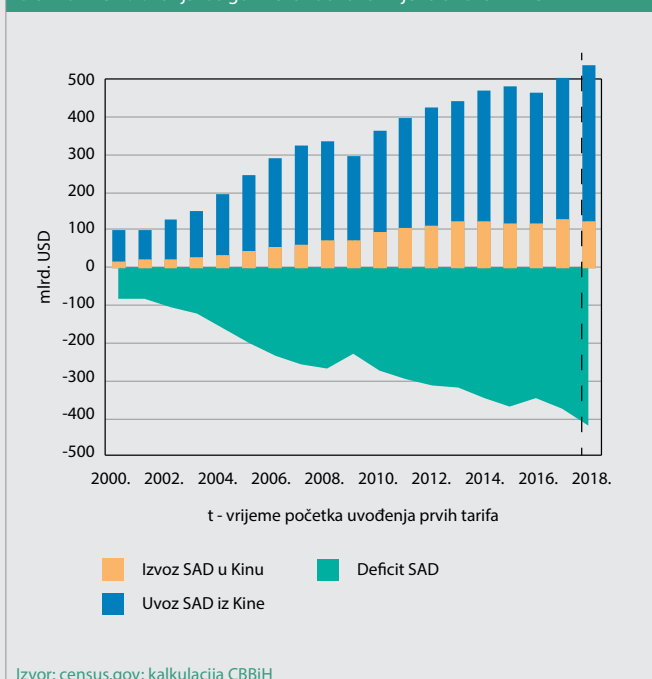
prošlogodišnjeg izlaska iz recesije te nastavka recesije u Venecueli. Usporavanje kineske ekonomije prvenstveno je posljedica trgovinskog rata sa SAD-om i uvođenja carinskih tarifa. U cilju ublažavanja pritiska na gospodarsku aktivnost, kineske vlasti su najavile donošenje brojnih mjera fiskalne i monetarne politike te napredak u sprovođenju strukturnih reformi. Izgledi za nastavak ekonomskog rasta u Rusiji pod snažnim su utjecajem zbivanja na svjetskim tržištima nafte, a moguće je da će se pad cijena nafte koncem 2018. godine odraziti na ekonomsku aktivnost 2019. godine. Značajan pad ekonomske aktivnosti u grupi europskih zemalja u razvoju, pod dominantnim je utjecajem nepovoljnih ekonomskih prilika u Turskoj, koja u 2018. bilježi rast BDP-a od 2,6%, koji je niži za čak 4,8% u odnosu na 2017. godinu.

Tekstni okvir 1: Trgovinski rat SAD-a i Kine

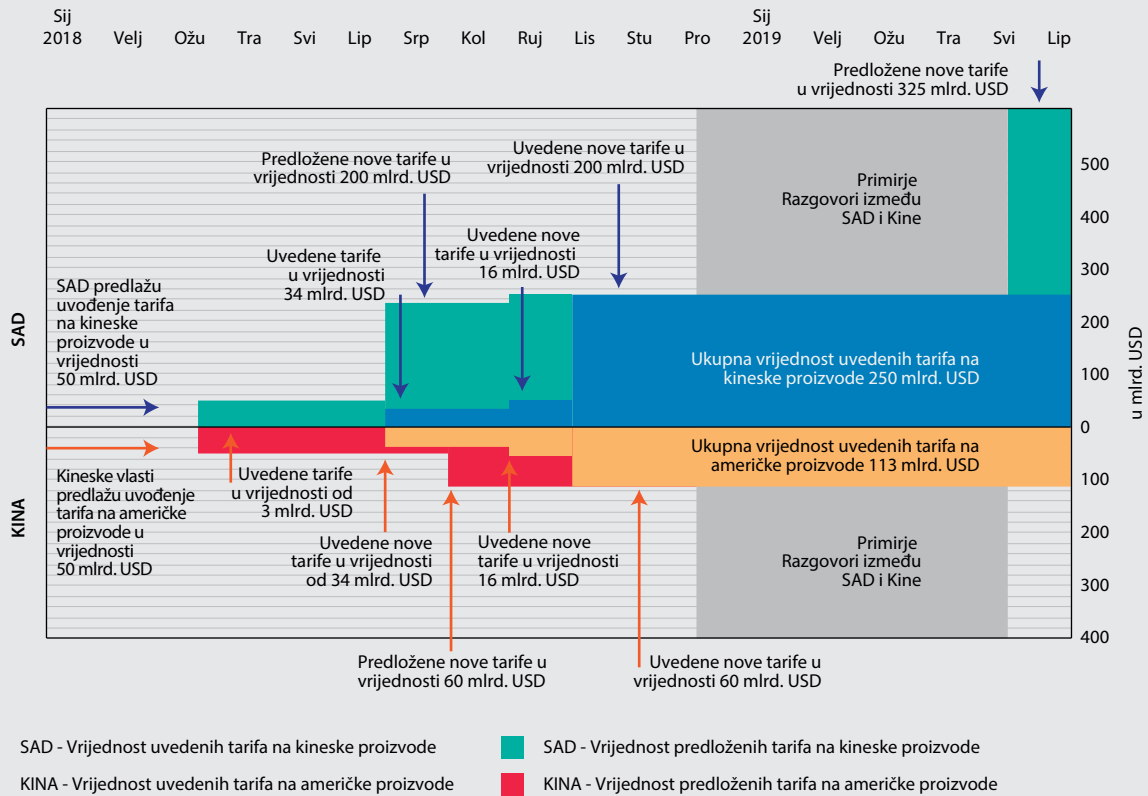
Nakon što je Kina pristupila Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (STO) u prosincu 2001. godine, obujam vanjskotrgovinske razmjene između SAD i Kine počinje značajno da raste, a suradnja između zemalja razvija se kroz niz bilateralnih ekonomski strateških dijaloga na visokoj razini u oblasti trgovine i investicija. Kina postaje najveći izvoznik roba i usluga u SAD i u 2018. godini sudjelovala je sa 21,2% u ukupnom američkom uvozu. Ukupan obujam vanjskotrgovinske razmjene roba i usluga između SAD i Kine u 2018. godini iznosio je 737,1 milijardu USD. SAD su iz Kine u 2018. godini uvezle 557,9 milijardi USD vrijedne robe i usluga dok su u Kinu izvezle 179,3 milijardi USD, što predstavlja vanjskotrgovinski deficit SAD-a prema Kini u iznosu od 378,6 milijardi USD i pokrivenost uvoza izvozom od samo 32%.

Nakon uvođenja tarifa, situacija u međusobnim odnosima ove dvije vodeće svjetske sile se značajno mijenja, odražavajući se na svjetske ekonomske tokove usporavanjem globalnog rasta, jačanjem nestabilnosti i rizika od buduće recesije. Ekonomska aktivnost u Kini je usporila u 2018. godini, a ostvarena stopa rasta od 6,6% predstavlja najnižu razinu kineskog rasta još od 1990. godine. Inflacija je porasla za 50 b.b. na 2,1% a javni dug se povećao 8% u odnosu na 2017. godinu, uz aprecijaciju domaće valute i smanjivanje suficita tekućeg računa. Tarife koje su SAD uvele Kini nisu zaustavile kineske izvoznike u SAD, nego se desilo upravo suprotno. Izvoz Kine u SAD je rastao a američki trgovinski robni deficit s Kinom je kraj 2018. godine dočekaao na historijskom maksimumu. Milijarde dolara uvoznih tarifa su na kraju platili američki uvoznici te građani i kompanije koje kupuju uvozne kineske proizvode. Prema podacima Ureda trgovinskog predstavnika SAD-a, SAD su u 2018. godini iz Kine uvezile robu (električne i druge strojeve, namještaj, igračke, sportsku opremu i proizvode od plastike) u iznosu od 539,5 milijardi USD, što je više za 6,7% u odnosu na 2017. godinu, odnosno 59,7% u odnosu na 2008. godinu ili čak 427% više u odnosu na 2001. godinu, kada je Kina pristupila STO. Dok je kineski izvoz u SAD rastao, američki izvoz u Kinu je pao, usljed čega je trgovinski robni deficit SAD-a s Kinom koncem 2018. godine narastao na rekordnih 419,2 milijarde USD (43,6 milijardi USD ili 11,6% više nego u 2017. godini). U 2018. godini Kina je bila treće po redu izvozno tržište za robu iz SAD, a ukupan izvoz američke robe (avioni, električni i drugi strojevi, optički i medicinski instrumenti, vozila) iznosio je 120,3 milijarde USD, što je za 7,4% manje nego u 2017. godini. Ukupan deficit vanjskotrgovinske razmjene SAD i Kine donekle je ublažen suficitom SAD-a ostvarenim u sektoru usluga u iznosu od 40,5 milijardi USD u 2018. godini. Izvoz usluga je iznosio 58,9 milijardi USD dok je uvoz iz Kine iznosio 18,4 milijarde USD ili 5,5% više nego 2017. godine.

Grafikon TO 1.1: Vanjskotrgovinska robna razmjena SAD-a i Kine

Grafikon TO 1.2: Vremenski prikaz trgovinskog rata SAD-a i Kine uvođenjem tarifa na robe

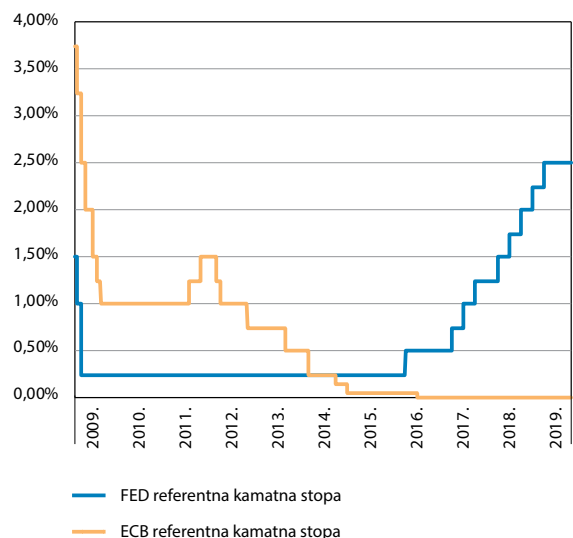
Izvor: ustr.gov, gss.mof.gov.cn, kalkulacija CBBiH

Eskalacija kinesko-američkog trgovinskog rata dovela je do velikog pada vrijednosti azijskih burzanskih indeksa, smanjenja globalne proizvodnje i velikih korporacijskih troškova, većih troškova zaduživanja uslijed povećanih rizika i usporavanja globalnog rasta. Imajući u vidu da proizvodnja SAD-a i Kine zajedno čini 40% svjetskog BDP-a, ukoliko

pregovori između SAD-a i Kine propadnu i ukoliko se trgovinski rat nastavi uvođenjem novih tarifa, koje bi dosegle iznos potpunog kineskog izvoza u SAD, moglo bi doći do novog, znatno većeg potresa kako na tržištima ove dvije vodeće ekonomije tako i na svim ostalim tržištima, povećavajući rizik od globalne recesije.

Tijekom 2018. i prvoj polovici 2019. godine nastavila su se divergentna kretanja monetarnih politika vodećih središnjih banaka. Nastavljeno je zaoštavanje monetarne politike FED-a koji je, uz jačanje ekonomske aktivnosti i tržišta rada uz postignutu stopu ciljane inflacije, podizao referentnu kamatnu stopu čak četiri puta tijekom 2018. godine. Referentna kamatna stopa je svaki put povećana za 25 b.b, tako da je sa 1,5% koliko je iznosila na početku godine porasla na 2,5% u prosincu 2018. Početkom 2019. godine, FED je objavio da do konca godine neće biti novih povećanja kamatne stope. Glavni razlozi za zadržavanje kamatnih stopa na postojećoj razini su revidirane FED-ove projekcije ekonomskog rasta SAD-a na niže za 2019. godinu sa 2,3% na 2,1% te očekivanja da će inflacija biti na razini od 1,8%, što je niže od ciljane razine. Pesimističan ton u pogledu nastavka normalizacije monetarne politike zadržan je i u nastavku godine, da bi u lipnju preovladala očekivanja tržišta kako bi FED već tijekom srpnja mogao smanjiti referentnu kamatnu stopu, uslijed niže inflacije i usporavanja ekonomskog rasta.

Grafikon 1.1: Kretanje referentnih kamatnih stopa FED-a i ECB-a

Izvor: FED, ECB

S druge strane, ECB nije mijenjala referentne kamatne stope unatoč okončanju programa otkupa obveznica koncem godine. Nastavila je s vođenjem akomodativne monetarne politike, a početkom 2019. najavila je nastavak programa otkupa obveznica te sredinom lipnja čak i mogućnost daljnjeg smanjenja depozitne kamatne stope. ECB je u lipnju 2018. godine objavila Metodologiju za izračun nove eurske kratkoročne kamatne stope (€STR), koja bi se koristila kao zamjena za prosječnu eursku prekonoćnu kamatnu stopu (EONIA), čija primjena bi trebala početi od listopada 2019. godine, nakon što prođe sve faze testiranja i analize. Cilj je da se primjenom nove eurske kratkoročne kamatne stope uklone svi nedostaci koju su identificirani u aktualnoj metodologiji izračunavanja EONIA-e, a očekuje se da će eurska kratkoročna kamatna stopa (€STR) postati jedna od glavnih referentnih kamatnih stopa na tržištima eurozone.

U 2018. i prvoj polovici 2019. godine Banka Japana je nastavila provoditi akomodativnu monetarnu politiku, dok je referentna kamatna stopa zadržana na -0,1%. Banka Engleske je pod utjecajem povoljnih uvjeta na tržištu rada i porasta inflacije iznad ciljane razine od 2%, podigla referentnu kamatnu stopu u kolovozu 2018. godine za četvrtinu postotnog boda na 0,75%, što predstavlja najvišu razinu od 2009. godine.

Usljed povećanja referentnih kamatnih stopa FED-a, deprecijacija eura je bila posebno izražena u odnosu na američki dolar. Koncem godine zabilježen je tečaj od 1,147 EUR/USD što predstavlja deprecijaciju od 5% u odnosu na početak 2018. godine. Također, deprecijacija eura je zabilježena i u odnosu na japanski jen i u manjoj mjeri švicarski franak. Euro je istodobno znatno ojačao u odnosu na većinu valuta zemalja u razvoju, posebno u odnosu na kineski juan, tursku liru i argentinski pezo, koje su snažnije deprecirale u odnosu na američki dolar. Euro je u 2018. godini aprecirao oko 2% i u odnosu na britansku funtu koja je slabila uslijed porasta političkih tenzija i nemogućnosti pronalaska dogovora oko izlaska Velike Britanije iz EU. Deprecijacija eura u odnosu na američki dolar je nastavljena i u prvoj polovici 2019. godine, tako da je koncem svibnja euro zabilježio najnižu vrijednost u odnosu na dolar od polovice 2017. godine.

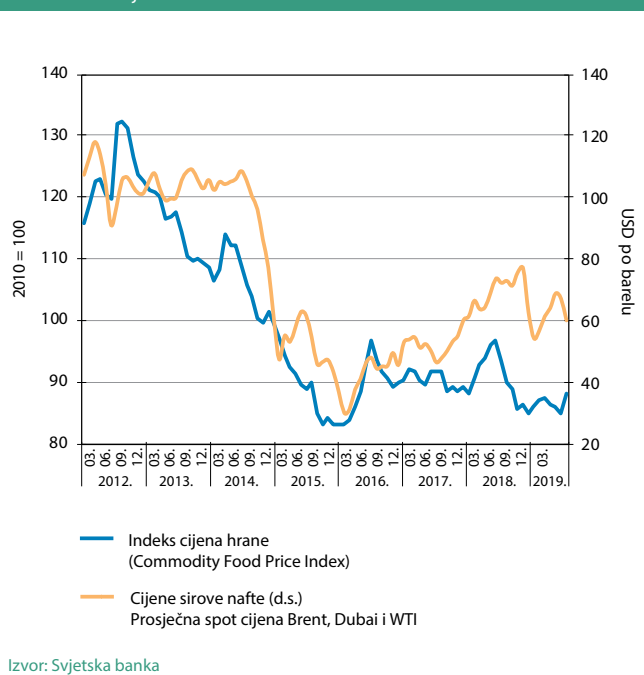
Grafikon 1.2: Kretanje tečaja USD prema EUR

U siječnju 2018. cijena zlata iznosila je 1.363 USD za uncu, što je bilo i najviša zabilježena vrijednost u 2018. godini. Rast cijena zlata je bio potaknut snažnom deprecijacijom dolara u odnosu na euro i druge valute trgovinskih partnera SAD početkom godine te uvođenjem carina na uvoz pojedinih dobara kako bi se ojačala njihova proizvodnja u SAD. Nakon stalnih oscilacija u prvom i drugom tromjesečju, cijena zlata je početkom trećeg tromjesečja bila u konstantnom padu uslijed aprecijacije dolara u odnosu na euro i druge valute te očekivanja da će FED povećati referentnu kamatnu stopu, tako da je sredinom kolovoza zabilježila iznos od 1.177 USD za uncu, što ujedno predstavlja i najnižu vrijednost od siječnja 2017. Iako je koncem 2018. godine zabilježen blagi oporavak cijene zlata od 1.280 USD za uncu, ona je i dalje bila ispod razine s početka godine, tako da je kumulativan pad cijene zlata u 2018. godini iznosio 2,65%. U prvoj polovici 2019. godine zabilježen je značajan trend rasta cijene zlata, tako da je cijena zlata koncem lipnja dostigla vrijednost od 1.410 USD za uncu, što predstavlja povećanje od oko 10% u odnosu na cijenu zlata zabilježenu koncem 2018. godine.

Na globalnoj razini, inflacija je i dalje niska, usprkos blagom rastu u odnosu na prethodnu godinu. Usporavanje globalne inflacije počelo je u studenome 2018. usljed značajnijeg pada cijena nafte. Kretanja cijena nafte u 2018. godini bila su uvjetovana snažnom globalnom potražnjom i smanjenim zalihama. Prosječna cijena sirove nafte u 2018. godini je iznosila 68,3 USD po barelu, što predstavlja povećanje od 29,36% na godišnjoj razini u odnosu na prosječnu cijenu iz prethodne godine. U prvoj polovici 2018. godine cijene nafte su postupno rasle nakon što su 22 zemlje OPECa i proizvođači izvan zemalja OPECa postigli dogovore o smanjenju proizvodnje. Najviša prosječna mjesečna cijena sirove nafte od 76,73 USD po barelu je zabilježena u listopadu, nakon što su SAD ponovo uvele sankcije Iranu i nakon naglog pada izvoza nafte. Ipak, došlo je do značajnog pada cijena nafte koncem prosinca usljed povećanja proizvodnje u SAD-u, pojedinim zemljama OPECa i u Ruskoj Federaciji, tako da je najniža prosječna mjesečna cijena sirove nafte zabilježena u prosincu 2018. godine (53,96 USD po barelu), što predstavlja smanjenje od 12% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Početkom 2019. godine, zbog povećane tražnje i uvedenih sankcija na izvoz nafte Iranu i Venecueli, došlo je do ponovnog rasta cijena nafte, da bi u svibnju 2019. godine cijena počela padati zbog nemogućnosti postizanja dogovora oko smanjivanja proizvodnje te rasta zaliha u SAD-u. Cijene metala i prehrambenih proizvoda bile su uglavnom stabilne u prvoj polovici 2018. godine, dok su cijene ostalih sirovina padale. Međutim, jačanjem napetosti zbog trgovinskog spora, potražnja iz Kine se smanjivala, što je dovelo do pada cijena metala i poljoprivrednih proizvoda u drugoj polovici godine. Cijene prehrambenih proizvoda su također počele padati usljed rasta globalne ponude, tako da je prosječan pad indeksa cijena hrane koncem godine iznosio 5%.

Grafikon 1.3: Cijene hrane i nafte

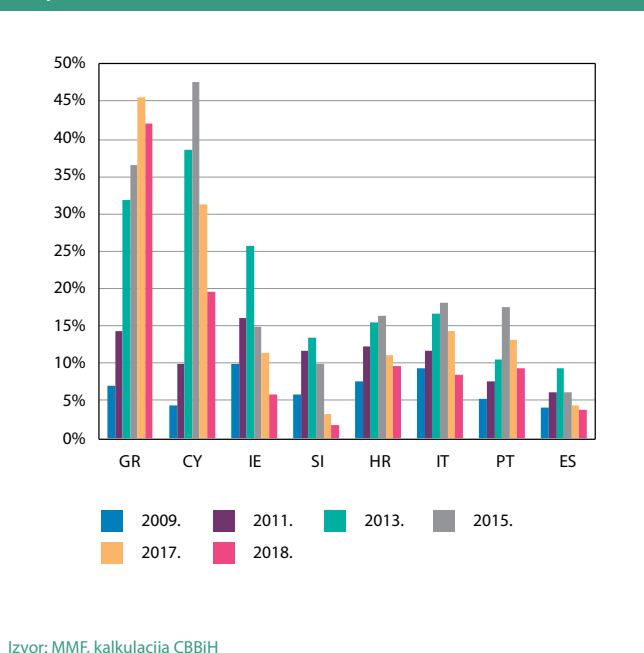
1.2 Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni

Kao glavni rizici u Europskoj uniji u 2018. godini izdvajaju se neizvjesnosti povezane s procesom Brexita, rast rizika u Italiji povezanih s fiskalnom pozicijom zemlje i turbulencijama na financijskim tržištima, pad industrijske proizvodnje u Njemačkoj, političke nestabilnosti u Francuskoj, porast euroskepticizma i očekivanja rezultata izbora za EU parlament. Rizici po financijsku stabilnost eurozone ogledaju se u volatilnosti cijena financijske imovine usljed političkih i ekonomskih nestabilnosti u eurozoni i drugim zemljama prema kojima je financijski sektor izložen, te u vezi s tim i mogućem porastu premije za rizik u Italiji i tržištima u razvoju, i dalje prekomjernoj zaduženosti pojedinih zemalja eurozone, poteškoćama banaka da ostvare adekvatnu razinu prihoda iz osnovne djelatnosti te pojačanom riziku likvidnosti u sektoru investicijskih fondova.

1.2.1 Učinci na bankarski sektor

Bankarski sektor eurozone je uspješno apsorbirao postojeće rizike iz makroekonomskog okruženja u 2018. godini. Aktivnosti jačanja regulatornog okvira za poslovanje banaka poduzete u prethodnim godinama rezultirale su očuvanjem stabilnosti glavnih pokazatelja financijskog zdravlja. Solventnost je zadržana na približno istoj razini kao prethodne godine, dok su blago povećani koeficijent pokriva likvidnosti i povrat na kapital. Zabilježeno je značajno smanjenje razine nekvalitetnih kredita usljed provođenja sveobuhvatne Europske strategije za rješavanje problema nekvalitetnih kredita, tako da kreditni rizik više ne predstavlja jedan od sustavnih rizika. U 2018. godine nekvalitetni krediti su se smanjili za 142,4 milijarde EUR, a udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima u eurozoni koncem godine iznosio je 3,8%, što predstavlja smanjenje od 1,13 postotnih bodova u odnosu na kraj 2017. Proces rješavanja problema nekvalitetnih kredita likvidacijama, otpisima ili oporavkom ubrzao se ili se nastavio istom dinamikom u većini zemalja s visokom stopom nekvalitetnih kredita. Također, aktivnosti na sekundarnim tržištima za imovinu umanjene vrijednosti su znatno doprinijele smanjenju nekvalitetnih kredita. Promatrano po zemljama, aktivnosti prodaje ove imovine su i dalje bile najsnažnije u Italiji i Španjolskoj. Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima u Italiji smanjen je sa 14,4% koncem 2017. na 8,4% koncem 2018. godine. Pojedine zemlje, poput Grčke i Cipra, i dalje su opterećene značajnom razinom nekvalitetnih kredita koji ograničavaju dobit banaka, čine ih manje otpornima i smanjuju njihovu sposobnost da financiraju ekonomske aktivnosti.

Grafikon 1.4: Učestće nekvalitetnih u ukupnim kreditima u odabranim zemljama EU

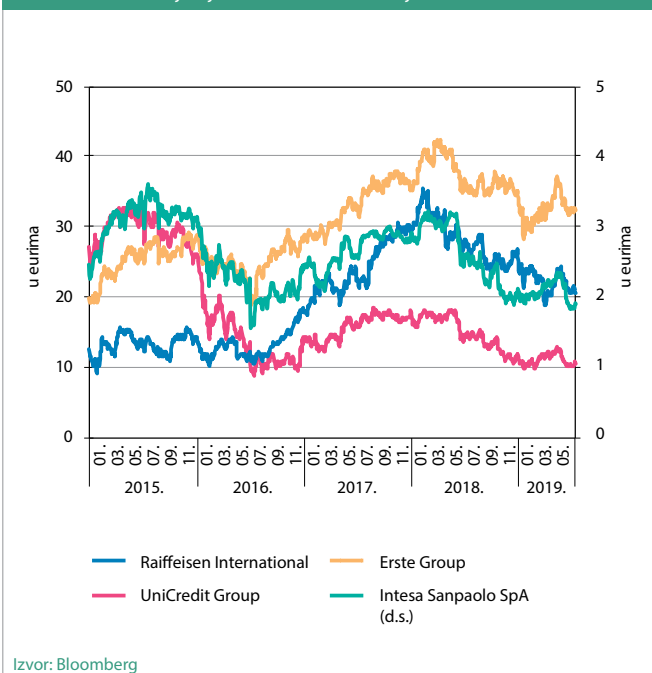
Ključni rizik po financijsku stabilnost eurozone predstavlja nastavak pritiska na profitabilnost banaka, koji bi mogli ugroziti kapacitete bankarskog sektora u financijskom posredovanju. U 2018. godini nastavljeno je jačanje kreditne aktivnosti banaka eurozone te je zabilježen kreditni rast od 6%, kvaliteta aktive značajno je poboljšana, međutim snažniji rast profitabilnosti je izostao. Niske kamatne stope i dalje predstavljaju ograničavajući čimbenik za povećanje neto kamatnih marži i rast profitabilnosti. S druge strane, pritisak na profitabilnost banaka vrši uvođenje dodatnih kapitalnih zahtjeva za rizike vezane za trgovinu vrijednosnim papirima usljed značajnih volatilnosti cijena financijske imovine koje su posljedica rasta premije za rizik u Italiji i tržištima u razvoju te uvođenje dodatnih zaštitnih slojeva kapitala za globalno važne sustavne banke.

U bankarskom sektoru Italije evidentan je pojačani rizik koji proizilazi iz značajne izloženosti italijanskih banaka sektoru domaće vlade i koji bi se mogao prelići kroz kanale međubankarskih izloženosti banaka eurozone. Problemi u fiskalnom sektoru Italije, rezultirali su rastom prinosa na državne obveznice koji su dostigli najveću razinu u zadnjih pet godina. Domaće banke i druge financijske institucije su postale najveći kreditor italijanske vlade i procjenjuje se da banke posjeduju 48% italijanskog javnog duga koncem 2018. godine. Banka d'Italia drži dodatnih 17% javnog duga, isključujući 3% italijanskih obveznica koje se nalaze u okviru ECB programa. Procjenjuje se da su tijekom 2018. godine nerezidenti prodali oko 40 milijardi eura italijanskih dužničkih vrijednosnih papira, dok su kupci primarno italijanske banke i Banca d'Italia. Prema

podacima EBA, izloženost italijanskih banaka prema italijanskoj vladi koncem 2018. godine iznosila je 234 milijarde eura. Istodobno, pojačane političke tenzije između Italije i Francuske koncem 2018. i početkom 2019. godine prijetile su dodatnim ugrožavanjem stabilnosti eurozone imajući u vidu povezanost ove dvije ekonomije, kao i veliku međubankarsku izloženost. Naime, prema podacima Banke za međunarodna poravnanja (BIS) koncem 2018. godine, francuske banke su najveći inozemni vlasnici italijanskog duga jer drže 319 milijardi dolara italijanskog duga, od čega je dug prema italijanskim bankama 24,6 milijarde dolara i prema privatnom sektoru 231 milijardu dolara.

Trend rasta dionica najvećih bankarskih grupacija iz 2017. godine nastavio se početkom 2018. godine, međutim sredinom drugog tromjesečja dionice su počele kontinuirano padati usljed povećane političke neizvjesnosti i turbulencija na tržištima te je koncem godine zabilježen značajan pad cijena dionica banaka eurozone. Kada je riječ o bankarskim grupacijama koje posluju u BiH, najveći pad cijena su imale dionice italijanskih bankarskih grupacija UniCredit S.p.A i Intesa Sanpaolo S.p.A koje su koncem 2018. godine zabilježile pad od 36% i 30% retrospektivno u odnosu na kraj prethodne godine, dok su cijene dionica Erste Group na kraju 2018. godine bile niže za 20%. Iako su na kraju 2018. godine pokazatelji poslovanja Raiffeisen Bank International AG poboljšani u odnosu na 2017., prvenstveno u pogledu dobiti koja je povećana za 14% i smanjenja nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima, cijene njenih dionica zabilježile su pad u iznosu od 26% u odnosu na kraj prethodne godine.

Grafikon 1.5: Kretanje cijena dionica banaka majki domaćih banaka

Kreditni rejtinzi bankarskih grupacija koje posluju u BiH su nepromijenjeni, međutim italijanskim bankarskim grupacijama su promijenjeni izgledi u pogledu kreditnog rejtinga na negativne. Rejting agencija S&P je u listopadu 2018. potvrdila Italiji dugoročni rejting BBB. Izgledi su promijenjeni sa stabilnih na negativne usljed odstupanja u vođenju proračunske politike vlade od preporuka Vijeća Europske unije, rasta javnog duga, stagnacije italijanskog gospodarstva i zvaničnog ulaska u recesiju. Posljedično, izgledi 11 financijskih institucija Italije uključujući i bankarske grupacije UniCredit S.p.A i Intesa Sanpaolo S.p.A također su smanjeni na negativne. U svibnju 2019. godine dugoročni kreditni rejting Nove Ljubljanske banke povećan je sa BB+ na BBB- sa stabilnim izgledima. Prelazak iz špekulativne u investicijsku razinu je posljedica smanjenja rizika u slovenačkom bankarskom sektoru te smanjenja državnog vlasništva u bankama i jačanja bankarske supervizije. Slovenačka vlada je u 2018. godini prodala 65% dionica Nove Ljubljanske banke i prema sporazumu s Europskom komisijom do kraja 2019. godine treba da proda još 10% svog udjela.

Kompletiranje bankarske unije uspostavljanjem Europskog sustava za osiguranje depozita (EDIS) nije bilo moguće realizirati ni u 2018. godini, tako da će ove aktivnosti biti nastavljene i u 2019. godini. U 2018. godini nastavilo se s aktivnostima oko formiranja bankarske unije izradom regulatornog paketa koji obuhvata direktive i uredbe kojima se propisuju omjer financijske poluge banaka, dodatni kapitalni zahtjevi za rizike po osnovi trgovanja vrijednosnim papirima te kapitalni zahtjevi za globalno sustavno važne banke kako bi se povećali njihovi kapaciteti za pokriće gubitaka.

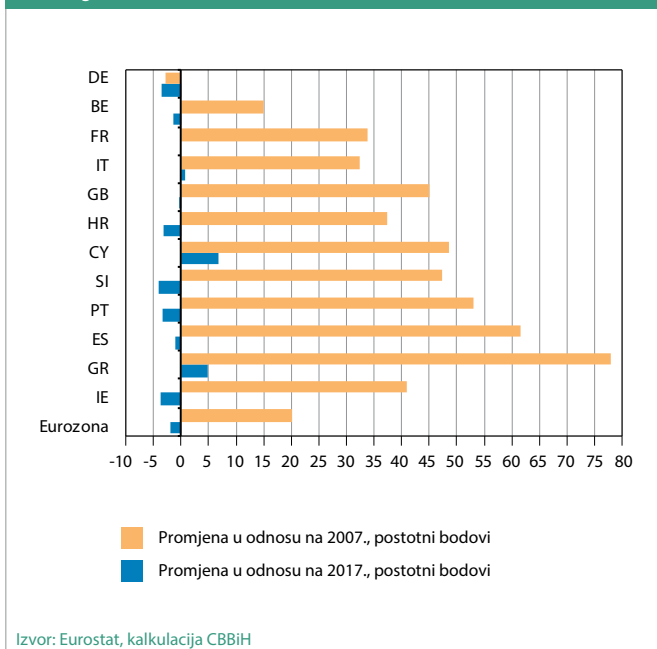
U posljednjih nekoliko godina prisutan je rast rizika po financijsku stabilnost eurozone koji proizilaze iz nebankarskog sektora. Ovaj rizik odnosi se na moguće likvidnosne pritiske u sektoru investicijskih fondova. Od ukupne imovine kojom raspolaže financijski sektor na sektor investicijskih fondova odnosi se gotovo 20%. Za manje od deset godina ukupna imovina investicijskih fondova je porasla više nego dvostruko, sa 5,7 bilijuna EUR koncem 2008. godine na 13,8 bilijuna EUR koliko je iznosila sredinom 2018. godine. Investicijski fondovi su i u 2018. godini nastavili ulagati u rizičnu imovinu. S rastom njihovih ulaganja istodobno su se smanjile rezerve likvidnosti, čime je povećana njihova ranjivost na eventualne šokove koji bi se mogli desiti na financijskim tržištima. S obzirom na sve veći tržišni utjecaj sektora investicijskih fondova, raste zabrinutost da bi povećanje likvidnosnog rizika moglo prouzrokovati i druge povezane ciklične rizike.

1.2.2 Učinci na realni sektor

Nakon nešto snažnijeg ekonomskog rasta u 2017. godini, ekonomska aktivnost u eurozoni je usporena u 2018. godini, a stopa rasta iznosila je 1,8%. Rast domaće tražnje bio je glavni kontributor ekonomskog rasta u 2018. godini usljed nastavljenog trenda poboljšanja uvjeta na tržištu rada koji se ogleda u umjerenom rastu plaća i smanjenju stope nezaposlenosti u EU (najniža razina od 2008. godine) te rasta investicijske potrošnje nefinancijskih poduzeća. Međutim, na slabiji ekonomski oporavak utjecalo je usporavanje vanjskotrgovinske razmjene eurozone, u značajnoj mjeri usljed smanjenja inozemne potražnje, koje je počelo u trećem tromjesečju 2018. godine. Stopa inflacije je u prosincu 2018. godine iznosila 1,6%, dok je u svibnju 2019. inflacija zabilježila značajan pad i iznosila je 1,2% pod utjecajem pada cijena energenata i usluga.

U 2018. godini se nastavio trend smanjenja proračunskog deficita, kao i trend smanjenja javnog duga eurozone. I pored postupnog smanjenja, javni dug eurozone je i dalje visok i prisutna je zabrinutost za održivost javnog duga pojedinih zemalja eurozone (Grčka, Italija, Portugalija, Španjolska, Cipar i Belgija).

Grafikon 1.6: Promjene u javnom dugu izraženom u postocima BDP-a u 2018. godini

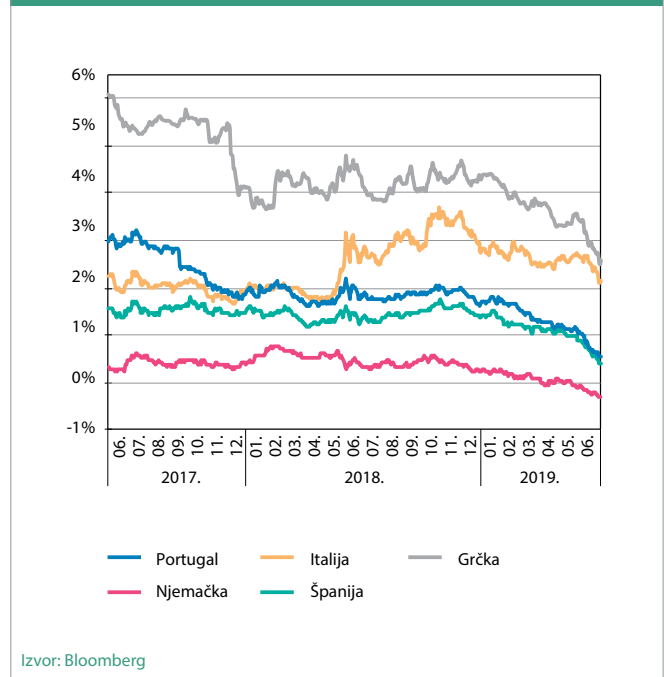

Proračunski deficit zemalja eurozone izražen u postocima BDP-a u 2018. godini je smanjen u odnosu na isto razdoblje prošle godine za 50 baznih bodova i iznosi 0,5%, dok je u zemljama EU zabilježeno smanjenje od 40 baznih bodova i u 2018. godini iznosi 0,4% BDP-a. U 2018. godini je zabilježeno smanjenje proračunskog deficita

ispod 3% kod svih zemalja EU izuzev Cipra koji je 2018. godinu završio s proračunskim deficitom od 4,8%, iako je u 2017. godini imao suficit od 1,8%, što predstavlja pad za 66 baznih bodova.

Nakon stabilizacije na tržištu dužničkih vrijednosnih papira zemalja eurozone u 2017. godini, koja se ogledala u smanjenju raspona prinosa na obveznice zemalja s periferije eurozone u odnosu na prinose na njemačke državne obveznice te rasta prinosa na obveznice početkom 2018. godine, koncem drugog tromjesečja 2018. došlo je do prekida pozitivnih trendova i do novih volatilnosti na tržištu. Neizvjesnost vezana za formiranje italijanske vlade, utjecala je na oštar rast prinosa na desetogodišnje italijanske obveznice koncem svibnja 2018. godine, što se odrazilo i na rast prinosa na obveznice ostalih zemalja s periferije eurozone. Posljedično, došlo je do rasta tražnje za obveznicama sigurnijih zemalja, pa su prinosi na desetogodišnje njemačke obveznice pali na 0,26% (raspon prinosa desetogodišnjih italijanskih u odnosu na desetogodišnje njemačke obveznice iznosio je 290 b.b.) Iako je u kratkom roku došlo do djelomične stabilizacije prinosa na tržištu, prinosi na italijanske obveznice nisu se značajnije smanjili. Prinosi su zadržani na visokoj razini, usljed neizvjesnosti o usvajanju proračuna nove italijanske vlade koji je značajno odstupao od preporuka Vijeća Europske unije. Problemi u fiskalnom sektoru su utjecali na rast percepcije rizika investitora u italijanski javni dug i tijekom prve polovice 2019. godine. Neizvjesnost koja proističe iz trgovinskog rata, očekivanja investitora o eventualnom ulasku desničarskih stranaka u EU parlament i neučinkovitosti pregovora vezanih za Brexit, utjecala je na povećanu potražnju za sigurnijim investicijama, što je vršilo pritisak na kontinuirani pad prinosa na obveznice zemalja eurozone, od početka 2019. godine. Ovaj pritisak dodatno je pojačan početkom ožujka 2019. godine, nakon što je ECB objavila odluku o uvođenju novog kruga targetiranih dugoročnih kredita za banke (TLTRO 3) s razdobljem otplate od dvije godine, čija se implementacija očekuje u rujnu tekuće godine, a bit će raspoloživ sve do ožujka 2021. godine. Također, prolongirana su prethodna očekivanja da bi do podizanja referentne kamatne stope ECB moglo doći tijekom ljeta 2019. te je iz ECB priopćeno da će referentna kamatna stopa ostati nepromijenjena najmanje do konca 2019. godine. Već koncem ožujka 2019. godine prinosi na desetogodišnje njemačke obveznice kretali su se u negativnoj zoni, da bi u lipnju, nakon izjave ECB-a da postoji spremnost na poduzimanje svih mjera za očuvanje cjenovne stabilnosti, što podrazumijeva i mogućnost smanjenja depozitne kamatne stope i dodatni otkup obveznica, dosegli rekordnu nisku negativnu vrijednost od -0,32%.

Grafikon 1.7: Prinos desetogodišnjih državnih obveznica

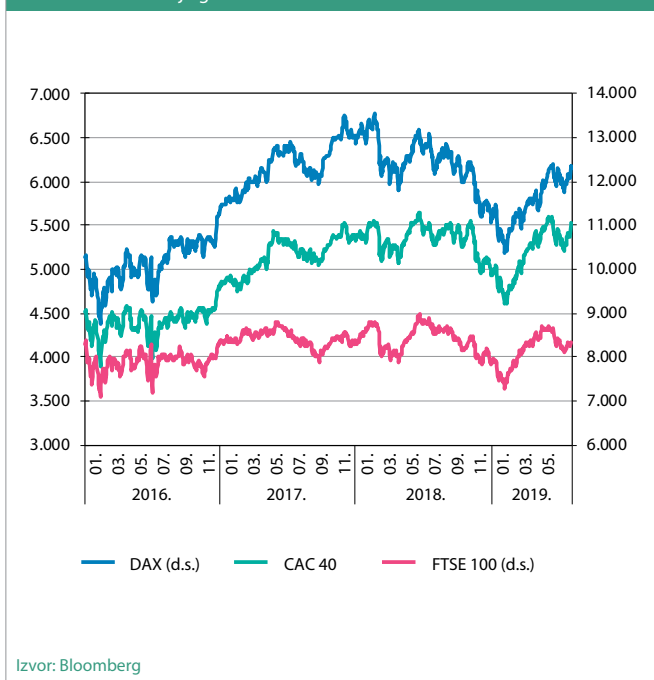

U drugoj polovici 2018. godine i prvoj polovici 2019. godine rejting agencija S&P poboljšala je kreditne rejtinge Grčke, Portugalije i Cipra uslijed ekonomskog oporavka i rasta ekonomske aktivnosti te nastavka fiskalne konsolidacije. Grčka se, i pored povećanja rejtinga, još uvijek nalazi u špekulativnom rangu s dugoročnim kreditnim rejtingom B+. Kreditni rejting Italije je ostao isti ali su izgledi smanjeni na negativne usljed povećanja rizika zbog visoke stope zaduženosti, stagnacije ekonomskog rasta te ulaska u recesiju. Rejting agencija S&P je, još jednom, potvrdila kreditni rejting Velike Britanije AA s negativnim izgledima zbog povećanja napetosti i neizvjesnosti u pregovorima koji se vode oko izlaska Velike Britanije iz Europske unije. Što se tiče zemalja u regiji, S&P je u 2019. godini povećao kreditni rejting Hrvatske na BBB- (stabilni izgledi) zbog smanjenja javnog duga, napretka u sprovođenju strukturnih reformi te stabilnog ekonomskog rasta. Kreditni rejting Srbije (BB) je potvrđen koncem 2018. godine, s tim da su izgledi, koji su bili stabilni, poboljšani na pozitivne zbog jačeg ekonomskog rasta te niske i stabilne inflacije, a u 2019. godini potvrđeni su kreditni rejtingi Crne Gore i Albanije (B+ sa stabilnim izgledima).

Usporena ekonomska aktivnost i negativna zbivanja na globalnoj razini, povećana politička nesigurnost, trgovinski rat između SAD-a i Kine utjecali su i na kretanje cijena na tržište dionica i dovele su do znatnog pada glavnih tržišnih indeksa u 2018. godini. Njemački DAX koji je 2017. godine imao najveći rast od 12,51%, u 2018. je zabilježio najveći pad od 18,26%, za njim slijede francuski

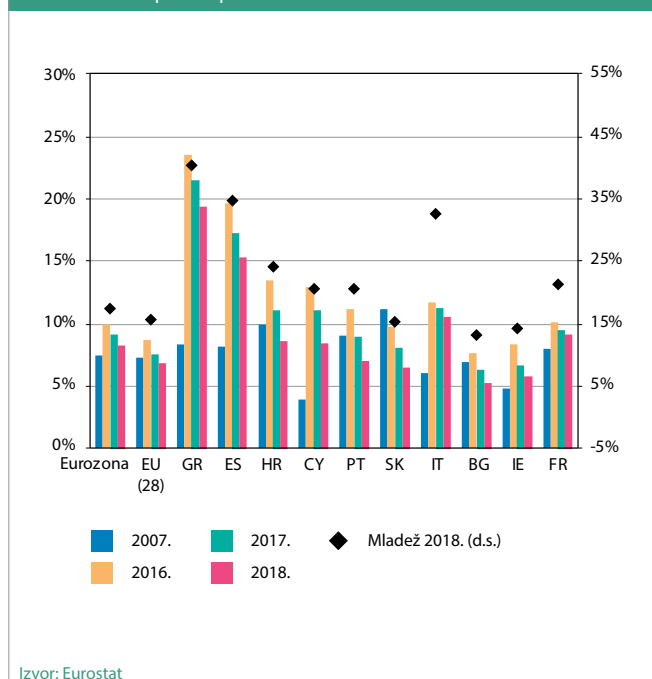
CAC 40 koji je nakon rasta od 9,26% u 2017. godini, u 2018. zabilježio pad od 12,69%. Usljed neizvjesnosti u rješavanju pitanja oko Brexita kao i drugih negativnih kretanja u zemlji, britanski FTSE je zabilježio pad od 12,69% u 2018. godini. Početkom 2019. godine indeksi su se počeli blago oporavljati, međutim njihovo kretanje je volatilno, a u drugom tromjesečju došlo je do njihovog ponovnog pada usljed zaoštavanja geopolitičkih tenzija na Bliskom istoku, neizvjesnosti vezanih za trgovinski rat, kao i pesimističnih prognoza vodećih središnjih banaka u pogledu globalnog ekonomskog rasta.

Grafikon 1.8: Kretanje glavnih tržišnih indeksa

Trend smanjenja stope nezaposlenosti EU i eurozone uz umjereni rast plaća nastavio se i u 2018. godini, čime su se nastavili poboljšavati uvjeti na tržištu rada. Stope nezaposlenosti u razvijenim zemljama i zemljama s tržištima u nastajanju nastavile su se smanjivati, a u mnogim zemljama pale su na najniže vrijednosti zabilježene nakon krize. Manjak radne snage postao je primjetan u nekoliko razvijenih zemalja, osobito kada je riječ o specijaliziranim i visokokvalificiranim radnicima. U zemljama eurozone stopa nezaposlenosti smanjila se sa 9,1% koliko je iznosila 2017. na 8,2% u 2018. godini. U EU stopa nezaposlenosti je smanjena sa 7,6% na 6,8% u 2018. godini, iako neke zemlje i pored smanjenja i dalje bilježe visoke, iznadprosječne stope nezaposlenosti (Grčka 19,3%; Španjolska 15,3%; Italija 10,6%). Između ostalog, u ovim zemljama stopa nezaposlenosti mladih je i dalje izrazito visoka i iznad prosjeka EU (Grčka 39,9%; Španjolska 34,3%; Italija 32,2%).

Grafikon 1.9: Stopa nezaposlenosti u EU

Doprinos vanjskog sektora ekonomskom rastu eurozone u 2018. je bio znatno slabiji nego u 2017. godini. Slabija inozemna potražnja, osobito iz Azije, posebno za kapitalnim proizvodima, prouzrokovana povećanom neizvjesnošću i jačim trgovinskim napetostima, supstituirana je povećanjem izvoza eurozone u druge zemlje. Rast neto trgovine, ostvaren u eurozoni, doprinio je rastu BDP-a. Promjenjivo međunarodno okruženje imalo je najsnažniji nepovoljan utjecaj na izvoz u Veliku Britaniju i Kinu, a pozitivno je utjecalo na izvoz u Sjedinjene Američke Države, usljed povećanih rizika od uvođenja carina na uvoz iz EU. U drugom polugodištu 2018. došlo je do znatnog slabljenja trgovine kapitalnim proizvodima i automobilima usljed jačanja trgovinske neizvjesnosti i uvođenja strožih emisioh standarda u automobilske industriji te aprecijacije eura.

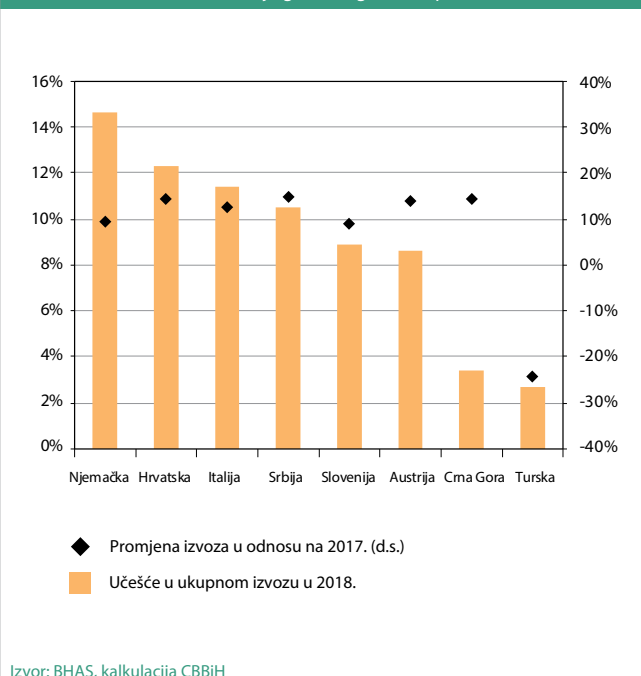
Nizak ekonomski rast je zabilježen u zemljama glavnim vanjskotrgovinskim partnerima BiH. Ekonomska kretanja na svjetskom tržištu u 2018. su se odrazila i na ekonomska kretanja u zemljama glavnim vanjskotrgovinskim partnerima BiH koje su sve, osim Srbije, zabilježile slabiji ekonomski rast u odnosu na isto razdoblje prošle godine. U Njemačkoj, kao najznačajnijem vanjskotrgovinskom partneru BiH i najvećoj Europskoj ekonomiji, zabilježen je ekonomski rast ispod prosjeka eurozone od 1,5%, manji za 1 postotni bod u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Srbija je u 2018. godini usljed porasta domaće tražnje i potrošnje, pojačanog izvoza i rasta investicijske aktivnosti, uz blago povećanje plaća i veću zaposlenost, zabilježila najveći ekonomski rast u posljednjih deset godina u iznosu od 4,4%. Slovenija je u 2018. godini

zabilježila najveći stupan rasta domaće potrošnje od 2007. godine u iznosu od 4,6%, što je uz rast investicija i izvoza generiralo stabilan rast od 4,5%. Italija je koncem 2018. godine i zvanično ušla u recesiju usljed pada ekonomske aktivnosti dva tromjesečja zaredom, da bi kraj 2018. završila s godišnjim rastom od 0,9%. Hrvatska je u 2018. godini usljed pogoršanja u vanjskotrgovinskoj bilanci i nepovoljnijeg međunarodnog okruženja zabilježila usporavanje ekonomskog rasta koji je koncem godine potpomognut povećanom domaćom potrošnjom i rastom investicija iznosio 2,7%.

U 2018. godini izvoz iz BiH je iznosio 11,9 milijardi KM, što je za 7,6% više nego u prethodnoj godini, dok je uvoz iznosio 19,27 milijardi KM ili za 6% više nego u istom razdoblju prošle godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 61,8%, dok je vanjskotrgovinski robni deficit iznosio 7,37 milijardi KM. Izvoz u zemlje EU iznosio je 8,68 milijardi KM, što je za 10,3% više nego u 2017. godini, dok je uvoz iznosio 11,67 milijardi KM, što je za 5,3% više nego u istom razdoblju prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom sa zemljama EU na kraju 2018. godine iznosila je 74,5%. Najveći udio u izvozu iz BiH i dalje imaju glavni vanjskotrgovinski partneri Njemačka, Hrvatska, Italija, Srbija, Slovenija i Austrija u kojima je i u 2018. godini

zabilježen rast izvoza. Izvoz u Crnu Goru je porastao za 14% te se ova zemlja u 2018. godini pozicionirala kao važan vanjskotrgovinski partner ispred Turske, u koju je izvoz smanjen za čak 25% u odnosu na godinu dana ranije.

Grafikon 1.10: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnere

2. Makroekonomski trendovi u BiH

Blagi oporavak ekonomske aktivnosti koji je nastavljen i u 2018. godini povoljno je djelovao na financijsku stabilnost u BiH. Također, zabilježeno je smanjenje vanjskih ranjivosti zemlje uslijed blagog smanjenja deficita tekućeg računa izraženog u postocima BDP-a te smanjenja ukupnog vanjskog duga izraženog u omjeru prema BDP-u. Kreditni rejting zemlje ostao je nepromijenjen, ali su izgledi u odnosu na prethodnu ocjenu rejtinga promijenjeni sa stabilnih na pozitivne početkom 2019. godine. S druge strane, i dalje prisutne strukturne ranjivosti bh. ekonomije u vidu visoke stope nezaposlenosti, nepovoljnog poslovnog okruženja, niske konkurentske pozicije zemlje, neučinkovitog javnog sektora i niske kupovne moći stanovništva nisu omogućile značajnije ublažavanje rizika iz domaćeg makroekonomskog okruženja.

U 2018. godini nastavljen je blagi oporavak ekonomije u BiH, a prema preliminarnim podacima Agencije za statistiku BiH ostvaren je realni rast ekonomske aktivnosti po stopi od 3,1%. Realni rast bruto dodane vrijednosti u 2018. godini zabilježen je u skoro svim područjima ekonomskih djelatnosti, izuzev djelatnosti: Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom, Javna uprava i obrana; Obvezno socijalno osiguranje, Obrazovanje te Ostale uslužne djelatnosti. Najveći doprinos rastu realnog BDP-a dala je djelatnost Trgovina na veliko i malo, te je u odnosu na 2017. godinu povećan udio ove djelatnosti u generiranju bruto dodane vrijednosti. Za razliku od prethodne godine u kojoj je djelatnost Prerađivačka industrija generirala najveći dio rasta realnog BDP-a, u 2018. godini ova djelatnost dala je skroman doprinos rastu ekonomske aktivnosti.

Industrijska proizvodnja u 2018. godini je rasla slabijim intenzitetom u odnosu na prethodnu godinu. Zabilježen je porast obujma industrijske proizvodnje od 1,6%¹, pri čemu je u prosincu 2018. industrijska proizvodnja zabilježila pad za 2,1% u odnosu na prosinac prethodne godine. Blagi rast obujma industrijske proizvodnje u 2018. najviše je potaknut rastom proizvodnje u oblasti Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (11,4%), u kojoj je u protekloj godini zabilježen pad obujma proizvodnje, dok je u Prerađivačkoj industriji, koja je jedna od oblasti koja ima najveći udio u generiranju bruto dodane

vrijednosti, obujam proizvodnje bio niži u odnosu na 2017. godinu (-1,1%).

Vanjske ranjivosti koje proizilaze iz platnobilančne pozicije zemlje ublažene su uslijed blagog smanjenja deficita tekućeg računa izraženog u postocima BDP-a. U odnosu na prethodnu godinu, deficit tekućeg računa, izražen u postocima BDP-a, manji je za 52 bazna boda i koncem 2018. iznosio je 4,2% BDP-a. Deficit na tekućem računu platne bilance iznosi 1,37 milijardi KM, te je kao i prethodne godine determiniran negativnim saldom na računu roba i primarnog dohotka, koji je ublažen rastom izvoza usluga te pozitivnim neto priljevima na računu sekundarnog dohotka. Robni deficit koncem 2018. godine iznosio je 7,53 milijarde KM i veći je za 144,3 milijuna KM ili 2% u odnosu na prethodnu godinu. Blagi oporavak ekonomske aktivnosti u zemlji i jačanje domaće potražnje utjecali su na povećanje dugovnih transakcija unutar tekućeg računa, u prvom redu kroz povećanje potražnje za uvoznim proizvodima. Istodobno, zabilježeno je povećanje potražnih stavki na tekućem računu, u najvećoj mjeri kroz rast robnog izvoza. Međutim, uslijed usporavanja rasta skoro svih zemalja ključnih vanjskotrgovinskih partnera BiH, tempo rasta robnog izvoza u 2018. godini značajnije je usporen, što je djelomično kompenzirano snažnijim rastom izvoza usluga. U međunarodnoj razmjeni usluga, tijekom 2018. ostvaren je suficit u iznosu od 2,46 milijardi KM, koji je u odnosu na prethodnu godinu veći za 201 milijun KM (8,9%). Ublažavanju deficita tekućeg računa doprinio je i pozitivan saldo na računu sekundarnog dohotka. Suficit na računu sekundarnog dohotka u 2018. godini iznosi 3,87 milijardi KM i u odnosu na prethodnu godinu veći je za 78,1 milijun KM (2,1%). Negativan saldo na računu primarnog dohotka iznosio je 168,9 milijuna KM i povećan je za 30,3 milijuna KM ili 21,9%, najviše uslijed povećanja odljeva po osnovi izravnih investicija koji se odnose na povećanje isplaćenih dividendi te smanjenja priljeva po osnovi kompenzacija zaposlenih.

Deficit na tekućem računu u 2018. godini financiran je u najvećoj mjeri novim zaduživanjem u okviru ostalih investicija te priljevima po osnovi izravnih stranih investicija (grafikon 2.1)². Saldo financijskog računa koncem 2018. godine iznosio je 857,8 milijuna KM. U okviru financijskog

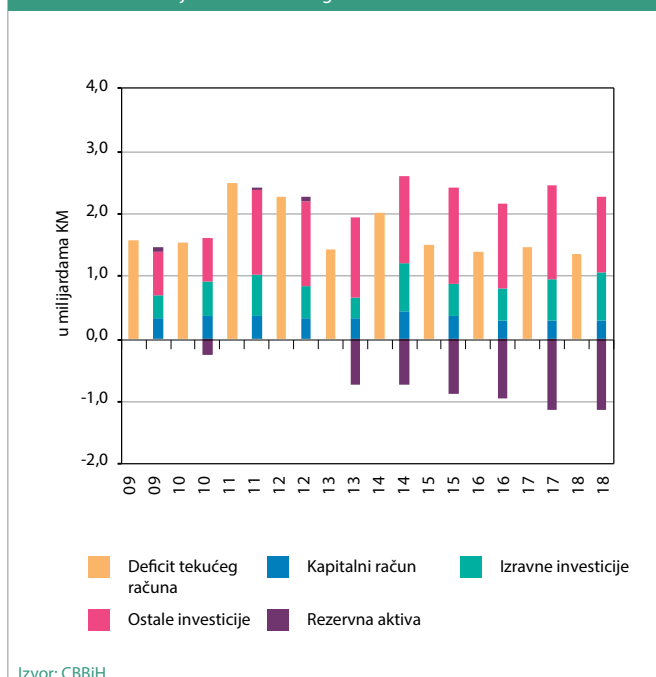
¹ U 2017. godini rast obujma industrijske proizvodnje iznosio je 3,1%.

² Pozitivna vrijednost rezervne aktive na grafikonu 2.1 znači da je u toj godini zabilježeno njeno smanjenje, odnosno da je rezervnom aktivom djelomično financiran deficit tekućeg računa, dok je u godinama kada rezervna aktiva nije sudjelovala u pokrivanju deficita tekućeg računa, njena promjena tijekom godine prikazana ispod x-ose.

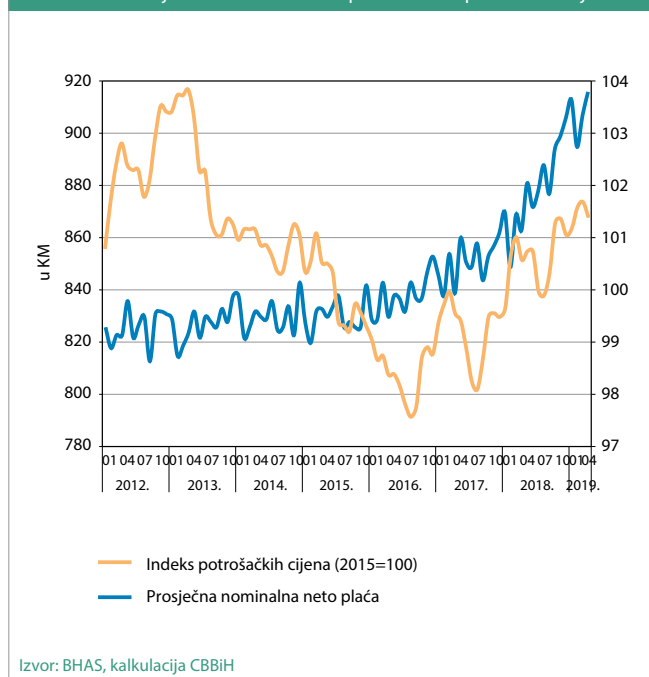
računa neto priljevi po osnovi izravnih stranih investicija iznosili su 799,8 milijuna KM. Od ukupnih priljeva po osnovi izravnih stranih investicija na reinvestirane zarade se odnosi 392,2 milijuna KM, a na ulaganja u vlasnički udio 565,1 milijun KM. Istodobno, u promatranom razdoblju došlo je do otplate međukompanijskih zajmova koji se klasificiraju u izravnim stranim investicijama, što je umanjilo vrijednost izravnih stranih investicija za 157,5 milijuna KM. Neto priljevi po osnovi ostalih investicija u 2018. godini iznosili su 1,45 milijardi KM, a najznačajniji priljevi odnose se na trgovinske kredite (606 milijuna KM), nove zajmove (412,8 milijuna KM) i priljeve valuta i depozita (401,8 milijuna KM). Povećanje priljeva po osnovi ostalih investicija, zajedno s priljevima po osnovi izravnih investicija rezultiralo je neto priljevom deviza u zemlju te je dinamičan rast rezervne aktive zabilježen i u 2018. godini, koja je za 1,14 milijardi KM veća u odnosu na prethodnu godinu.

pomoćne uslužne djelatnosti (5,6%), u kojima je zaposleno svega 8,6% od ukupno zaposlenih osoba. U djelatnostima u kojima je registriran najveći broj zaposlenih osoba, Prerađivačka industrija i Trgovina na veliko i malo zabilježen je rast prosječne neto plaće od 4% i 4,1%. Iako se rast prosječne neto plaće nastavio i u 2018. godini, te je njena stopa rasta najveća još od 2009. godine, još uvijek se radi o blagom rastu mjesečnih primanja, koji je nedovoljan da bi se značajnije poboljšala kupovna moć zaposlenih, posebno ako se uzme u obzir jačanje inflatornih pritisaka u drugoj polovici 2018. i početkom 2019. godine (grafikon 2.2). Također je evidentno da nešto veći godišnji porast prosječnih mjesečnih neto primanja u posljednje dvije godine nije dominantno rezultat poboljšanih ekonomskih prilika u zemlji, već više određenih čimbenika, poput izmjene Zakona o porezu na dohodak u FBiH ili potpisivanja novih kolektivnih ugovora u određenim djelatnostima, uz povećanje plaća i ostalih beneficija.

Slika 2.1: Financiranje deficita tekućeg računa

Grafikon 2.2: Prosječna nominalna neto plaća i indeks potrošačkih cijena

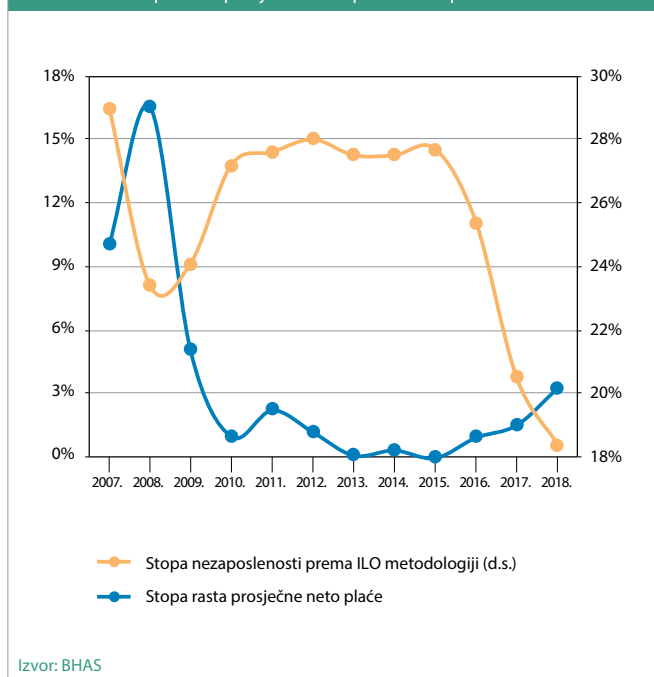

Iako su na tržištu rada primjetni pozitivni pomaci, još uvijek se ne može govoriti o značajnijem oporavku u pogledu rasta prosječnih mjesečnih primanja i zaposlenosti stanovništva. Prosječna nominalna neto plaća u 2018. godini iznosila je 879 KM i u odnosu na prethodnu godinu porasla je za 3,3%. Rast prosječne nominalne neto plaće evidentiran je u svim djelatnostima, izuzev djelatnosti Poslovanje nekretninama. Najveći rast prosječnih mjesečnih primanja bilježi se u djelatnostima: Zdravstvene i socijalne zaštite (7,5%) i Administrativne i

Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi provedene u travnju 2018. godine u skladu s metodologijom Međunarodne organizacije rada (ILO), kao i prema administrativnim podacima zavoda za zapošljavanje, nezaposlenost u BiH se u 2018. godini nastavila smanjivati. Prema Anketi o radnoj snazi 2018, stopa nezaposlenosti u BiH je iznosila 18,4% i smanjena je za 2,1 postotni bod u odnosu na prethodnu godinu, dok je prema preliminarnim podacima iz Ankete o radnoj snazi 2019, stopa nezaposlenosti dodatno smanjena na 15,7%. Broj

zaposlenih osoba, prema anketnim podacima iz 2018, povećan je za 0,8%, dok je broj nezaposlenih u odnosu na prethodnu godinu smanjen za 12%. Iako se ne raspolaže podacima o broju osoba koje su u promatranom razdoblju napustile BiH, podatak o manjem broju osoba koje se ubrajaju u radnu snagu te manji broj radno sposobnog stanovništva u odnosu na podatak iz prošlogodišnje Ankete, može biti pokazatelj nastavljenog trenda migracije stanovništva, odnosno iseljavanja radno sposobnog stanovništva iz BiH.

Grafikon 2.3: Stope rasta prosječne neto plaće i nezaposlenosti

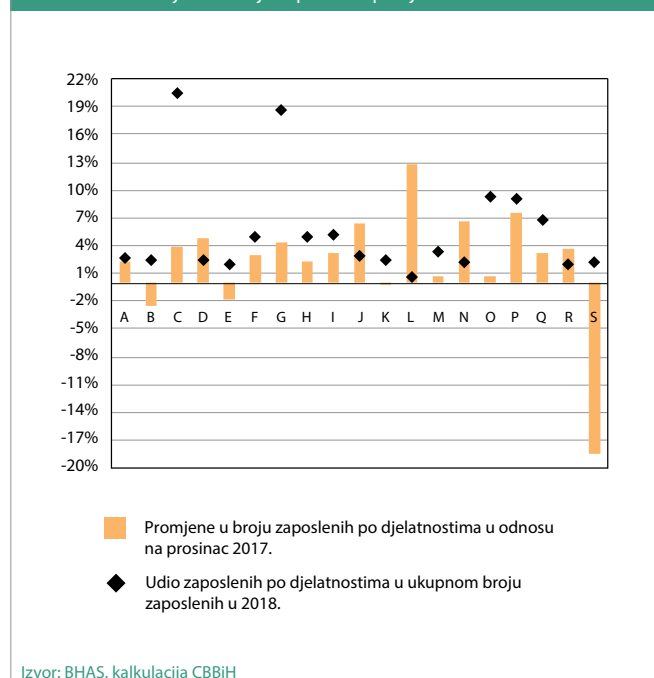

Stopa nezaposlenosti prema administrativnim podacima zavoda za zapošljavanje u 2018. godini niža je za 3,9 postotnih bodova. Prema ovom izvoru podataka, u 2018. godini je zabilježen porast broja zaposlenih za 8,5%, dok je broj nezaposlenih osoba smanjen za 8,4% u odnosu na 2017. godinu. Razlike u administrativnim i anketnim podacima o zaposlenim i nezaposlenim osobama proizilaze iz razlika u primjenjivanoj metodologiji izračuna i utvrđivanja statusa nezaposlenih osoba.

Administrativni podaci o broju zaposlenih osoba po područjima ekonomskih djelatnosti, pokazuju da je u većini djelatnosti registriran rast zaposlenosti. Izuzetak su četiri djelatnosti, od kojih je najveći relativni pad broja zaposlenih registriran u *Ostalim uslužnim djelatnostima* (grafikon 2.4). Najveći doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih dao je rast broja zaposlenih u djelatnosti

Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala i Prerađivačka industrija, u kojima je koncem 2018. godine bilo evidentirano 38,7% od ukupno zaposlenih osoba.

Grafikon 2.4: Promjene u broju zaposlenih po djelatnostima

A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov

B - Vađenje ruda i kamena

C - Prerađivačka industrija

D - Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija

E - Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša

F - Građevinarstvo

G - Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala

H - Prevoz i skladištenje

I - Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane

J - Informacije i komunikacije

K - Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja

L - Poslovanje nekretninama

M - Stručne, naučne i tehničke djelatnosti

N - Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti

O - Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje

P - Obrazovanje

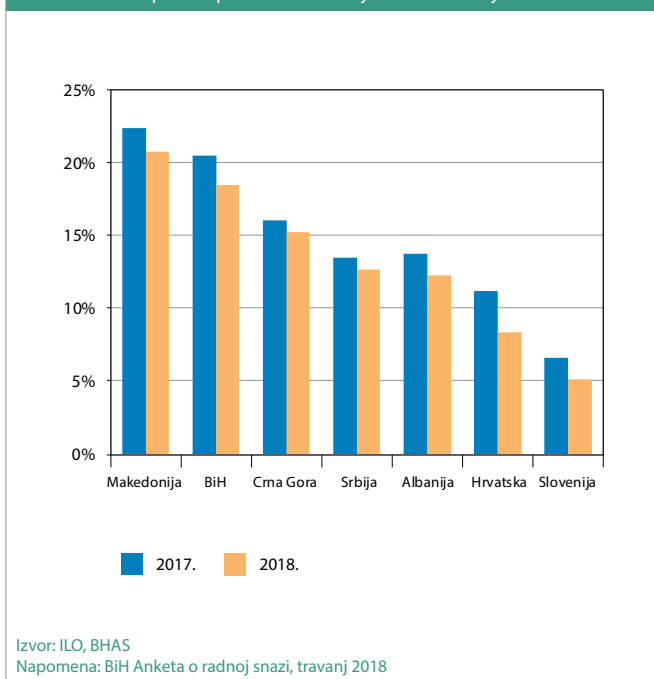
Q - Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite

R - Umjetnost, zabava i rekreacija

S - Ostale uslužne djelatnosti

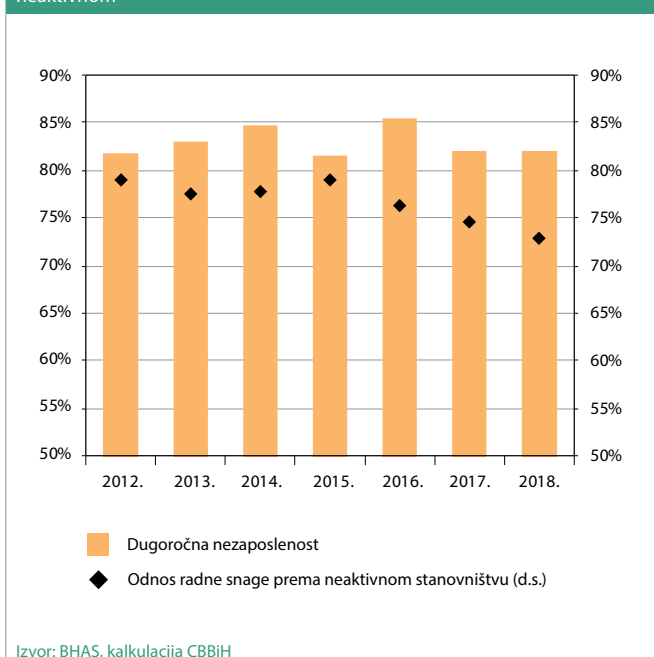
Bez obzira na činjenicu da su na tržištu rada prisutna pozitivna kretanja, postojeća poboljšanja još uvijek su nedovoljna da bi se značajnije umanjile ranjivosti koje dolaze s tržišta rada. BiH je i dalje jedna od zemalja Europe s najvećom stopom nezaposlenosti, a uspoređujući podatke sa zemljama u okruženju, BiH uz Makedoniju ima najvišu stopu nezaposlenosti (grafikon 2.5).

Grafikon 2.5: Stopa nezaposlenosti u zemljama iz okruženja

Poseban problem na tržištu rada u BiH predstavlja dugoročna nezaposlenost, odnosno nezaposlenost preko 12 mjeseci. Prema podacima iz Ankete 2018, udio dugoročno nezaposlenih osoba u ukupnom broju nezaposlenih iznosi 82% i daleko je iznad prosjeka EU³. Pored ovoga, vrlo nepovoljna karakteristika tržišta rada u BiH jeste i problem neaktivnosti stanovništva koji se ispoljava kroz činjenicu da je broj neaktivnih osoba veći od radne snage. U 2018. godini odnos radne snage prema neaktivnom stanovništvu iznosio je 72,6% i u odnosu na prethodnu godinu je manji za svega 1,7 postotnih bodova (grafikon 2.6).

Grafikon 2.6: Dugoročna nezaposlenost i odnos radne snage prema neaktivnom

Stopa nezaposlenosti mladih osoba također je visoka i prema Anketi o radnoj snazi 2018. iznosila je 38,8% i smanjena je za 7 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu, dok je, prema preliminarnim podacima iz Ankete o radnoj snazi 2019., dodatno smanjena na 33,8%. Smanjenje stope nezaposlenosti mladih osoba se ne može tumačiti isključivo poboljšanjem uvjeta na tržištu rada, već je pad stope nezaposlenosti u ovoj kategoriji stanovništva jednim dijelom posljedica i manjeg broja osoba u radnoj snazi.

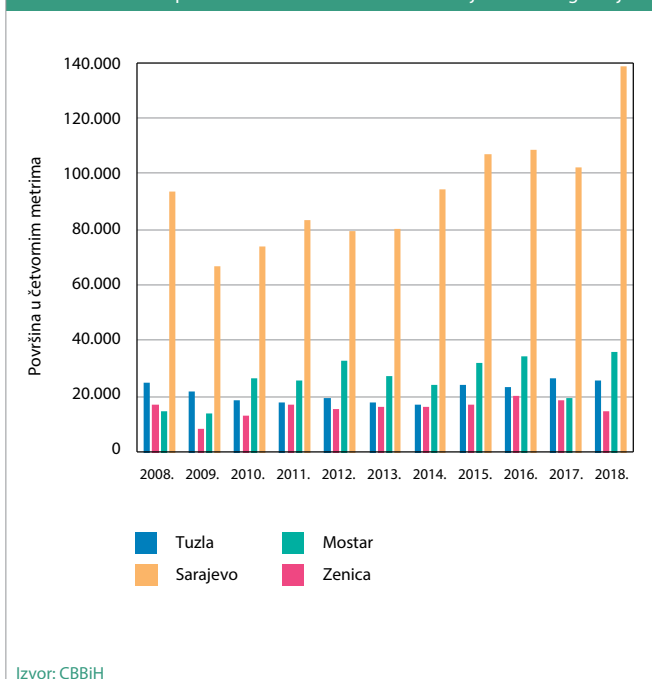
Stvarna individualna potrošnja po stanovniku i BDP po stanovniku u 2018. godini, također ne pokazuju da je ostvaren pomak u razini blagostanja. Naprotiv, oba pokazatelja su niža za jedan postotni bod u odnosu na prethodnu godinu, tako da BiH i dalje značajno zaostaje u odnosu na europski prosjek. Prema podacima Eurostata, bh. BDP po stanovniku izražen u standardu kupovne moći u 2018. godini iznosio je 31% prosjeka zemalja EU-28. BiH je prema ovom pokazatelju, uz Albaniju, najlošije rangirana zemlja od 37 zemalja koje su obuhvaćene istraživanjem⁴. Stvarna individualna potrošnja po stanovniku izražena u standardu kupovne moći je iznosila 41% prosjeka zemalja EU-28. Vrijednost ovog pokazatelja jedino je niža u slučaju Albanije, dok Sjeverna Makedonija, kao i BiH, ima razinu stvarne potrošnje po stanovniku iskazane paritetom kupovne moći za 59% nižu od EU prosjeka.

Jačanje aktivnosti na tržištu nekretnina u BiH, uzrokovano nešto većom potražnjom za stambenim jedinicama, rezultiralo je porastom cijena nekretnina, kako u kategoriji postojećih tako i u kategoriji novoizgrađenih stambenih jedinica. U 2018. godini zabilježen je znatno veći obujam prometa nekretnina stare gradnje u odnosu na prethodne godine. U odnosu na 2017. godinu obujam prometa nekretnina stare gradnje, mjeren površinom prodanog stambenog prostora, bio je veći za 28,7%. Rast obujma kupoprodaje nekretnina bilježi se u sve tri sarajevske općine koje su uključene u analizu, kao i u Mostaru. Iako je prodana površina stambenih nekretnina stare gradnje u Gradu Tuzli bila nešto manja u odnosu na 2017. godinu (-2,4%), u 2018. godini je ostvareni obujam prometa i dalje veći nego godišnji obujam prometa nekretnina u razdoblju od 2008. do 2016. godine. Za razliku od ostalih gradova koji su obuhvaćeni u analizi, jedino se u Gradu Zenici već drugu godinu uzastopno bilježi pad obujma prometa nekretnina stambene namjene koje spadaju u staru gradnju (grafikon 2.7).

3 Prema podacima Eurostata udio dugoročno nezaposlenih osoba u ukupnom broju nezaposlenih u zemljama EU u 2018. godine je iznosio 43%.

4 Zemlje EU 28, zemlje članice EFTA (Norveška, Švicarska, Island), zemlje kandidati za članstvo u EU (Turska, Srbija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Albanija) i BiH, kao zemlja potencijalni kandidat za članstvo u EU.

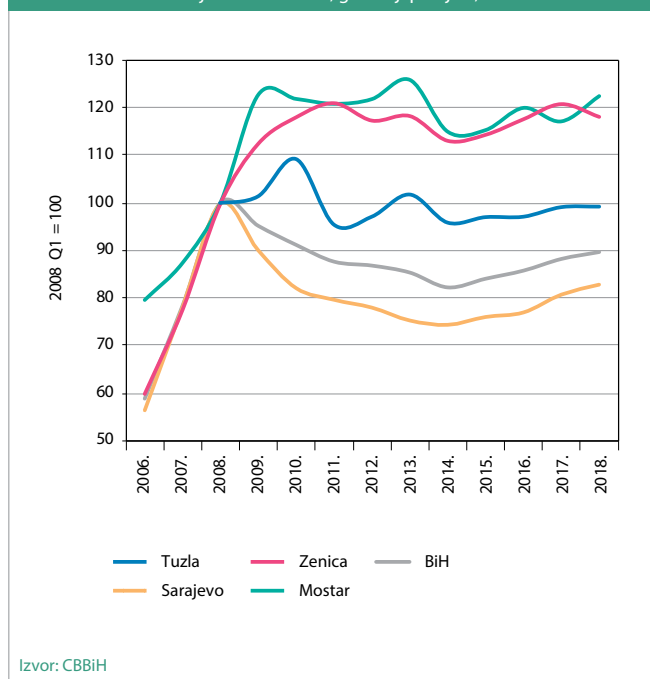
Grafikon 2.7: Obim prometa nekretnina stambene namjene u starogradnji

Obujam prometa novoizgrađenih stanova nastavio je rasti nešto bržim intenzitetom nego u prethodnoj godini. Površina prodanog stambenog prostora novogradnje veća je za 13,8%, a prodano je 8,3% više stanova u odnosu na 2017. godinu. Rast tražnje za novoizgrađenim nekretninama stambene namjene jednim dijelom je potaknut i većom ponudom na tržištu novoizgrađenih stanova⁵, kao i cjenovno povoljnijim stanovima na manje atraktivnim gradskim lokacijama.

Prosječna cijena po metru četvornom novoizgrađenih stambenih jedinica u 2018. godini je bila veća za 0,7% u odnosu na prethodnu godinu, a na blagi rast cijena nekretnina ukazuje i indeks cijena nekretnina iz kategorije stare gradnje. Prema indeksu cijena nekretnina za BiH⁶, cijene nekretnina stambene namjene su rasle u svim gradovima koji su uključeni u izračun indeksa cijena nekretnina, izuzev Zenice, gdje je evidentiran i znatno manji obujam prometa u odnosu na prethodnu godinu. Najveći rast cijena nekretnina stare gradnje je evidentiran u Mostaru, gdje se u proteklom razdoblju bilježe najveće oscilacije u kretanju cijena nekretnina (grafikon 2.8).

Grafikon 2.8: Indeks cijena nekretnina, godišnji prosjeci, 2008 = 100

Prema podacima o novoizgrađenim nekretninama za prvo tromjesečje 2019. godine, nastavlja se blago jačanje aktivnosti na tržištu nekretnina u BiH. Broj prodanih novih stanova veći je za 0,8% u odnosu na prvo tromjesečje prethodne godine, dok je površina prodanih novih stanova veća za 2,7%. Prosječna cijena prodanih novih stanova u prvom tromjesečju 2019. godine je veća za 1,8% u odnosu na isto tromjesečje prethodne godine, te za 2,9% veća od prosječne cijene u 2018. godini.

Nepovoljno poslovno okruženje i loša konkurentna pozicija zemlje predstavljaju značajnu slabost bh. ekonomije. U takvim okolnostima i sposobnost privlačenja inozemnog kapitala je umanjena. Prema godišnjem izvješću Svjetske banke o lakoći poslovanja – Doing Business 2018, BiH se nalazi na 89. mjestu u svijetu po lakoći poslovanja, a u odnosu na prošlogodišnje izvješće pozicija zemlje je pogoršana za tri mjesta. Po ovom pokazatelju, BiH zaostaje za svim zemljama regije. BiH je posebno loše rangirana u oblasti pokretanja poslovanja (183. pozicija), dok je u segmentu rješavanja nesolventnosti i dobivanju kredita BiH plasirana na 37. i 60. mjesto u svijetu. Na nisku razinu konkurentnosti

⁵ U 2018. godini zabilježen je porast broja završenih stanova za 3,1%, kao i njihove površine za 5,2% u odnosu na prethodnu godinu.

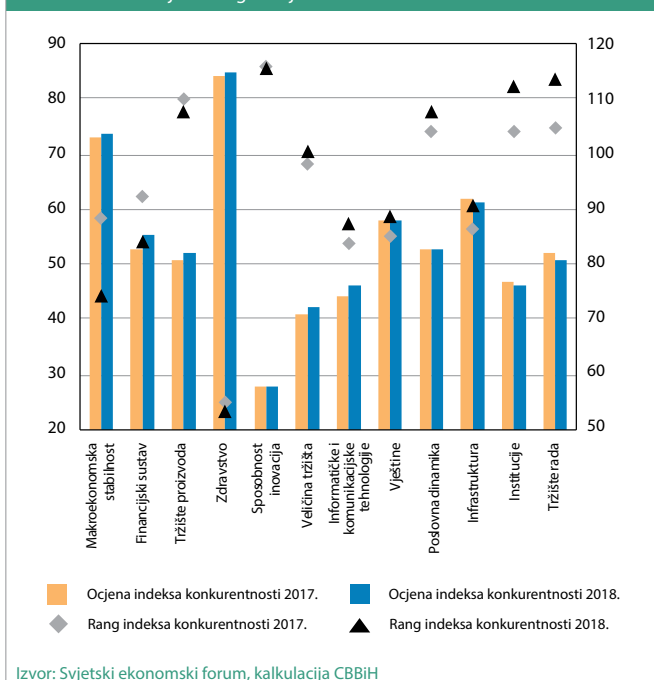
⁶ Metodologija za računanje indeksa cijena nekretnina je objašnjena u Izvješću o financijskoj stabilnosti za 2007. U izračun indeksa cijena nekretnina za Grad Sarajevo nije uključena Općina Stari Grad koja se od 2008. nije odazivala pozivu za dostavu podataka. Od 2010. uključena je i Općina Tuzla koja je dostavila podatke od 2008. godine. Porezna uprava RS nije bila u mogućnosti dostavljati podatke za gradove Banju Luku i Bijeljino u traženom formatu koji je potreban za izračun indeksa. Prilikom formiranja indeksa cijena nekretnina, ne koriste se podaci o cijenama nekretnina koje spadaju u red novoizgrađenih stambenih objekata.

bh. ekonomije ukazuje i Izvješće Svjetskog ekonomskog foruma o globalnoj konkurentnosti. Prema ovom izvješću za 2018. godinu, BiH zauzima 91. mjesto od ukupno 140 zemalja koje su obuhvaćene istraživanjem, s ukupnom ocjenom 54,2. Nakon što je za 2017. godinu izvršeno preračunavanje prema novoj metodologiji izračuna indeksa globalne konkurentnosti, BiH u 2018. bilježi poboljšanje ocjene za 0,4 boda, ali i nazadak za jedno mjesto na listi zemalja. U pogledu rangiranja zemalja na listi konkurentnosti zabilježen je napredak u četiri od ukupno dvanaest stubova konkurentnosti, od čega se pozitivna promjena ranga bilježi u stubovima: *Makroekonomska stabilnost* (poboljšanje za 13 pozicija), *Financijski sustav* (7 pozicija), *Tržište roba* (2 pozicije) i *Zdravstvo* (1 pozicija), dok u stubu *Sposobnost inovacija* nisu zabilježene promjene u odnosu na prethodnu godinu. Bolju ocjenu indeksa konkurentnosti u odnosu na 2017. godinu BiH bilježi i u stubovima: *Usvajanje informatičkih i komunikacijskih tehnologija*, *Veličina tržišta* i *Poslovna dinamika* (grafikon 2.9). U pogledu pojedinačnih komponenti koje su najviše utjecale na poboljšanje ranga u stubu makroekonomske stabilnosti najveći doprinos je dala godišnja promjena inflacije, dok su u stubu financijskog sustava na poboljšanje ranga najviše utjecale komponente kapitalizacija tržišta i zdravlje banaka.

Brojni čimbenici i dalje ograničavaju unapređenje konkurentnosti i poslovanja, a u Izvješću su osnovni problemi identificirani u stubovima *Institucije* i *Infrastruktura*, koji su u 2018. godini imali najveću negativnu promjenu. Negativna promjena se bilježi i u stubu *Tržište rada*, na šta su utjecali prakse zapošljavanja i otpuštanja radnika, suradnja u odnosima između radnika i poslodavaca, interna mobilnost radne snage, ali i plaće i produktivnost, te fleksibilnost određivanja plaća.

Iako je prema ocjeni iz Izvješća u mnogim oblastima zabilježen blagi napredak, finalna ocjena se nije mnogo promijenila jer su druge zemlje napredovale brže od BiH. U usporedbi s ostalim europskim zemljama, BiH je i dalje najslabije konkurentna zemlja. Pokazatelji poslovnog okruženja i konkurentne pozicije upućuju na zaključak da postoji snažna potreba za provođenjem strukturnih reformi koje bi osigurale povećanje stope rasta bh. ekonomije.

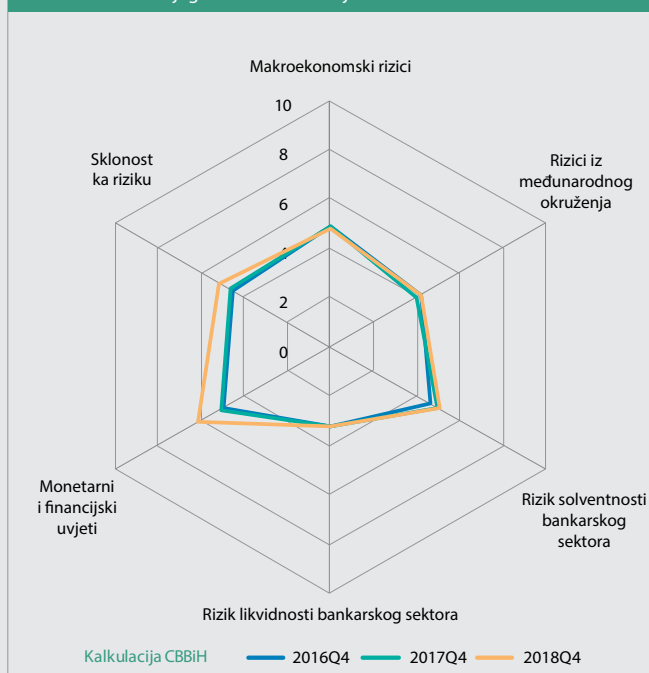
Grafikon 2.9: Promjena ranga i ocjene indeksa konkurentnosti 2017. - 2018.

Tekstni okvir 2: Ocjena glavnih makrofinancijskih rizika po financijsku stabilnost

Ocjena glavnih makrofinancijskih rizika koji mogu nastati u realnom, fiskalnom, vanjskom ili financijskom sektoru, ili kao rezultat njihove međusobne povezanosti, kao i procjena monetarnih i financijskih uvjeta i sklonosti ka riziku urađena je na osnovi kvantitativnog alata (eng. Dashboard), a prvi put je publicirana u Izvješću o financijskoj stabilnosti za 2017. godinu. Procjena rizika utemeljena je na pojednostavljenoj standardizaciji i rangiranju pozicija sveobuhvatnoga seta pokazatelja koji predstavljaju osnovu za kvantifikaciju sintetičke ocjene stupnja rizika iz različitih segmenata sustava. Ocjena u rasponu od 1 do 5 predstavlja izrazito nizak do blago umjeren stupanj izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 5 do 8 umjeren do blago visok stupanj izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 8 do 10 predstavlja visok stupanj izloženosti rizicima. Rangiranje ocjena za monetarne i financijske uvjete i sklonosti ka riziku kreće se u suprotnom smjeru, odnosno povećanje udaljenosti od središta grafikona predstavlja poboljšanje monetarnih i financijskih uvjeta, tj. povećanje sklonosti investitora ka preuzimanju rizika.

Grafikon TO 2.1: Dijagram makrofinancijskih rizika

Blagi oporavak ekonomske aktivnosti, kao i smanjenje vanjskih ranjivosti zemlje koje se ogleda u smanjenju udjela deficita tekućeg računa u odnosu na BDP i smanjenju ukupnog vanjskog duga u odnosu na BDP povoljno su djelovali na financijsku stabilnost u 2018. godini. Ipak, rast ekonomske aktivnosti u BiH još uvijek je nedovoljan da bi značajnije ublažio identificirane strukturne ranjivosti bh. ekonomije i ublažavanje rizika iz domaćeg makroekonomskog okruženja. Ekonomski rast u najvećoj mjeri je generiran privatnom potrošnjom stanovništva, dok se udio bruto investicija u BDP-u smanjio u odnosu na prošlu godinu. Projekcije ekonomskog rasta za naredne dvije godine tek su nešto povoljnije u odnosu na 2018. U skladu s navedenim, izloženost makroekonomskim rizicima u 2018. godini blago je smanjena i nalazi se na umjerenoj razini. Izloženost rizicima iz međunarodnog okruženja blago je povećana u odnosu na prethodnu godinu, u prvom redu zbog povećane izloženosti bankarskoga sektora prema nerezidentima te zbog usporavanja rasta većine zemalja glavnih vanjskotrgovinskih partnera BiH. U 2018. godini zabilježeno je značajnije povećanje strane aktive bankarskoga sektora (1,1 milijardu KM ili 38,8%) te je nastavljen trend rasta neto strane aktive bankarskoga sektora. Rizik solventnosti bankarskoga sektora neznatno je povećan, prvenstveno uslijed značajnijeg kreditnog rasta u sektoru kućanstava, dok su rizici koji dolaze iz sektora nefinancijskih poduzeća niži, s obzirom na to da je dinamika rasta zaduženosti u ovom sektoru znatnije usporena u odnosu na prethodnu godinu. Ranjivosti u bilancama banaka su smanjene i u ovoj godini, na što ukazuju pokazatelji financijskog zdravlja. Jedino je u segmentu profitabilnosti blago povećana razina rizika, što se ogleda u nešto nižem povratu koji je bankarski sektor ostvario u odnosu na prosječnu aktivnu i prosječni kapital u 2018. godini. Izloženost bankarskog sektora riziku likvidnosti ostala je na niskoj razini, budući da je trend rasta likvidnih sredstava nastavljen i u 2018. godini. Niža realna kamatna stopa utjecala je na poboljšanje monetarnih i financijskih uvjeta. Percepcija investitora u pogledu rizičnosti investiranja je blago smanjena, što je utjecalo na njihovu nešto veću sklonost ka prihvaćanju rizika.

3. Vlada

Rizici po financijsku stabilnost koji potiču iz fiskalnog sektora u 2018. godini i dalje se nalaze na relativno niskoj razini i nisu značajnije promijenjeni u odnosu na prethodnu godinu. Na konsolidiranoj razini ostvaren je fiskalni suficit usljed značajnijeg rasta proračunskih prihoda u odnosu na rast proračunske potrošnje. Zaduženost sektora opće vlade je smanjena i u 2018. godini, a svi pokazatelji rizika fiskalne održivosti nalaze se u sigurnom području.

Pokazatelji rizika fiskalne održivosti i u 2018. godini upućuju na nisku razinu rizika po financijsku stabilnost koji dolazi iz sektora Vlade⁷. Svi pokazatelji rizika fiskalne održivosti za BiH u 2018. godini nalaze se u sigurnom području prema definiranim referentnim razinama i ne sugeriraju postojanje zabrinutosti u pogledu fiskalne održivosti (tablica 3.1). Većina pokazatelja u 2018. godini se poboljšala, dok su tri pokazatelja zabilježila blaže pogoršanje u odnosu na prethodnu godinu. Tako je pokazatelj „Implicitna realna kamatna stopa (*r*) umanjena za realnu stopu rasta BDP-a (*g*)“, zabilježio blago pogoršanje od 7 b.b. u odnosu na prethodnu godinu, pod utjecajem povećanja implicitne realne kamatne stope. Naime, u 2018. godini zabilježen je porast troškova po osnovi plaćenih kamata na unutarnji i vanjski dug, što je pri nižoj razini ukupnog javnog duga sektora generalne

vlade BiH rezultiralo povećanjem implicitne realne kamatne stope. Istodobno, realna stopa rasta BDP-a, izračunana kao petogodišnji pomični prosjek, blago je porasla u odnosu na prethodnu godinu, što je ublažilo pogoršanje vrijednosti promatranog pokazatelja. Također, pokazatelj Potrebe za financiranjem izražene u postotku od BDP-a, izračunan na osnovi projekcija iz dokumenta „Globalni okvir fiskalne balance i politika u BiH 2019. – 2021. godina“, viši je za 3,2% u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, zabilježeno je poboljšanje pokazatelja Javni dug sektora generalne Vlade izražen u postocima BDP-a u odnosu na godinu ranije uslijed smanjenja iznosa javnog duga i rasta nominalnog iznosa BDP-a. Prema projekcijama MMF-a, pokazatelj Ciklički prilagođen primarni saldo izražen u postocima potencijalnog BDP-a je blago poboljšán pod utjecajem značajnijeg rasta proračunskih prihoda koji je ostvaren u 2018. godini. Pored toga, smanjen je i udio javnog duga denominiranog u inozemnim valutama u odnosu na prethodnu godinu, što je utjecalo na smanjenje valutnog rizika, te je i po toj osnovi zabilježeno reduciranje rizika u pogledu fiskalne održivosti. Blago pogoršanje tri pokazatelja nije utjecalo na povećanje rizika fiskalne održivosti, budući da se i oni nalaze u sigurnom području, tj. znatno ispod granica referentne razine.

Tablica 3.1: Pokazatelji rizika fiskalne održivosti

Pokazatelj	Sigurno područje	Referentna razina	Razina u BiH	Promjene u odnosu na prethodnu godinu
$r - g$ ¹	<	1,1	-2,4	0,07
Javni dug sektora generalne vlade (% BDP-a)	<	42,8%	33,9%	-1,2%
Ciklički prilagođen primarni saldo (% potencijalnog BDP-a) ²	>	-0,5%	2,6%	0,4%
Potrebe za financiranjem (% BDP-a)	<	20,6%	6,0%	3,2%
Udio kratkoročnog duga u ukupnom dugu, preostala ročnost	<	44,0%	16,5%	2,1%
Dug denominiran u inozemnoj valuti (osim eura) ³	<	40,3%	30,6%	-0,2%
Prosječno dospijeće javnog duga (godine)	>	2,3	6,44	0,27
Kratkoročni inozemni javni dug (% deviznih rezervi), preostala ročnost	<	61,8%	7,7%	-0,8%

Izvor:

CBBiH, MFT BiH, BHAS, Fiskalno vijeće BiH, MMF, Ministarstva financija FBiH i RS, kalkulacija CBBiH

Napomene:

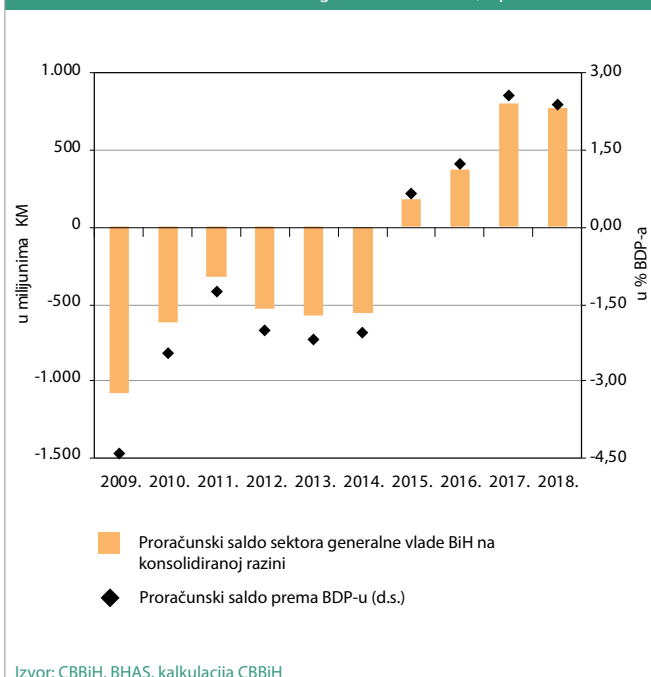
¹ $r - g$ - Implicitna kamatna stopa na dug sektora Vlade umanjena za deflator BDP-a (pomični prosjek za pet godina); g - stopa rasta realnog BDP-a (pomični prosjek za pet godina)

² Za 2018. godinu korištena je projekcija MMF-a

³ U kalkulaciju javnog duga denominiranog u inozemnim valutama, nije uključen dio javnog duga koji je denominiran u euru zbog fiksnog tečaja domicilne valute i eura

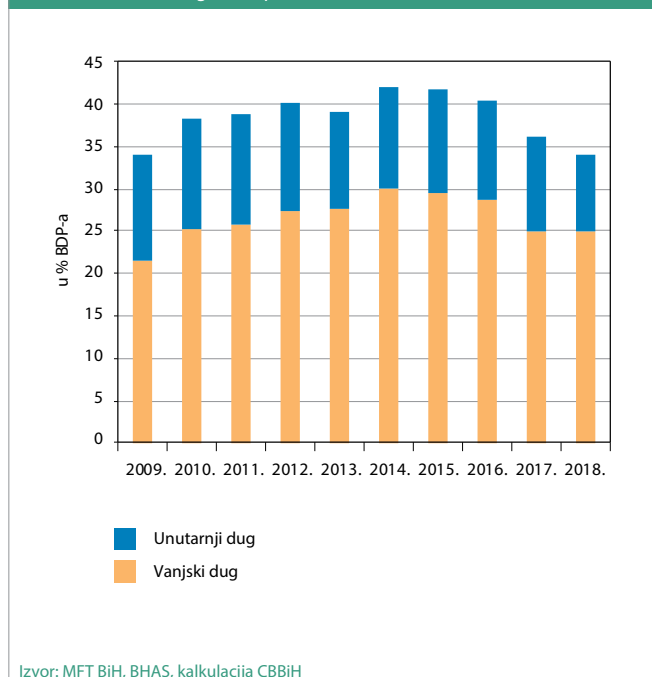
U 2018. godini ostvaren je fiskalni suficit usljed značajnijeg rasta proračunskih prihoda u odnosu na rast proračunske potrošnje. Ukupan proračunski suficit na razini BiH na konsolidiranoj osnovi iznosio je 2,36% BDP-a. Fiskalni suficit ostvaren je zahvaljujući snažnom rastu prihoda u proračunu, ali je za razliku od prethodnih godina zabilježeno i osjetnije povećanje proračunskih rashoda. Prema podacima CBBiH, prihodi sektora generalne vlade u 2018. godini povećali su se za 923 milijuna KM (6,8%) u odnosu na prethodnu godinu. Najznačajniji utjecaj na povećanje prihodovne strane proračuna imao je rast prihoda po osnovi poreza, koji su u 2018. godini veći za 537,4 milijuna KM (7,5%). Na rast prihodovne strane proračuna utjecao je i rast svih ostalih kategorija proračunskih prihoda, odnosno rast prihoda po osnovi socijalnih doprinosa (6,5%), grantova (11,9%) i ostalih prihoda (4,7%). Za razliku od prethodne tri godine u kojima je fiskalna konsolidacija, pored rasta proračunskih prihoda, bila ostvarena ograničenjem tekuće potrošnje, u 2018. godini proračunski rashodi su zabilježili porast u iznosu od 824,8 milijuna KM (6,9%). Dvije najveće stavke na rashodovnoj strani proračuna, rashodi po osnovi socijalne pomoći i rashodi po osnovi naknada zaposlenim, imali su značajniji rast od 5,3% i 3,3% respektivno u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 3.1: Proračunski saldo sektora generalne Vlade BiH, u postocima BDP-a

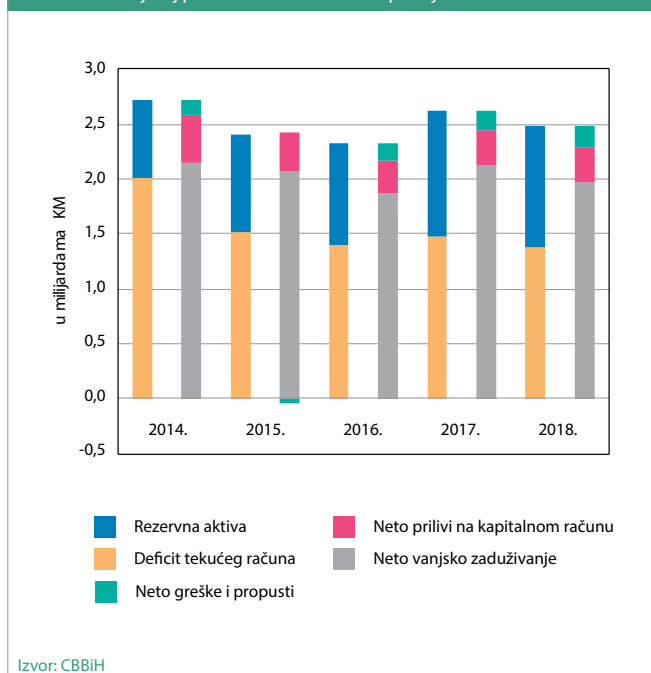
Zaduženost sektora opće vlade nastavila se smanjivati treću godinu zaredom, te su po toj osnovi rizici po fiskalnu održivost umanjeni. Prema podacima MFT BiH, javni dug na kraju 2018. iznosio je 11,12 milijardi KM, te je u odnosu na prethodnu godinu manji za 235 milijuna KM odnosno 2,1%. Udio javnog duga izražen u postocima BDP-a iznosi 33,9% i za 2,26 postotnih bodova je manji u odnosu na godinu ranije (grafikon 3.2).

Grafikon 3.2: Javni dug BiH, u procentima BDP-a

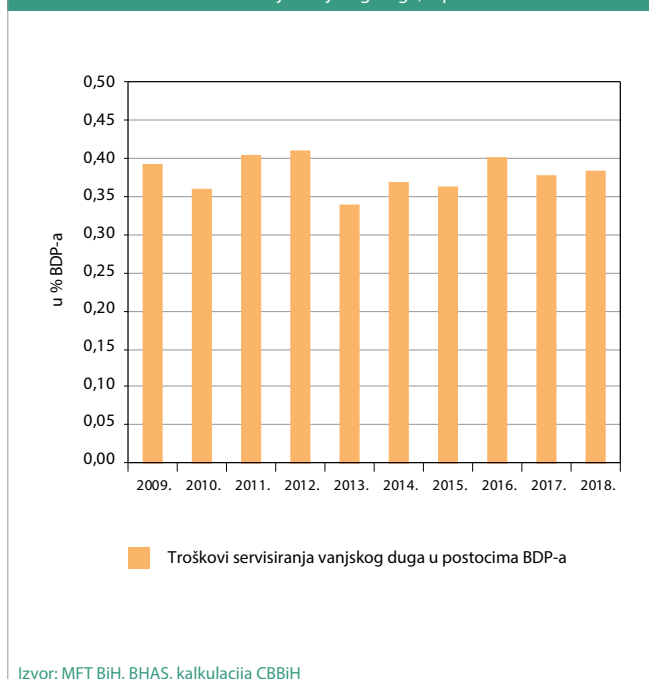

Izravni utjecaj inozemnog zaduživanja vlade na razinu deviznih rezervi je u 2018. godini slabiji nego prethodnih godina. Rezervna aktiva odnosno devizne rezerve u BiH u posljednjih pet godina prvenstveno rastu zbog rasta neto vanjskog zaduživanja, koje je znatno veće u odnosu na deficit tekućeg računa (grafikon 3.3). Na lijevom stupcu, za svaku godinu izdvojeni su rezervna aktiva i deficit tekućeg računa, koji predstavljaju novčane tokove ka inozemstvu. U desnom stupcu prikazani su priljevi iz inozemstva ka BiH, neto strano zaduživanje, neto priljevi na kapitalnom računu (koji su već godinama na približno istoj razini) i neto greške i propusti. Neto strano zaduživanje je suma izravnih, portfelj i ostalih investicija. Neto zaduživanje vladinog sektora, koje je sastavni dio ostalih investicija, za razliku od ranijih razdoblja, imalo je negativan učinak na devizne rezerve u 2018. godini, jer je iznos otplate vanjskog duga premašio iznos novih zaduženja sektora vlade u inozemstvu.

Grafikon 3.3: Utjecaj platnobilančnih stavki na promjene u deviznim rezervama

Grafikon 3.4: Troškovi servisiranja vanjskog duga, u postocima BDP-a

Servisiranje vanjskog duga vlade nije bilo upitno ni u 2018. godini, prvenstveno zahvaljujući visokoj likvidnosti sektora vlade. Također, zakonski okvir predviđa sigurnosni mehanizam pri kojem servisiranje vanjskog duga ne može biti dovedeno u pitanje ni u slučaju privremenog financiranja, jer ima prioritet pri raspodjeli prihoda prikupljenih od strane Uprave za neizravno oporezivanje (UNO). U 2018. godini otplaćeno je 829,97 milijuna KM glavnice i 125,38 milijuna KM kamate, a servisirani iznos bio je u visini 12,59% ukupnih prihoda od neizravnih poreza⁸. Troškovi servisiranja vanjskog duga, izraženi u postocima BDP-a, u 2018. godini iznose 0,38% i za 0,4 bazna boda su veći u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 3.4).

Prema informacijama iz „Globalnog okvira fiskalne bilance i politika u Bosni i Hercegovini 2019. - 2021. godine“, u naredne tri godine je planirano 1,68 milijardi KM novog vanjskog zaduženja sektora vlade. Pri tome, za servisiranje glavnice vanjskog duga u istom razdoblju se planira 2,15 milijardi KM. Posljedično, u kratkom i srednjem roku se očekuje negativan izravan učinak zaduživanja vlade u inozemstvu na razinu deviznih rezervi. Ovo nipošto ne znači neminovno jačanje pritiska na održivost valutnog odbora, nego samo da će drugi platnobilančni čimbenici više doprinostiti rastu deviznih rezervi u budućim razdobljima. Međunarodne rejting agencije su u 2018. godini zadržale dugoročni kreditni rejting BiH nepromijenjenim; B sa stabilnim izgledima u slučaju S&P, i B3 sa stabilnim izgledima u slučaju Moody's. Početkom

2019. godine agencija S&P je promijenila izgled dugoročnog suverenog rejtinga sa stabilnog na pozitivan, prvi put od 2012. godine. Ukoliko bi se ovaj potencijal za poboljšanje kreditnog rejtinga iskoristio u kratkom i srednjem roku, svakako da bi i devizne rezerve bile pod utjecajem stabilnijih, i sa stanovišta ekonomskog rasta preferabilnijih stavki neto vanjskog zaduživanja u platnoj bilanci, poput izravnih stranih investicija.

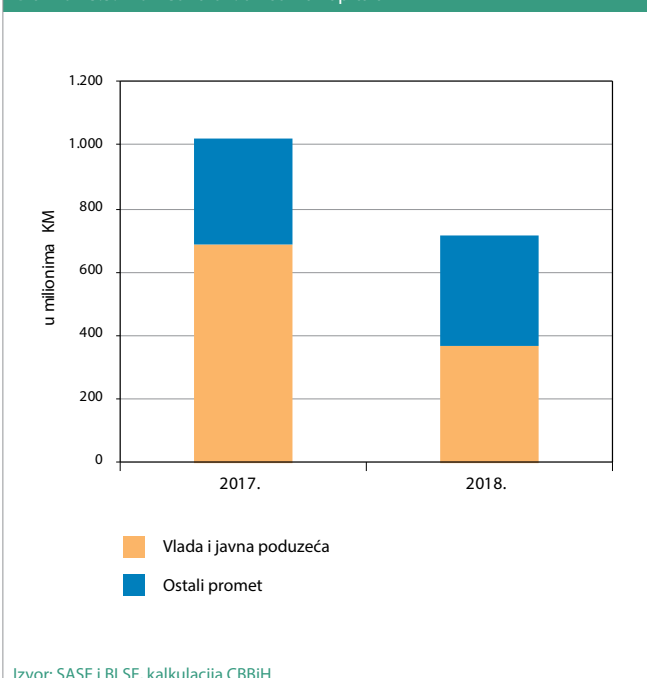
Prosječna ugovorena kamatna stopa na vanjski dug, iako viša nego u prethodnoj godini i dalje je relativno niska, ali je izloženost kamatnom riziku i dalje značajna. Prema podacima MFT BiH, prosječna kamatna stopa na vanjski dug u 2018. godini iznosila je 1,58% i zabilježila je povećanje od 17 b.b. u odnosu na prošlu godinu. Od ukupnog vanjskog duga, 40,35% odnosi se na dug koji je ugovoren s varijabilnom kamatnom stopom, te se može ocijeniti da je izloženost vanjskog duga kamatnom riziku i dalje visoka. Ipak, u odnosu na prethodnu godinu izloženost kamatnom riziku je smanjena, imajući u vidu da je udio kredita s varijabilnom kamatnom stopom u 2018. manje za 2,64 postotna boda. Rizik refinanciranja također je blago smanjen, s obzirom na to da je udio duga (u ukupnom dugu) koji dospijeva na naplatu u narednoj godini manje, a istodobno je blago poboljšano prosječno vrijeme dospelosti duga u odnosu na prethodnu godinu. I u pogledu valutnog rizika, u 2018. godini stanje je nešto povoljnije u odnosu na prethodnu godinu, budući da je smanjen udio vanjskog duga ugovorenoga u drugim

8 Izvor: CBBiH i UNO

stranim valutama izuzev eura za 3 postotna boda. Ipak, valutna struktura vanjskog duga i dalje je prilično nepovoljna i nosi visok rizik imajući u vidu da je 41,4% vanjskog duga ugovoreno u drugim stranim valutama izuzev eura i izloženo riziku promjene deviznog tečaja.

U 2018. godini nastavljeno je smanjenje zaduženosti sektora opće vlade na unutarnjem tržištu. Sektor vlade, koji je značajan pokretač aktivnosti na dvije domaće burze isključivo kroz emisije na primarnom tržištu, u 2018. godini se u znatno manjoj mjeri zaduživao na domaćim tržištima kapitala, pa je samim tim i ukupan promet na bh. tržištima kapitala bio znatno niži (grafikon 3.5). Na obje bh. burze zabilježeno je ukupno 11 emisija obveznica sektora vlade i javnih poduzeća te trezorskih zapisa tijekom 2018. godine, dok su u 2017. godini po istoj osnovi zabilježene 34 emisije. Vlada FBiH realizirala je jednu emisiju dugoročnih obveznica u nominalnom iznosu od 20 milijuna KM, s rokom dospeljeća 5 godina i kamatnom stopom od 0,91%, što je znatno niže nego u prethodnoj godini. Također, Vlada FBiH organizirala je i dvije aukcije trezorskih zapisa u ukupnom iznosu od 40 milijuna KM s rokom dospeljeća 9 mjeseci, uz kamatnu stopu u rasponu od -0,134 do -0,105%. Vlada RS emitirala je jednu emisiju obveznica u nominalnom iznosu od 100 milijuna KM i rokom dospeljeća od 5 godina, uz kamatnu stopu od 3%. Također, Vlada RS je realizirala jednu emisiju trezorskih zapisa u ukupnom iznosu 20 milijuna KM i rokom dospeljeća od 6 mjeseci, uz kamatnu stopu od 0,3% do 1,01%.

Grafikon 3.5: Promet na bh. tržištima kapitala

Financijski posrednici, prvenstveno domaće banke, su u pravilu kupci primarnih emisija dužničkih vrijednosnih papira vlada, kojima rijetko trguju na sekundarnom tržištu. S druge strane, ne postoje naznake da izloženost sektoru vlade raste nauštrb privatnog sektora. Izloženost domaćih banaka ka sektoru vlade, izražena omjerom potraživanja od sektora vlade prema ukupnoj aktivi banaka nastavila se smanjivati i u 2018. godini (detaljnije u poglavlju 6.) Također, koncem svibnja 2018. godine Ministarstvo financija RS je izvršilo prvu bh. emisiju euroobveznica. Iako je dugoročna obveznica emitirana izvan granica BiH, emisiju su kupile, prvenstveno, domaće banke (u lipnju 2018. godine su vrijednosni papiri sektora vlade u stranoj valuti evidentirani prvi put, i to u iznosu 289,6 milijuna KM u bilancama bh. banaka). Emisija euroobveznica Vlade Republike Srpske je bila ranije najavljena kao mogućnost u dokumentima strategije upravljanja javnim dugom. Prema podacima CBBiH, ukupna zaduženost sektora vlade kod komercijalnih banaka u BiH veća je za 3,2%, pri čemu je u portfelju komercijalnih banaka dug po kreditima veći za 6,3%, a po vrijednosnim papirima za 0,9% (tablica 3.2). Potrebno je napomenuti da su vlade entiteta u 2018. godini zabilježile smanjenje duga po osnovi kredita za proračunske potrebe, dok su fondovi za zdravstveno osiguranje i ostali izvanproračunski fondovi zabilježili porast zaduženosti po kreditima kod komercijalnih banaka.

Tablica 3.2: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade u milijunima KM

Potraživanja	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Središnja vlada	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vrijednosni papiri	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Vlada na razini entiteta	845,3	952,4	1.273,1	1.589,6	1.633,3	1.624,8	1.735,3
Krediti	445,7	484,9	565,6	600,9	424,6	410,0	517,3
Vrijednosni papiri	399,6	467,5	707,5	988,7	1.208,7	1.214,9	1.218,0
Vlada kantona	52,6	66,2	142,0	209,7	218,2	206,2	160,5
Krediti	52,6	66,2	142,0	209,7	218,2	200,2	154,5
Vrijednosni papiri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	6,0
Vlada na razini općina	314,0	341,8	342,4	304,5	282,2	293,1	295,6
Krediti	309,4	337,7	339,2	301,9	280,2	291,0	285,7
Vrijednosni papiri	4,6	4,1	3,2	2,6	2,0	2,1	9,9
UKUPNO	1.212,2	1.360,6	1.757,6	2.103,8	2.133,9	2.124,2	2.191,5
Krediti	807,7	888,8	1.046,7	1.112,5	923,2	901,2	957,5
Vrijednosni papiri	404,5	471,9	710,9	991,3	1.210,7	1.223,0	1.234,0

Izvor: CBBiH

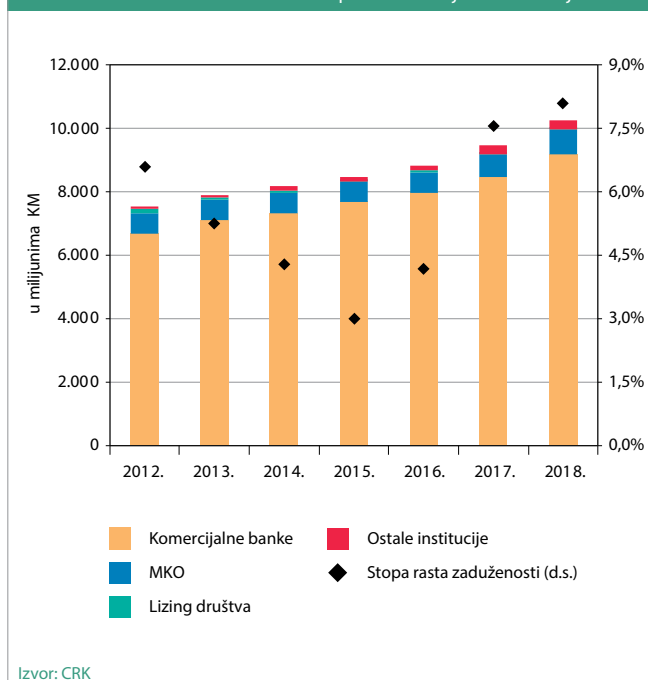
4. Kućanstva

Unatoč blagom oporavku u realnom sektoru, postupnom oživljavanju aktivnosti na tržištu nekretnina i poboljšanim pokazateljima s tržišta rada, koji su identificirani u prethodnom poglavlju, nije došlo do značajnijeg poboljšanja životnog standarda kućanstava. Nešto povoljniji uvjeti na tržištu rada doprinijeli su blagom rastu potrošnje i porastu zaduženosti kućanstava. Rast zaduženosti kućanstava u najvećoj mjeri je posljedica rasta zaduženosti stanovništva po kreditima od banaka. Snižavanje aktivnih kamatnih stopa doprinosi nešto većoj tražnji za kreditima, a banke i dalje u velikoj mjeri nude zamjenske kredite s povoljnijim uvjetima otplate. Kvaliteta kreditnog portfelja u segmentu stanovništva nastavlja se popravljati, čemu doprinose i poduzete aktivnosti pojedinih banaka na trajnom otpisu nekvalitetnih kredita i učestalom provođenju reprogramiranja kredita, a pored toga se bilježi i nešto slabiji intenzitet reklasifikacije kredita u nekvalitetne kredite u odnosu na prethodne godine. Iako je nastavljen trend rasta ukupnih depozita stanovništva, štednja stanovništva u vidu oročenih depozita se može ocijeniti stagnirajućom, čemu uz postojeću nisku razinu raspoloživog dohotka doprinosi i nastavljeno snižavanje pasivnih kamatnih stopa. S obzirom na značajan udio kredita odobrenih s varijabilnom kamatnom stopom ili s razdobljom fiksacije kamatne stope do jedne godine, kamatni rizik predstavlja potencijalni rizik za sektor kućanstava.

U 2018. godini nastavljen je rast zaduženosti sektora kućanstava, koji je potaknut porastom potrošnje u ovom sektoru uslijed blagog oporavka ekonomske aktivnosti i nešto povoljnijih uvjeta na tržištu rada u odnosu na prethodne godine. Prema podacima iz CRK, ukupna zaduženost stanovništva na kraju 2018. godine iznosila je 10,21 milijardu KM i u odnosu na kraj prethodne godine je porasla za 8,3%⁹. Izraženo u postocima BDP-a, zaduženost stanovništva u odnosu na prethodnu godinu veća je za 1,1 postotni bod i koncem 2018. godine iznosila je 31,1%. Komercijalne banke su glavni kreditori sektora stanovništva, a rast zaduženosti kod ovih financijskih institucija daje najveći doprinos rastu ukupne zaduženosti stanovništva. Zaduzenost stanovništva kod komercijalnih banaka zabilježila je rast od 8,2% u odnosu na kraj prethodne godine. Zaduzenost kućanstava kod mikrokreditnih organizacija bilježi rast treću godinu

uzastopno te je u odnosu na kraj 2017. godine veća za 12,9%. Trend rasta zaduženosti kod mikrokreditnih organizacija ukazuje na to da i dalje postoji značajan broj kućanstava koja nisu u mogućnosti da ispune uvjete za odobravanje kredita u komercijalnim bankama, već su prinuđeni da se zadužuju po znatno nepovoljnijim uvjetima kod mikrokreditnih organizacija¹⁰. Zaduzenost kućanstava prema lizing kompanijama u 2018. godini je blago porasla, no udio duga prema ovim institucijama u ukupnoj zaduzenosti kućanstava je zanemarivo malo, svega 0,16% (grafikon 4.1).

Grafikon 4.1: Zaduzenost stanovništva prema financijskim institucijama

Izvor: CRK

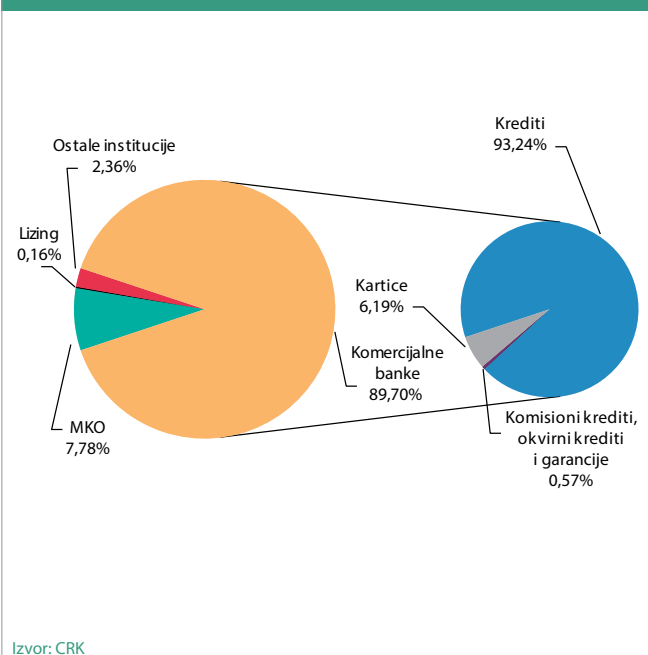
Struktura zaduzenosti stanovništva u komercijalnim bankama prema tipu zaduzenja u proteklom razdoblju nije se značajnije mijenjala. Najveći dio zaduzenosti stanovništva u komercijalnim bankama se odnosi na zaduzenost po kreditima, koja je u 2018. godini zabilježila porast od 8,9%. U posljednjih pet godina razina kreditnog rasta u sektoru stanovništva, uz izostanak značajnijeg rasta iskorištenosti limita po platnim karticama, kao i zaduzenja po ostalim tipovima bankarskih proizvoda doveli su do blagog povećanja udjela zaduzenosti po kreditima u ukupnoj zaduzenosti stanovništva u komercijalnim

⁹ U 2017. godini je zabilježen rast ukupne zaduzenosti kućanstava od 7,5%.

¹⁰ U 2018. godini prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa na kredite kod MKO u FBiH je iznosila 24,13%, dok je prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa na kredite kod MKO u RS iznosila 24,62%.

bankama. Na kraju 2018. godine zaduženost po kreditima činila je 93,2% ukupnog zaduženja stanovništva u bankama i u odnosu na prethodnu godinu, njen udio je porastao za 63 bazna boda (grafikon 4.2). Zaduzenost stanovništva po komisionim kreditima i kreditnim karticama se nastavila smanjivati, dok se u 2018. godini bilježi i smanjenje iznosa iskorištenog limita po debitnim i karticama s odgođenim plaćanjem.

Grafikon 4.2: Zaduzenost stanovništva prema institucijama i tipu zaduzenja, 2018.

I pored toga što je u 2018. godini evidentiran veći broj izdatih platnih kartica te je došlo do rasta odobrenog iznosa prekoračenja po karticama, zaduzenost stanovništva po platnim karticama bilježi blagi pad u odnosu na prethodnu godinu te se smanjuje prosječna zaduzenost po platnoj kartici. Prema podacima iz CRK, zaduzenost stanovništva po platnim karticama na kraju 2018. godine manja je za 1,2%

u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. U segmentu kreditnih i kartica s odgođenim plaćanjem došlo je do porasta broja aktivnih kartica, tako da je uz smanjenje iskorištenog iznosa limita, zaduzenje po kartici smanjeno, dok u slučaju debitnih kartica nije došlo do smanjenja zaduzenja po kartici s obzirom na manji broj evidentiranih debitnih kartica u odnosu na kraj prethodne godine. Posebno treba istaći da se zaduzenost stanovništva prema kreditnim karticama smanjuje petu godinu uzastopno i pored toga što se povećava broj izdatih kreditnih kartica. Manjoj zaduzenosti po kreditnoj kartici su vjerojatno doprinosili i visoki troškovi koje sa sobom nosi ovaj vid zaduzivanja, zbog kojih su korisnici kreditnih kartica nastojali smanjiti zaduzivanje po ovim karticama (tablica 4.1).

Ukoliko promatramo debitne kartice prema rasponu odobrenog prekoračenja po kartici, može se uočiti da je u odnosu na prethodnu godinu iskorišteni limit po kartici blago povećan jedino u kategoriji debitnih kartica s nižim iznosima odobrenog limita (do 400 KM), u kojoj se iskorišteni iznos limita smanjivao protekle tri godine. S obzirom na to da je limit po debitnim karticama najčešće određen visinom prosječnih mjesečnih primanja¹¹, može se zaključiti da veliki broj građana s niskim mjesečnim primanjima i dalje u značajnoj mjeri koristi prekoračenja po debitnim karticama za podmirenje osnovnih životnih potreba, s obzirom na to da je to najjednostavniji oblik financiranja tekuće potrošnje, koju ova kategorija građana ne može osigurati iz redovnih primanja. Kako je stanovništvo s najnižim primanjima u proteklom razdoblju bilo najviše pogođeno pogoršanim ekonomskim prilikama u zemlji, u ovoj kategoriji klijenata se i dalje bilježi veći omjer nekvalitetnih u ukupnim potraživanjima u odnosu na kategorije klijenata s višim mjesečnim primanjima.

Tablica 4.1: Potraživanja od stanovništva, kartice

u KM

	Broj izdatih kartica		Odobreni iznos		Iskorišteni iznos		Zaduzenje po kartici	
	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena
Debitne kartice	691.210	-1,3%	793.199.710	2,7%	349.760.290	-1,3%	506	0,0%
Kreditne kartice	241.064	4,3%	349.236.663	1,0%	177.207.316	-0,8%	735	-4,9%
Kartice sa odgođenim plaćanjem	144.738	4,8%	160.163.130	3,1%	39.707.141	-2,4%	274	-6,8%
UKUPNO	1.077.012	0,7%	1.302.599.503	2,3%	566.674.747	-1,2%	526	-1,9%

Izvor: CRK

11 Prosječno zaduzenje po debitnoj kartici koncem 2017. godine iznosilo je 57,6% prosječne neto plaće u 2018., a ovaj omjer je niži za 1,9 postotnih bodova u odnosu na 2017. godinu.

Tablica 4.2: Iskorišteni limit po debitnoj kartici u KM

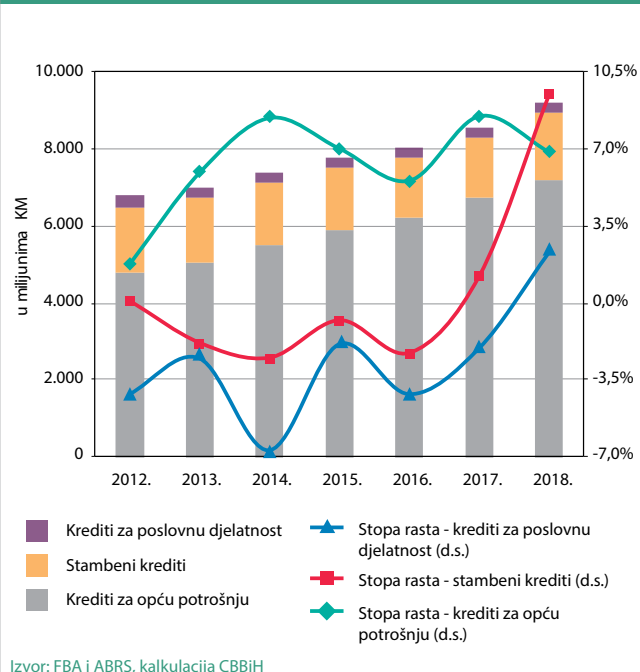
	Raspon odobrenog limita				
	do 400	400-800	800-1.200	1.200-1.600	preko 1.600
Prosinac 2017.	156	298	487	690	1.142
Prosinac 2018.	159	282	466	651	1.121
Promjena, %	1,9	-5,4	-4,4	-5,6	-1,8

Izvor: CRK

U strukturi potraživanja od stanovništva prema namjeni dominiraju krediti za opću potrošnju, u koje su uključena i potraživanja po svim tipovima kartica (grafikon 4.3). Krediti namijenjeni općoj potrošnji bilježe rast osmu godinu uzastopno. Na kraju 2018. godine zaduženost stanovništva po ovom tipu kredita bila je veća za 6,8% u odnosu na kraj 2017. godine. Rastu tražnje za ovom vrstom kredita, između ostalog, doprinosi i veća ponuda nenamjenskih i zamjenskih kredita po povoljnijim uvjetima. Nastavljeni trend rasta kredita za opću potrošnju ukazuje da i dalje veliki broj kućanstava svoje tekuće životne potrebe financira uz pomoć odobrenih prekoračenja po karticama, nenamjenskim ili potrošačkim kreditima, a s obzirom da jedan dio građana nije u mogućnosti da ispuni tražene kriterije banaka za odobravanje stambenog kredita, kreditima za opću potrošnju jednim dijelom se vrši i financiranje stambenih potreba. Nakon što je u 2017. godini zaustavljen višegodišnji trend smanjenja zaduženosti stanovništva po osnovi stambenih kredita, krediti za ovu namjenu su u 2018. ostvarili najveći rast od vremena prije početka krize, koji prati jačanje aktivnosti na tržištu nekretnina, i rasli su po godišnjoj stopi od 9,4%. S obzirom na nešto jači relativni rast zaduženosti po osnovi stambenih kredita u odnosu na ostale vrste kredita, njihov udio u ukupnim kreditima stanovništvu se blago povećao i koncem 2018. godine je iznosio 19,1%. Prvi put nakon šest godina, zabilježen je i manji rast zaduženosti stanovništva po osnovi kredita za poslovnu djelatnost (2,3%).

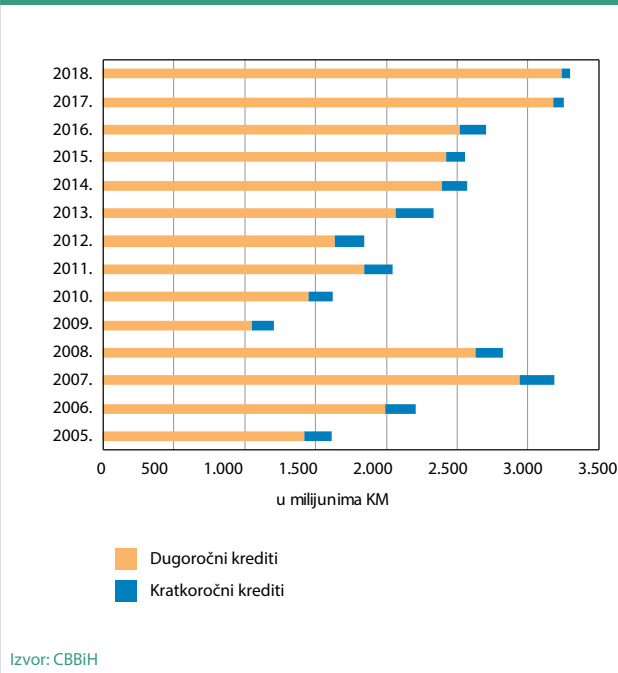
U 2018. godini je evidentirano 3,3 milijarde novoodobrenih kredita stanovništvu, što je do sada njihov najveći iznos. Kako se u ovoj evidenciji pod novoodobrenim kreditima smatraju i ranije odobreni reprogramirani krediti, tako se rast ovih kredita ne može isključivo tumačiti kao rezultat rasta potrošnje sektora stanovništva i poboljšanja situacije na tržištu rada, već jednim dijelom i reprogramiranja kredita po novim uvjetima, odnosno odobravanja zamjenskih kredita. U odnosu na prethodnu godinu, u 2018. godini stanovništvu je odobreno ili reprogramirano za 1,5% više kredita, pri čemu se porast bilježi isključivo u slučaju dugoročnih kredita (grafikon 4.4).

Grafikon 4.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Grafikon 4.4: Novoodobreni krediti stanovništvu

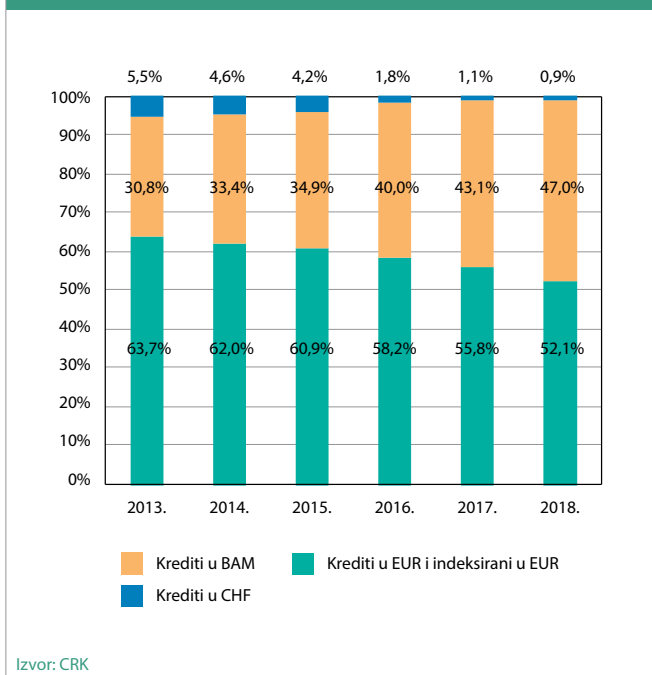

Izvor: CBBiH

U valutnoj strukturi kredita stanovništvu dominiraju krediti s valutnom klauzulom u euru. Uzimajući u obzir postojeći režim valutnog odbora u BiH i opredjeljenost da se isti zadrži i u narednom razdoblju, zaduženost stanovništva u EUR valuti ne čini izloženost valutnom riziku većom. Pored toga, posljednjih godina je primjetan trend smanjenja udjela kredita u stranoj valuti i indeksiranih kredita u ukupnim kreditima stanovništvu, koji je nastavljen i u 2018. godini, što ovaj rizik dodatno umanjuje. Prema podacima iz CRK, krediti u EUR i valutnoj klauzuli u EUR u 2018. godini su rasli po stopi od 1,7%, dok su krediti u KM zabilježili godišnju stopu rasta

od 18,8%, tako da je udio kredita stanovništvu u stranim valutama i s valutnom klauzulom smanjen sa 55,8% na kraju 2017. godine na 52,1% ukupnih kredita stanovništvu koncem 2018. godine. Najveći dio ovih kredita se odnosi na kredite indeksirane u euru. Zaduženost stanovništva po kreditima indeksiranim u CHF se smanjila s 5,5% u 2013. na 0,9% ukupnih kredita stanovništvu na kraju 2018. godine (grafikon 4.5).

Grafikon 4.5: Valutna struktura kredita stanovništvu

U 2018. godini zabilježen je rast kredita stanovništvu po svim kategorijama ročnosti, a najveći porast je ostvaren u kategoriji kredita odobrenih na razdoblje duže od deset godina, što se može dovesti u vezu i s porastom kredita stambene namjene. Krediti stanovništvu u domaćoj valuti su bilježili rast u odnosu na prethodnu godinu u svakoj od kategorija kredita po ročnosti, dok je zaduženost stanovništva po kreditima odobrenim ili indeksiranim u EUR porasla po osnovi kratkoročnih i kredita ugovorene ročnosti preko deset godina (tablica 4.3).

Razina nekvalitetnih kredita stanovništvu nastavila se smanjivati i u 2018. godini. Nekvalitetni krediti su zabilježili smanjenje od 7,1%, a udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu nastavio se smanjivati šestu godinu uzastopno, čemu značajno doprinosi i rast plasmana stanovništvu. Koncem 2018. godine udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu je iznosio 6,5%, što je za jedan postotni bod niža razina u odnosu na isto razdoblje protekle godine (grafikon 4.6). Poboljšanje kvalitete kreditnog portfelja u ovom sektoru velikim je dijelom posljedica aktivnosti koje provode banke, kao što je trajni otpis nekvalitetnih kredita u pojedinim bankama. Također, učinkovitije upravljanje kreditnim rizikom u bankama u proteklih nekoliko godina i olakšice u otplati kredita u vidu reprograma i moratorijuma kreditnih obveza klijentima koji su se suočili s poteškoćama u otplati kreditnih obveza, u velikoj mjeri su doprinijele sprečavanju pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja u sektoru stanovništva.

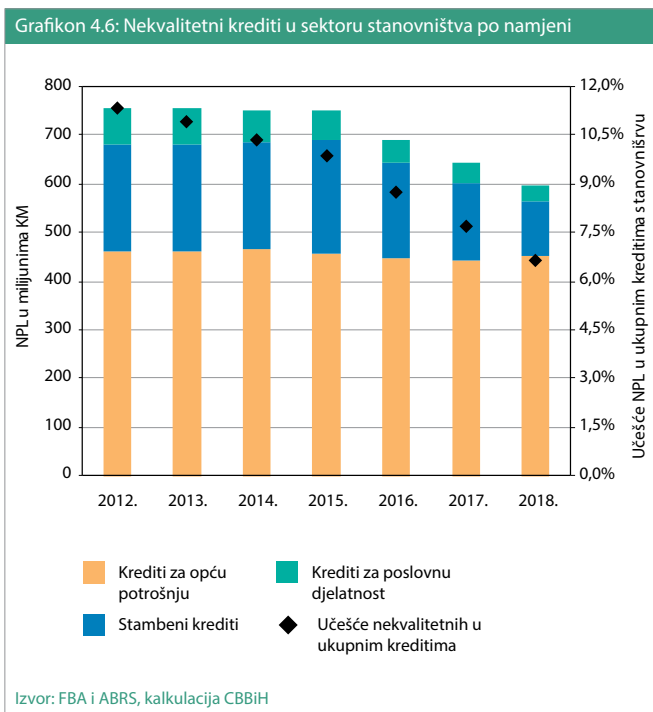
Promatrajući kvalitetu kreditnog portfelja prema namjeni kredita, najveće smanjenje nekvalitetnih kredita je, kao i u prethodne dvije godine, zabilježeno u kategoriji stambenih kredita (-28,6%). U segmentu kredita za opću potrošnju, koji su prethodnih godina bilježili značajne stope rasta, evidentiran je rast nekvalitetnih kredita od 2,2%. Tako je u trinaest banaka u kategoriji kredita za opću potrošnju tijekom 2018. godine došlo do porasta nekvalitetnih kredita u apsolutnom iznosu, a u šest od njih se povećalo i njihov udio u ukupnim kreditima. Ovo ukazuje da određeni broj kućanstava ipak otežano servisira svoja zaduženja, odnosno da je došlo do materijalizacije rizika prekomjernog zaduženja stanovništva po osnovi kredita za opću potrošnju. Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu u 2018. godini smanjen je u svim kategorijama kredita po namjeni. Iako je najveći pad udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu evidentiran u slučaju kredita za poslovnu djelatnost (4,4

Tablica 4.3: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura

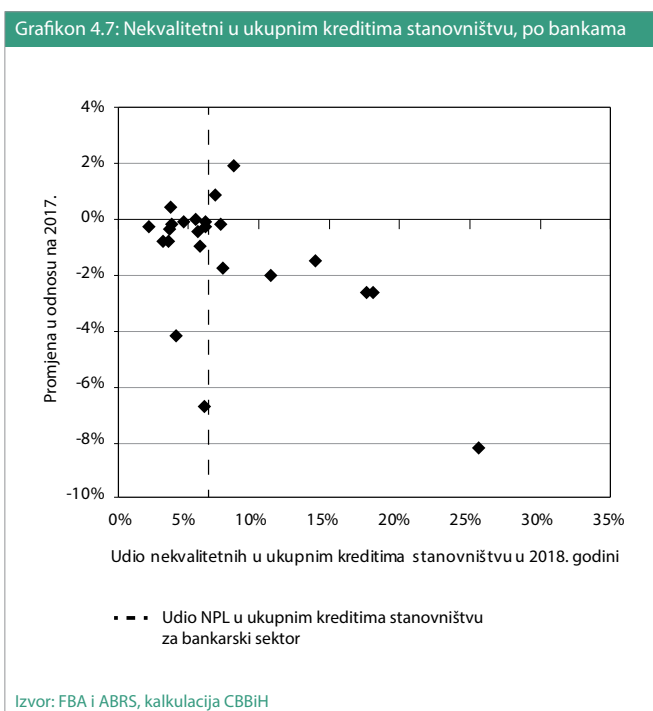
Ročnost / Valuta	Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavnica u tisućama KM							
	BAM		Kredit u stranoj valuti i krediti s valutnom klauzulom				UKUPNO	
	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena
do 1 godine	72.296	8,0%	4.846	11,3%	0	0,0%	77.142	8,2%
1 - 3 godine	256.491	13,9%	92.677	-23,0%	7.067	-16,8%	356.235	0,6%
3 - 5 godina	602.403	26,7%	254.365	-26,5%	30.245	-3,7%	887.014	4,0%
5 - 10 godina	1.512.812	18,9%	1.674.345	-0,1%	28.088	-8,1%	3.215.244	7,9%
preko 10 godina	1.570.035	17,2%	2.422.051	8,8%	11.018	-36,0%	4.003.103	11,7%
UKUPNO	4.014.037	18,8%	4.448.283	1,7%	76.418	-12,9%	8.538.738	8,9%

Izvor: CRK

postotna boda), s obzirom da oni čine svega 2,7% ukupnih kredita stanovništvu, od mnogo većeg značaja je smanjenje udjela nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima stambene namjene sa 9,9% sa kraja 2017. godine na 6,4% na kraju 2018., čemu doprinosi i jači kreditni rast u ovoj kategoriji kredita.

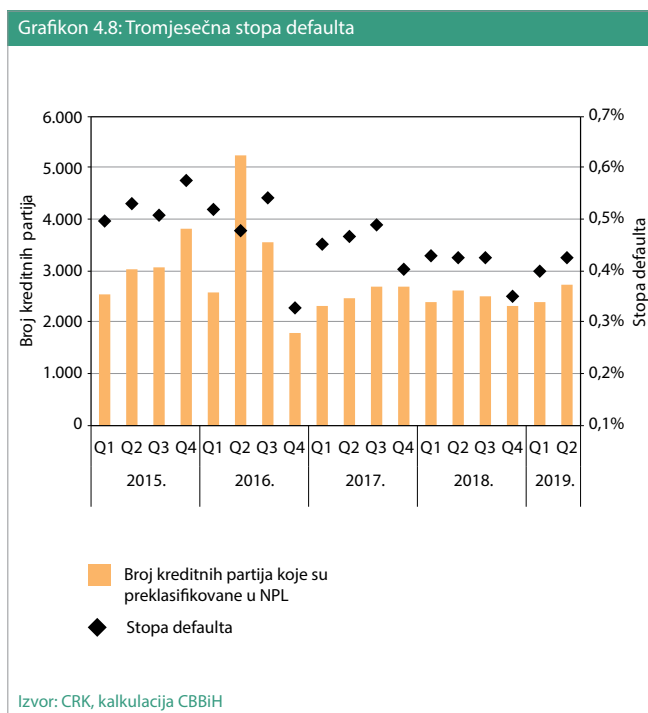

Promatrajući kvalitetu kreditnog portfelja u segmentu stanovništva po pojedinačnim bankama, evidentno je da se udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništva u 2018. godini smanjio kod većine banaka u sektoru, uključujući i banke s najvećom koncentracijom nekvalitetnih kredita (grafikon 4.7).

Pored pokazatelja udjela nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima, na tromjesečnoj razini se prati i intenzitet pogoršanja urednosti otplate, odnosno preklasifikacija kredita iz kvalitetnih u kategorije nekvalitetnih kredita, kako prema broju kreditnih partija tako i prema iznosu preostalog zaduženja koje se koristi za izračun stope defaulta (eng. default rate)¹². Prema podacima iz CRK, broj kreditnih partija koje su od kraja 2017. do kraja 2018. godine preklasificirane u nekvalitetne kredite ukazuje na blago slabljenje intenziteta pogoršanja kvaliteta kreditnog portfelja u sektoru stanovništva, s obzirom na to da je manji za 2,1% od broja kredita koji su u prethodnoj godini postali nekvalitetni. Međutim, stopa defaulta za kredite stanovništvu, koja je u 2018. godini iznosila 1,34%, nije se značajnije promijenila u odnosu na prethodnu godinu¹³.

Promatrajući stopu defaulta na tromjesečnoj razini, u prosjeku je niža u odnosu na prethodne tri godine, a broj kreditnih partija koje su preklasificirane u nekvalitetne kredite u 2018. nije imao većih oscilacija po tromjesečjima. Kao i u slučaju prethodne dvije godine, najniža stopa defaulta je bila u četvrtom tromjesečju 2018., dok su u drugom tromjesečju 2019. godine stopa defaulta i broj preklasificiranih partija kredita blago viši od tromjesečnoga prosjeka u 2018., što ukazuje na to da se određene kategorije kućanstava i dalje suočavaju s problemima u otplati duga te se ne može zaključiti da se rizik smanjio u većoj mjeri (grafikon 4.8).

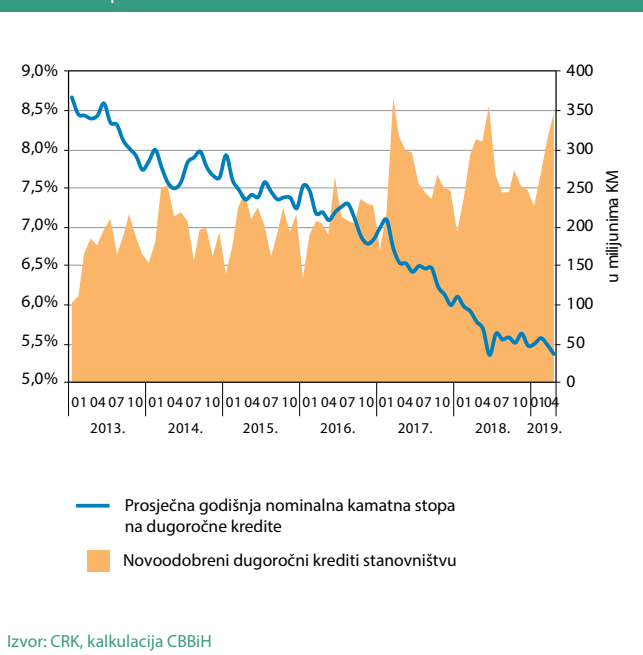

¹² Stopa defaulta je izračunana kao omjer preostalog zaduženja po kreditima stanovništvu koji su tijekom jednog razdoblja preklasificirani u nekvalitetne kredite (kategorije C, D i E) i vrijednosti ukupnog portfelja kvalitetnih kredita (kategorije A i B) iz prethodnog razdoblja.

¹³ Stopa defaulta u 2017. godini je iznosila 1,36%.

Kao rezultat i dalje niskih kamatnih stopa na međunarodnim finansijskim tržištima i nastojanja banaka da ostvare veći tržišni udio u uvjetima izražene konkurencije na bankarskom tržištu, kamatne stope na kredite stanovništvu nastavile su se snižavati i u 2018. godini, čak i bržim intenzitetom nego što je to bio slučaj u prethodnim godinama (grafikon 4.9). Prosječna nominalna kamatna stopa na dugoročne kredite u 2018. godini je iznosila 5,68% i niža je za 83 bazna boda u odnosu na prethodnu godinu, a trend pada kamatnih stopa je nastavljen i u prva četiri mjeseca 2019. godine. Povoljniji uvjeti zaduživanja stanovništva jednim dijelom daju doprinos i rastu tražnje za kreditima. Prema podacima CBBiH, u kojima se pored novih kredita vode i već odobreni krediti po kojima je izvršen reprogram, u 2018. godini je odobreno 1,9% više novih dugoročnih kredita stanovništvu u odnosu na prethodnu godinu, dok je u prva četiri mjeseca odobreno za 11,6% više novih dugoročnih kredita stanovništvu u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Grafikon 4.9: Novoodobreni dugoročni krediti i prosječne ponderisane kamatne stope

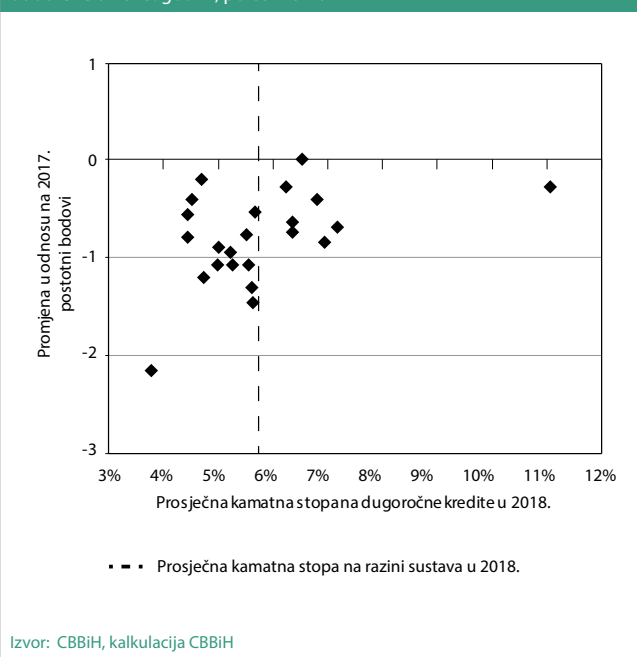

Izvor: CRK, kalkulacija CBBiH

S obzirom na to da se nastavio trend niskih kamatnih stopa na međunarodnim finansijskim tržištima, većina banaka u BiH je bila u mogućnosti da nastavi voditi politiku nižih kamatnih stopa. Prosječna ponderirana kamatna stopa na novoodobrene dugoročne kredite stanovništvu u 2018. godini kod većine banaka se kretala u rasponu od 4,4% do 7,2%. Rast prosječne kamatne stope na dugoročne kredite zabilježen

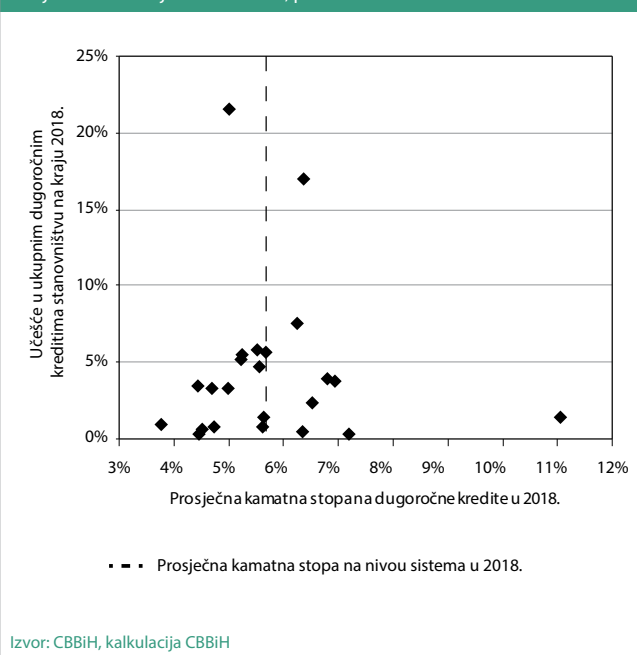
je samo u jednoj banci (grafikon 4.10). Veće odstupanje od prosječne kamatne stope na dugoročne kredite se bilježi u slučaju jedne manje banke, kod koje su kamatne stope više u odnosu na kamatne stope ostalih banaka u sektoru, što je posljedica različitog modela poslovanja u odnosu na druge banke i nešto težeg pristupa povoljnijim izvorima financiranja iz inozemstva te u slučaju jedne, također manje banke, kod koje je prosječna ponderirana kamatna stopa na dugoročne kredite stanovništvu zabilježila najviši pad u odnosu na prethodnu godinu (grafikoni 4.10 i 4.11).

Grafikon 4.10: Prosječne kamatne stope na dugoročne kredite stanovništvu odobrene u 2018. godini, po bankama

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

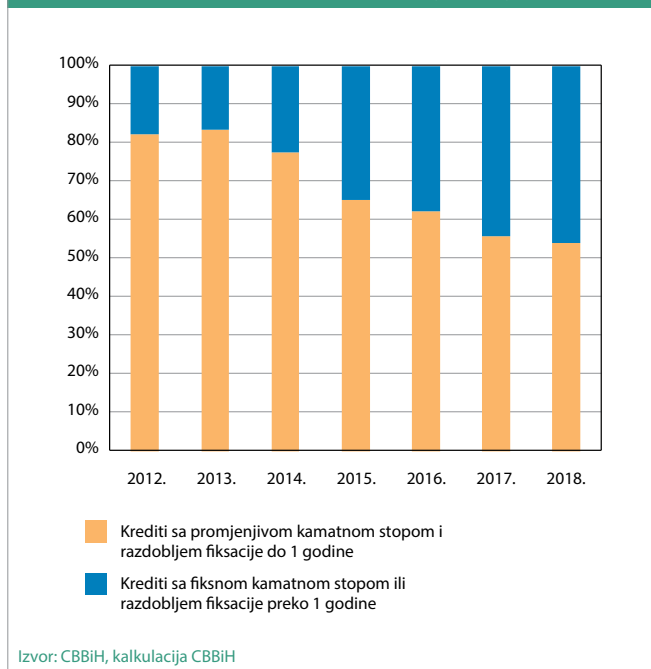
Grafikon 4.11: Kamatne stope na novoodobrene dugoročne kredite prema obujmu kreditiranja stanovništva, po bankama

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

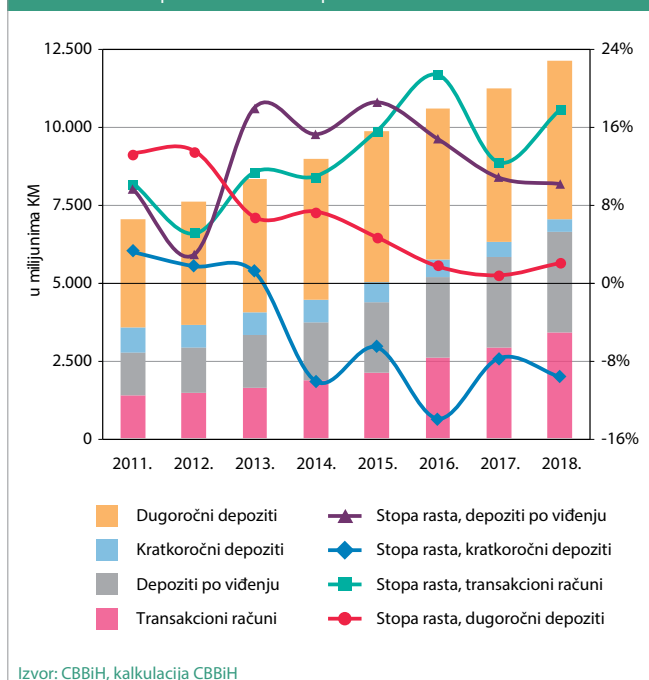
Iako su kamatne stope i početkom 2019. imale opadajući trend, te se do konca godine ne očekuje rast kamatnih stopa kako u eurozoni tako i u BiH, izloženost kućanstava riziku promjene kamatnih stopa se ne smije potcijeniti, posebno ako se uzme u obzir da u kreditima stanovništvu prevladavaju krediti odobreni s varijabilnom kamatnom stopom ili s razdobljem fiksacije kamatne stope do jedne godine. S obzirom na to da je neizvjestan jači rast raspoloživog dohotka stanovništva, čak i blaži rast kamatnih stopa bi za jedan dio kućanstava predstavljao značajno opterećenje i otežao bi otplatu kreditnih obveza. Iako kamatni rizik dobija na značaju u razdoblju kada se može očekivati rast kamatnih stopa na međunarodnim tržištima, on se posljednjih godina u bh. bankarskom sektoru djelomično ublažava povećanim obujmom kreditiranja uz fiksnu kamatnu stopu ili produžavanjem razdoblja fiksacije kamatne stope. Također, prilikom reprogramiranja ranije odobrenih kredita često se zaključuju ugovori s povoljnijim uvjetima po klijenta, među kojima je i fiksiranje kamatne stope koja je do tada bila promjenjiva. Trend smanjivanja udjela kredita s varijabilnom kamatnom stopom ili razdobljem fiksacije do jedne godine u novoodobrenim kreditima stanovništvu primjetan je od 2014. godine, a u 2018. godini ovi krediti su činili 53,8% ukupnih novoodobrenih kredita stanovništvu, što je za 1,8 postotnih bodova manje u odnosu na kraj 2017. godine (grafikon 4.12).

Grafikon 4.12: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope

Iako su ukupni depoziti stanovništva nastavili rasti u 2018. godini, njihov rast je potaknut prvenstveno rastom sredstava na transakcijskim računima i rastom depozita po viđenju, dok je rast oročenih depozita značajno usporen u protekle tri godine. Također, udio depozita stanovništva u ukupnim depozitima kod komercijalnih banaka se smanjuje dvije godine uzastopno¹⁴. Prema podacima CBBiH, depoziti stanovništva su na kraju godine iznosili 12,15 milijardi KM, što je za 7,8% više u odnosu na iznos depozita stanovništva na kraju 2017. godine. Najveći doprinos rastu ukupnih depozita stanovništva daje rast sredstava na transakcijskim računima (17,9%), kao i rast depozita po viđenju (10,2%). Dok kratkoročni oročeni depoziti stanovništva već petu godinu uzastopno bilježe negativnu stopu rasta, dugoročni depoziti u 2018. godini su rasli po znatno skromnijoj godišnjoj stopi od 2,2% (grafikon 4.13).

Grafikon 4.13: Depoziti stanovništva po ročnosti

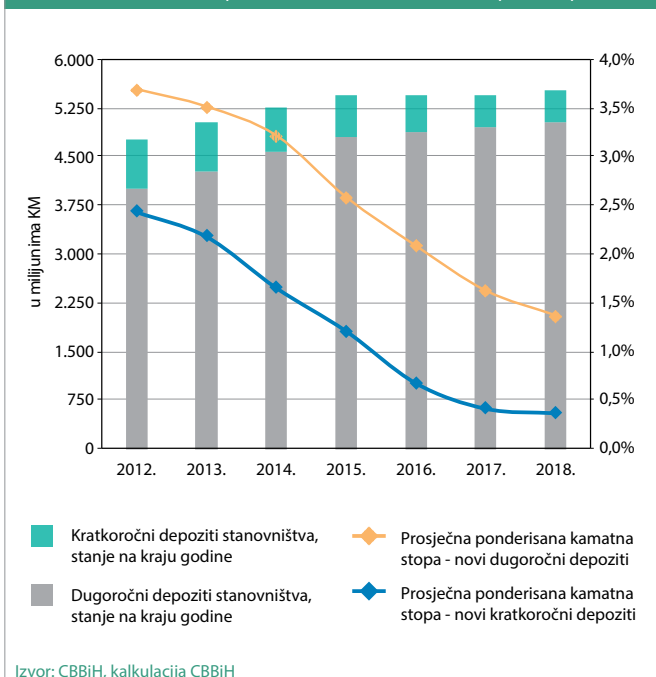
Rast ukupnih depozita stanovništva se ne može tumačiti kao pokazatelj boljeg životnog standarda, a podaci o visokoj stopi nezaposlenosti i niskoj razini prosječne plaće u BiH ukazuju na to da veći dio stanovništva nije u mogućnosti da štedi. U prilog tome da manji dio stanovništva ima mogućnost za štednju, a posebno za štednju značajnijeg iznosa sredstava, idu i podaci Agencije za osiguranje depozita (AOD) koji pokazuju da se depoziti koji premašuju iznos osiguranog štednog uloga od 50 tisuća KM, a na koje se odnosi polovica ukupnog iznosa depozita stanovništva nalazi na malom broju depozitnih računa, svega 1,6% od ukupnih depozitnih računa stanovništva, kao i da ovi depoziti bilježe veći relativni rast kako u pogledu broja depozitnih

¹⁴ U 2018. udio depozita stanovništva u ukupnim depozitima u bankarskom sektoru se smanjilo za 1,5 postotnih bodova u odnosu na kraj 2017. godine te za 4,2 postotna boda u odnosu na kraj 2016. godine.

računa tako i u pogledu iznosa depozita. Također, prosječni iznos sredstava po jednom depozitnom računu ukazuje na to da u kategoriji depozita stanovništva do 50 tisuća KM prevladavaju depozitni računi s manjim iznosima sredstava, s obzirom na to da su ovdje uključeni i svi tekući računi stanovništva¹⁵.

Pod utjecajem niskih kamatnih stopa na međunarodnim financijskim tržištima pasivne kamatne stope su nastavile padati i u 2018. godini, što se negativno odražava na razinu štednje stanovništva. Prosječna ponderirana kamatna stopa na depozite stanovništva s dogovorenim dospijanjem (oročeni depoziti) u 2018. godini je iznosila 1,21% i za 21 bazni bod je niža u odnosu na prethodnu godinu, dok su prosječne ponderirane kamatne stope na dugoročne i kratkoročne depozite stanovništva niže za 25, odnosno za 5 baznih bodova (grafikon 4.14). U prva četiri mjeseca 2019. prosječna ponderirana kamatna stopa na nove depozite nije se značajnije promijenila u odnosu na razinu iz 2018. godine.

Grafikon 4.14: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite

15 Prosječni iznos sredstava na depozitnom računu u kategoriji depozita do 50 tisuća KM na kraju 2018. godine je iznosio 2.233 KM.

5. Poduzeća

Nastavak trenda smanjenja kreditnog rizika, uz nešto slabiju kreditnu aktivnost, predstavljaju temeljna obilježja u sektoru poduzeća u 2018. godini. Rast bruto dodane vrijednosti zabilježen je u gotovo svim djelatnostima, a u djelatnostima u kojima je ostvaren značajniji rast bruto dodane vrijednosti zabilježena je i jača kreditna aktivnost. U financiranju svojih poslovnih aktivnosti sektor poduzeća se, kao i prethodnih godina najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. Iako je udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima poduzeća relativno visok i u 2018. godini, evidentno je poboljšanje ovog pokazatelja u većini djelatnosti. Prosječne kamatne stope na kredite zadržale su opadajući trend, što je omogućavalo zaduženje poduzeća po relativno povoljnim uvjetima. Valutni rizik i dalje ne predstavlja značajniji izvor rizika, dok je kamatni rizik blago smanjen.

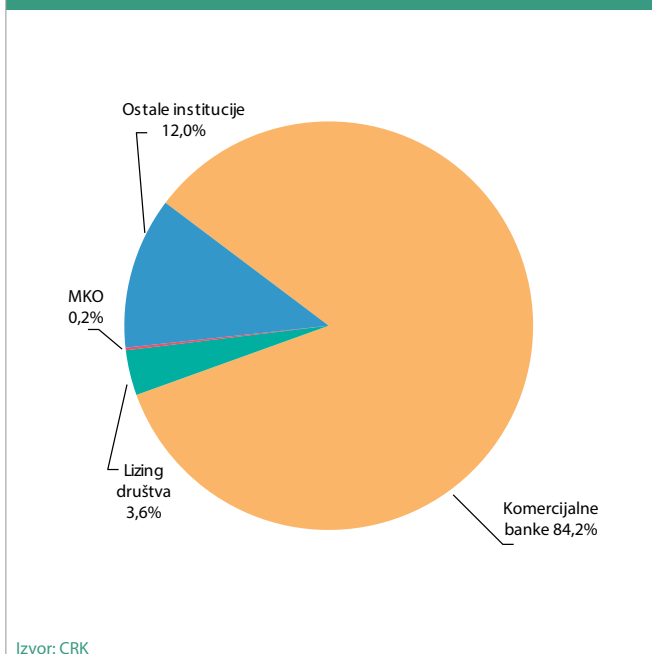
Obujam vanjskotrgovinske razmjene u 2018. godini zabilježio je povećanje usljed rasta vrijednosti uvoza i izvoza, međutim rast je bio slabiji u odnosu na prethodnu godinu. Stopa rasta izvoza u 2018. godini iznosila je 7,6%, dok je uvoz rastao po stopi od 6%. Iako sve glavne grupe izvoznih proizvoda bilježe povećanje nominalne vrijednosti izvoza, u posljednja dva tromjesečja evidentirano je usporavanje izvoza roba, što se može povezati s usporavanjem ekonomskog rasta u većini ključnih vanjskotrgovinskih partnera BiH. U pojedinim grupama proizvoda povećanje nominalne vrijednosti izvoza rezultat je povećanja izvezenih količina, dok je u drugim cjenovni učinak imao značajniji utjecaj. Najznačajniji izvozni proizvod i dalje su Bazni metali, odnosno *Željezo i čelik* i *Aluminij* i proizvodi od aluminija, međutim rast izvoza ovih proizvoda oslabio je u odnosu na prethodnu godinu usljed otežanog poslovanja strateškog poduzeća u *aluminijskoj industriji* i manjeg obujma proizvodnje gotovih metalnih proizvoda. U ovoj kategoriji proizvoda stopa rasta izvoza u 2018. godini iznosila je 15,9% i bila je niža za 10,8 postonih bodova u odnosu na prethodnu godinu. Zahvaljujući povoljnim hidrološkim prilikama i rastu burzanskih cijena, izvoz električne energije veći je za 24% u odnosu na prethodnu godinu, čime je BiH ostvarila rekordan izvoz električne energije. Rast izvoza u oblasti drvne industrije u BiH nastavljen je i tijekom 2018. godine, iako je stopa rasta dosta manja u odnosu na prethodnu godinu. U grupi *Drvo i proizvodi od drveta* na znatno manji rast nominalne vrijednosti izvoza u odnosu na prethodnu godinu, utjecao je pad prerađivačke industrije koji je zabilježen, između ostalih, i u grani *Prerada drva i proizvoda od drva i pluta*.

Ostvarena vrijednost robnog uvoza u 2018. godini iznosila je 19,3 milijarde KM i u odnosu na prethodnu godinu veća je za 1,1 milijardu KM. Kao i na strani izvoza, sve glavne grupe uvoznih proizvoda zabilježile su povećanje nominalne vrijednosti uvoza. Povećanje uvoza, posljedica je povećane potrošnje i potražnje za uvoznim robama, ali i inflatornih pritisaka i povećanja cijena na tržištima uvezenih roba. Kretanje opće razine cijena, mjereno indeksom potrošačkih cijena, pokazuje nastavak inflatornih pritisaka u 2018. godini i on je najvećim dijelom uzrokovan povećanjem trošarina na naftu i naftne proizvode. U kategoriji s najvećom nominalnom vrijednošću uvoza, *Bazni metali*, rast vrijednosti uvoza determiniran je snažnim rastom uvezene količine *Aluminija i proizvoda od aluminija*, uz istodobni pad uvozne cijene. U druge dvije grupe proizvoda (*Željezo i čelik*, *Proizvodi od željeza i čelika*) zabilježeno je povećanje uvoznih količina, kao i uvozne cijene. U kategoriji *Mineralna goriva*, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije, rast vrijednosti uvoza determiniran je prvenstveno cjenovnim učinkom, odnosno cijenama nafte na svjetskom tržištu. Vrijednost uvoza električne energije u 2018. godini manja je za 43,6% i iznosi 178,9 milijuna KM. Vrijednost uvoza *Prehrambenih prerađevina* rasla je po nešto manjoj stopi od prethodne godine (2,56%), pri čemu su kod jedne grupe uvoznih proizvoda u ovoj kategoriji (*Pića, alkoholi i ocat*) i dalje prisutni deflatorni pritisci. U tablici A4 u Statističkom dodatku prikazane su grupe s najvećim udjelom u vanjskotrgovinskoj razmjeni te procijenjeni cjenovni učinci i učinci promjene u obujmu izvezenih i uvezenih roba na vrijednost izvoza i uvoza u najznačajnijim robnim grupama u odnosu na 2017. godinu.

U 2018. godini nastavljen je blagi oporavak ekonomske aktivnosti u BiH, a u djelatnostima koje su zabilježile značajniji rast bruto dodane vrijednosti zabilježena je i jača kreditna aktivnost u poduzećima. Rast bruto dodane vrijednosti u 2018. godini registriran je u skoro svim djelatnostima, osim djelatnosti: E (*Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom*), P (*obrazovanje*) i S (*Ostale uslužne djelatnosti*). Najviše stope rasta bruto dodane vrijednosti tijekom 2018. godine bilježe djelatnosti D (*Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija*) i G (*Trgovina na veliko i malo*). Nakon prošlogodišnjeg pada, bruto dodana vrijednost u djelatnosti A (*Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov*) bilježi značajniji rast od 6,8%. Kreditna aktivnost banaka prema poduzećima koja posluju u navedene tri djelatnosti bila je intenzivnija.

Prema podacima iz CRK, ukupna zaduženost pravnih osoba prema svim grupama financijskih posrednika koncem 2018. godine iznosi 12,8 milijardi KM. Mjereno udjelom u BDP-u, ukupna zaduženost poduzeća prema svim grupama financijskih posrednika iznosi 39,0% BDP-a. Zaduzenost sektora poduzeća na domaćem financijskom tržištu, najvećim dijelom se odnosi na zaduzenost prema bankarskom sektoru. Zaduzivanje na tržištu kapitala i dalje je neznatno. Zaduzenost pravnih osoba u bankarskom sektoru čini 84,2% ukupnog duga prema svim financijskim posrednicima u BiH (grafikon 5.1).

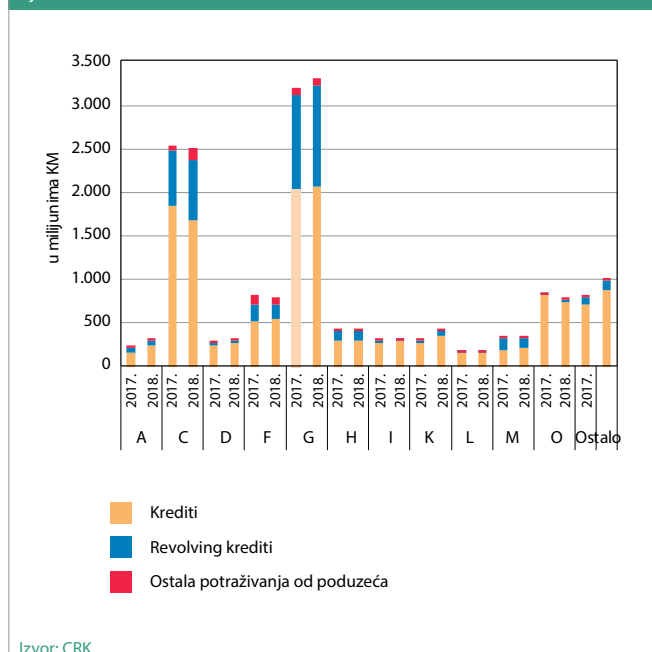
Grafikon 5.1: Potraživanja od poduzeća prema tipu zaduženja na kraju 2018.

Ukupan dug pravnih osoba prema bankama u BiH iznosi 10,8 milijardi KM ili 32,9% BDP-a. U strukturi bankarskih potraživanja od pravnih osoba, potraživanja po osnovi klasičnih i revolving kredita, kao i prošle godine, čine najznačajniji dio ukupnih potraživanja, dok su potraživanja po osnovi garancija, akreditiva i faktoringa i dalje zanemariva (grafikon 5.2).

Promatrano prema ekonomskim djelatnostima, izloženost bankarskog sektora u BiH, kao i prethodne godine, najveća je prema poduzećima iz djelatnosti *Trgovina i Prerađivačka industrija*. Potraživanja bankarskog sektora prema poduzećima iz ove dvije djelatnosti čine 54% ukupnih potraživanja, što je za 2,8 postotnih bodova manje u odnosu na prethodnu godinu. Udio potraživanja prema poduzećima iz djelatnosti *Trgovina* u ukupnim potraživanjima banaka nastavlja se smanjivati te je u 2018. godini niže za jedan postotni bod, a istodobno je zabilježeno i smanjenje udjela potraživanja prema poduzećima iz djelatnosti *Prerađivačka industrija* od 1,79 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 5.2: Potraživanja od poduzeća prema tipu i odabranim djelatnostima u 2018.

- A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
- C - Prerađivačka industrija
- D - Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
- F - Građevinarstvo
- G - Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
- H - Prevoz i skladištenje
- I - Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
- K - Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- L - Poslovanje nekretninama
- M - Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
- O - Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje
- OSTALO:
- E - Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
- J - Informacije i komunikacije
- N - Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- P - Obrazovanje
- Q - Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
- R - Umjetnost, zabava i rekreacija
- S - Ostale uslužne djelatnosti

U 2018. godini zabilježen je nastavak povećanja zaduzenosti pravnih osoba po osnovi klasičnih kredita. Ostatak duga po osnovi klasičnih kredita pravnih osoba koncem 2018. godine iznosi 7,87 milijardi KM, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja povećanje od 6,0%. Najveći doprinos rastu duga po osnovi klasičnih kredita u 2018. godini dao je rast zaduzenosti poduzeća u djelatnosti *Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja*, za čak 42,5% u odnosu na prethodnu godinu. Također, rast duga bilježi se i u djelatnostima *Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov, Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite i Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija*. Rast potraživanja po osnovi klasičnih kredita zabilježen je u djelatnostima u kojima je u 2018. godini zabilježen značajniji rast bruto dodane vrijednosti. Usljed rasta

obujma proizvodnje iz djelatnosti *Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija* te usljed povećanja izvoza, podrška banaka u ovoj djelatnosti bila je snažnija. Slično je i s djelatnosti *Trgovina na veliko i malo* koja posljednjih godina bilježi rast udjela u bruto dodanoj vrijednosti, što je rezultiralo većom financijskom podrškom domaćih kreditnih institucija prema poduzećima iz ove djelatnosti. S druge strane, u djelatnosti *Prerađivačka industrija*, koja je u 2018. godini dala skroman doprinos rastu ekonomske aktivnosti, evidentiran je značajniji pad kreditne zaduženosti u 2018. godini.

U 2018. godini bilježi se i povećanje potraživanja pravnih osoba za financiranjem obrtnih sredstava putem revolving kredita. Prema podacima iz CRK, u 2018. registrirano je povećanje odobrenog i iskorištenog iznosa po osnovi revolving kredita. Stopa rasta zaduženosti po osnovi revolving kredita iznosi 6,4%, a ukupan dug sektora poduzeća po ovoj kategoriji kredita iznosi 2,5 milijardi KM. Ukupnom rastu zaduženosti po ovoj kategoriji kredita najviše su doprinijela poduzeća iz djelatnosti *Trgovina, Prerađivačka industrija, Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov*. U djelatnosti *Trgovine i Poljoprivrede*, povećanje ekonomske aktivnosti praćeno je i povećanjem kreditne aktivnosti, a dug je u 2018. godini povećan kako po osnovi klasičnih tako i po osnovi revolving kredita.

U 2018. godini kreditna aktivnost u sektoru nefinancijskih poduzeća je usporena u odnosu na prethodnu godinu. Tijekom 2018. godine sektoru nefinancijskih privatnih poduzeća od strane komercijalnih banaka u BiH odobreno je 3,77 milijardi KM kredita, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja smanjenje od 9,8%. U 2018. godini financiranje većih investicijskih projekata u sektoru nefinancijskih poduzeća kreditima banaka bilo je slabije, imajući u vidu da je iznos novoodobrenih dugoročnih plasmana u kategoriji preko jedan milijun eura manji za 21,3%, u odnosu na prethodnu godinu.

Nakon višegodišnjeg trenda smanjenja udjela kredita s ugovorenom ročnošću preko 10 godina u 2018. godini zabilježeno je povećanje udjela ovih kredita za 1,2%. Prema podacima iz CRK, u 2018. godini došlo je do povećanja duga u apsolutnim iznosima u svim kategorijama ročnosti. U sektoru poduzeća prema ugovorenoj ročnosti prevladavaju dugoročni krediti s udjelom od 89,6%. Udio kredita s ugovorenom ročnošću do jedne godine nije se značajnije promijenio u odnosu na 2017. godinu (tablica 5.1). Promatrajući strukturu dugoročnih kredita, najveći udio i dalje imaju krediti s ugovorenom ročnošću od 5 do 10 godina

(39,8%), a za razliku od prethodnih godina, u 2018. blago je povećan udio kredita s ugovorenom ročnošću preko 10 godina u ukupnim dugoročnim kreditima.

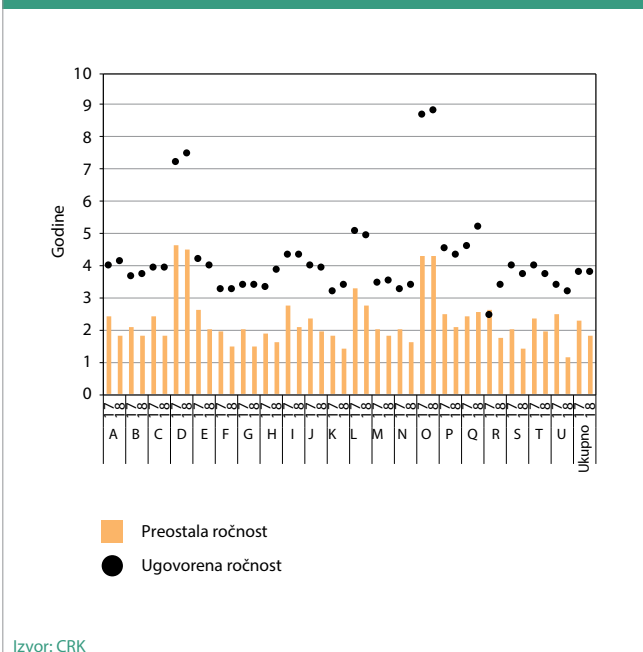
Tablica 5.1 : Krediti poduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga

Ročnost	u tisućama KM					
	Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavnica					
	Kreditni u stranjoj valuti i krediti s valutnom klauzulom					UKUPNO
BAM	EUR	CHF	USD	KWD		
do 1 godine	427.778	310.093	0	81.238	0	819.110
1 - 3 godine	692.628	501.712	0	25.787	0	1.220.127
3 - 5 godina	568.157	816.639	509	0	431	1.385.736
5 - 10 godina	944.043	2.187.626	275	0	559	3.132.502
preko 10 godina	363.721	950.795	866	521	43	1.315.946
UKUPNO	2.996.327	4.766.865	1.650	107.546	1.033	7.873.421

Izvor: CRK

Prosječna ugovorena ročnost klasičnih kredita, prema podacima iz CRK, u 2018. iznosi 3,7 godina, dok prosječno dospjeće kredita na kraju 2018. iznosi 1,8 godine (grafikon 5.3).

Grafikon 5.3: Ugovorena i preostala ročnost klasičnih kredita po djelatnostima u 2017. i 2018.

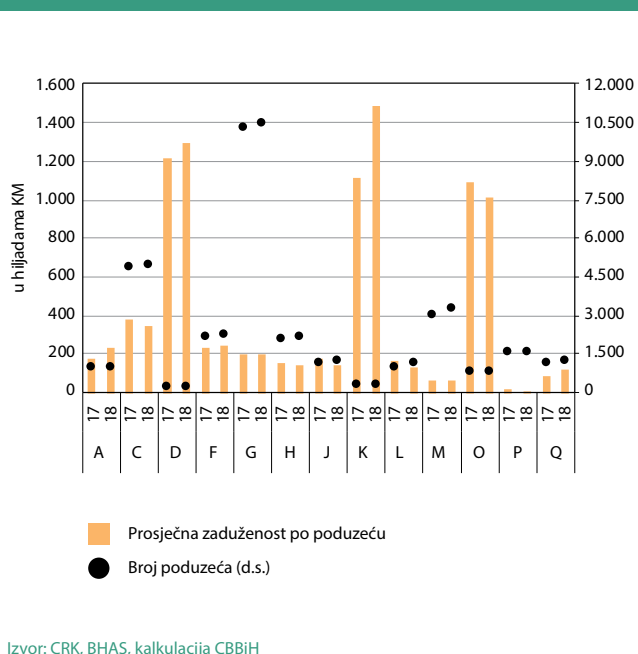

Izvor: CRK

U odnosu na prethodnu godinu, prosječna ročnost klasičnih kredita u sektoru poduzeća je smanjena. Ugovorena ročnost klasičnih kredita u 2018. ostala je na razini iz prethodne godine, dok je preostalo dospjeće skraćeno za 0,45 godina. Promatrajući prosječnu ročnost prema ekonomskim djelatnostima, najduža ugovorena kao i preostala ročnost na kraju 2018. godine zabilježena je u djelatnostima: *Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija - D i Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite - Q*. U 2018. godini,

u djelatnosti D zabilježeno je i najveće produženje ugovorene ročnosti, dok je prosječni rok do dospijea skraćen. Također, povećanje udjela bruto dodane vrijednosti koju bilježi ova djelatnost, kao i rast prosječne zaduženosti, djelomično su rezultat povećanja broja poduzeća u ovoj djelatnosti. Kod poduzeća iz djelatnosti C - *Prerađivačka industrija*, ugovorena ročnost se blago povećala, dok se preostala ročnost smanjila za 0,13 godina. Također, broj poduzeća iz ove djelatnosti se povećao, dok se prosječna zaduženost poduzeća smanjila. Ugovorena ročnost poduzeća iz djelatnosti G - *Trgovina na veliko i malo* ostala je na istoj razini kao prethodne godine, dok preostala ročnost bilježi smanjenje za 0,49 godina. Slično kao i kod djelatnosti C, djelatnost G također bilježi veći broj poduzeća, a smanjenje prosječne ročnosti (grafikon 5.4)¹⁶.

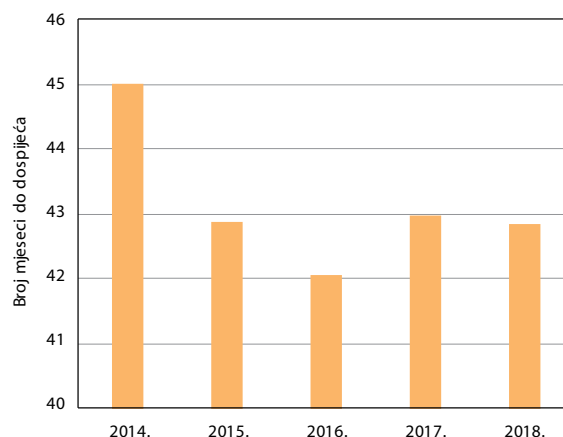
Grafikon 5.4: Prosječna zaduženost poduzeća po odabranim djelatnostima u 2017. i 2018.

Izvor: CRK, BHAS, kalkulacija CBBiH

Prosječno ponderirano dospijea kredita¹⁷ u sektoru poduzeća izračunano prema preostaloj ročnosti na kraju 2018. godine iznosi 42,85 mjeseci i u odnosu na prethodnu godinu kraće je za 0,13 mjeseci.

Grafikon 5.5: Prosječno dospijea po kreditima

Izvor: CRK, kalkulacija CBBiH

Poredeći s prethodnom godinom, izloženost sektora poduzeća valutnom riziku nije se značajnije mijenjala te valutni rizik u postojećim okolnostima i dalje ne predstavlja značajnu razinu rizika po poslovanje poduzeća. U 2018. godini nastavljen je trend povećanja izloženosti sektora poduzeća u domaćoj valuti, što ukazuje na smanjenje valutnog rizika. Najveći dio duga sektora poduzeća denominiran je u euru kao sidrenoj valuti u aranžmanu valutnog odbora. Valutni rizik u ovakvim okolnostima, ne predstavlja značajniji izvor rizika koji bi eventualno doveo u pitanje poslovanje bh. poduzeća ili ugrozio financijsku stabilnost. Dug poduzeća po osnovi klasičnih kredita denominiran ili indeksiran u euro valuti, na kraju 2018. godine iznosi 60,5% od ukupnih potraživanja banaka od sektora poduzeća. U odnosu na prethodnu godinu, njihov udio je smanjen za 2,7 postotnih bodova. Istodobno, povećan je udio kredita odobrenih u domaćoj valuti za 2,5 postotna boda, te je na kraju 2018. godine ostatak duga po osnovi ovih kredita

¹⁶ Podaci o broju poduzeća su preuzeti od Agencije za statistiku BiH iz Informacije Jedinice Statističkog poslovnog registra 30.06.2018., a odnose se na broj poduzeća na dan 30.06.2017. i 30.06.2018. godine.

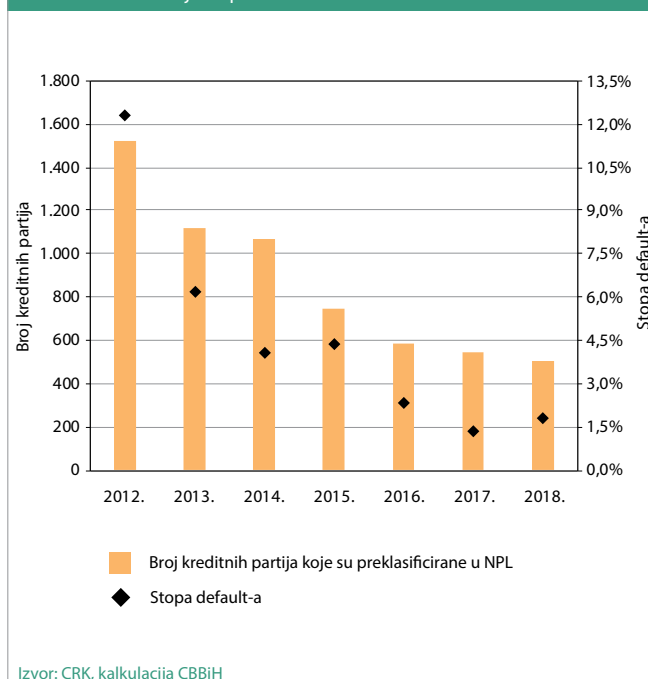
¹⁷ Prilikom računanja prosječnog dospijea kredita korišteni su podaci o kreditima na kraju godine koje komercijalne banke izvještavaju u CRK. Prosječno dospijea kredita na kraju svake godine izračunano je kao ponderirani prosjek preostalog dospijea, gdje je kao ponder korišten ostatak duga po svakom pojedinačnom kreditu.

činio 38,1% ukupne zaduženosti sektora poduzeća. Udio duga denominiranog u ostalim valutama iznosi svega 1,4%. Promatrano po kategorijama ročnosti, u kategoriji ročnosti do 1 godine i od 1 do 3 godine najveći dio duga denominiran je u KM valuti, dok u svim ostalim kategorijama ročnosti najveći dio duga je denominiran u euru. Tablica A.6 u Statističkom dodatku prikazuje valutnu strukturu duga po ekonomskim djelatnostima.

Kreditni rizik sektora poduzeća u 2018. godini blago je smanjen, iako i dalje postoji relativno visoka razina nekvalitetnih kredita ovog sektora u bilancama banaka. Udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u sektoru poduzeća koncem 2018. godine iznosio je 10,79%. Iako po nešto nižoj stopi u odnosu na prethodnu godinu, trend smanjenja nekvalitetnih kredita u sektoru poduzeća nastavljen je i u 2018. godini. Nekvalitetni krediti u 2018. godini manji su za 1,52% u odnosu na prethodnu godinu. U prethodnim razdobljima poduzimane su aktivnosti u bankama na rješavanju problema nekvalitetnih kredita prodajom dijela portfelja nekvalitetnih kredita kompanijama ovlaštenim za otkup potraživanja, kao i trajnim otpisom nekvalitetnih potraživanja. Posljedično, kod većine banaka u sustavu zabilježena je niža razina kreditnog rizika koji proizilazi iz poslovanja sa sektorom poduzeća. Promatrajući kvalitetu kreditnog portfelja po djelatnostima, u skoro svim grupama ekonomskih djelatnosti registrirano je smanjenje nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u 2018. godini, izuzev u djelatnostima Poljoprivreda, Građevinarstvo i Ugostiteljstvo. Značajno smanjenje nekvalitetnih u ukupnim kreditima registrirano je u djelatnosti Financijsko posredovanje (10,60%), što je ujedno i najveće postotno smanjenje udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima u sektoru poduzeća.

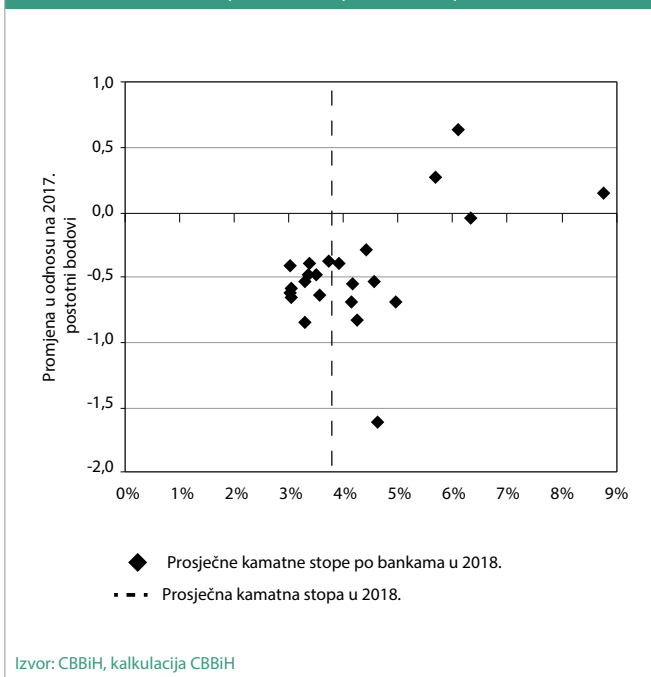
U sektoru poduzeća u 2018. godini i pored registriranog smanjenja nekvalitetnih kredita, registrirana je veća stopa defaulta u odnosu na prethodnu godinu. Stopa defaulta u 2018. godini u sektoru poduzeća iznosila je 1,76%, što je za 0,42 postotna boda više u odnosu na prethodnu godinu. Iako je nešto veći iznos kredita koji su u odnosu na prethodnu godinu prešli iz kvalitetnih u nekvalitetne, u proteklih šest godina evidentan je trend poboljšanja urednosti u otplati kredita poduzeća, čemu u prilog govori i kontinuirano smanjenje broja kreditnih partija koje prelaze iz kvalitetnih u nekvalitetne.

Grafikon 5.6: Godišnja stopa default-a

Trend snižavanja kamatnih stopa na novoodobrene kredite u sektoru nefinancijskih poduzeća nastavljen je i tijekom 2018. godine. Prema podacima CBBiH, prosječna kamatna stopa u sektoru nefinancijskih poduzeća u 2018. godini je iznosila 3,80% i u odnosu na prethodnu godinu niža je za 0,59%. Izuzimajući dvije banke, kod svih ostalih banaka u sustavu, zabilježen je pad prosječne kamatne stope. Prosječna kamatna stopa kretala se u rasponu od 3% do 8,75%, pri čemu je donja granica navedenog raspona niža za 41 bazni bod, dok je gornja granica u odnosu na prethodnu godinu viša za 15 baznih bodova. U 2018. godini prosječna kamatna stopa na novoodobrene kredite u domaćoj valuti nešto je niža u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 3,75%. Prosječna kamatna stopa na novoodobrene kredite indeksirane u stranoj valuti, također je smanjena u odnosu na prethodnu godinu sa 4,48% na 3,86%. Na pad kamatnih stopa na domaćem bankarskom tržištu, prvenstveno su utjecali povoljni financijski uvjeti na međunarodnim tržištima i dalje niski troškovi financiranja banaka. Pad kamatnih stopa također se može povezati s konkurencijom između banaka na domaćem bankarskom tržištu i visokom razinom likvidnosti. Značajno smanjenje kamatnih stopa registrirano je kod banaka koje pretendiraju da uđu u grupu tržišnih lidera u sektoru poduzeća, odnosno kod banaka koje nastoje zadržati pozicije tržišnih lidera. Sve dok banke budu u prilici da zadrže neto kamatne marže na prihvatljivoj razini, uz nepromijenjene makroekonomske prilike i monetarne politike vodećih središnjih banaka, uz pad pasivnih kamatnih stopa, moći će nastaviti politiku niskih aktivnih kamatnih stopa.

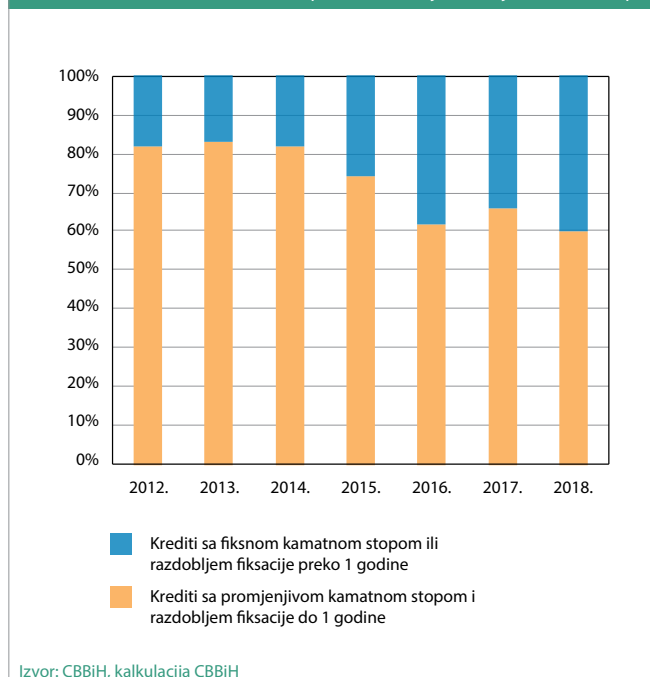
Grafikon 5.7: Kamatne stope na kredite poduzećima, po bankama

Iako je tijekom 2018. godine došlo do blagog smanjenja izloženosti kamatnom riziku sektora poduzeća, usljed nešto intenzivnijeg kreditnog zaduženja uz fiksnu kamatnu stopu, kamatni rizik u ovom sektoru je i dalje značajan. U strukturi novoodobrenih kredita u 2018. godini, udio kredita s promjenjivom kamatnom stopom odnosno inicijalnim razdobljem fiksacije kamatne stope do jedne godine iznosi 60% i manji je za 5,7% u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 5.8). Nakon što je prethodne godine zaustavljen

višegodišnji pad udjela ovih kredita, trend pada je nastavljen u 2018. godini, pa je promatrano od 2012. godine udio ovih kredita pao sa 82% na 60%. Udio novoodobrenih kredita s razdobljem fiksacije kamatne stope u razdoblju od 1 do 5 godina iznosi 14,6%, dok udio kredita s fiksnom kamatnom stopom u razdoblju preko 5 godina iznosi 22,4%. Udio kredita s promjenjivom kamatnom stopom, odnosno inicijalnim razdobljem fiksacije kamatne stope u razdoblju preko 5 godina u odnosu na prethodnu godinu povećan je za 12,5%.

Grafikon 5.8: Novoodobreni krediti prema razdoblju fiksacije kamatne stope

6. Financijski posrednici

Blagi rast ekonomske aktivnosti u zemlji povoljno je utjecao na jačanje stabilnosti i oporavak poslovanja financijskog sustava u BiH. Ukupna aktiva financijskih posrednika tijekom 2018. godine nastavila je bilježiti rast, pri čemu i dalje dominantan utjecaj na porast aktive ima bankarski sektor (tablica 6.1).

6.1 Bankarski sektor

U 2018. godini u bankarskom sektoru BiH je zabilježen nastavak pozitivnih trendova iz prethodne godine. Na razini sektora iskazani su viši pokazatelji kapitaliziranosti, nastavljen je trend poboljšanja kvaliteta aktive i visoka likvidnost. Pokazatelji profitabilnosti su zadržani na visokoj razini, i tek su nešto niži u odnosu na prethodnu godinu. Prvi puta nakon šest godina zaustavljen je trend intenzivnog rasta operativnih prihoda, koji su u posljednjih nekoliko godina predstavljali značajan generator profitabilnosti u bankarskom sektoru. Limitirane mogućnosti značajnijeg rasta operativnih prihoda, uz niže neto kamatne marže, koje banke ostvaruju u posljednje dvije godine, mogle bi u narednom razdoblju predstavljati ograničenje daljnjem rastu profitabilnosti. I pored slabljenja kreditnog rizika, razina nekvalitetnih kredita još uvijek je visoka, osobito u sektoru nefinancijskih poduzeća u kojem je zabilježena slabija kreditna aktivnost u odnosu na prethodnu godinu. U 2018. godini nastavljeno je smanjenje preostale ročnosti ukupnih obveza bankarskog sektora. Iako nije izražen rizik, odnosno ne postoje ograničenja na strani ponude kredita, nepovoljna ročna struktura izvora može predstavljati limitirajući čimbenik za dugoročno kreditiranje. U uvjetima i dalje niskih

kamatnih stopa, nije došlo do materijalizacije kamatnog rizika u sektorima nefinancijskih poduzeća i stanovništva, ali je izloženost riziku i dalje značajna i predstavlja potencijalnu izloženost banaka kreditnom riziku.

Bilančna suma bankarskog sektora nastavila je bilježiti dinamičan rast u 2018. godini, koji je na godišnjoj razini iznosio 9,6%, čime je udio aktive bankarskog sektoru u nominalnom BDP-u dostigao dosad najveću zabilježenu razinu od 91,6% (grafikon 6.1). Snažan rast depozita domaćih rezidentnih sektora i rast kreditnog portfelja i likvidnih instrumenata obilježili su ključna kretanja u bilancama banaka u 2018. godini. Rast kreditne aktivnosti blago je usporio u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu je slabiji intenzitet kreditne aktivnosti zabilježen u sektoru privatnih nefinancijskih poduzeća. Istodobno, snažniji kreditni rast ostvaren je u sektoru stanovništva. U 2018. godini rast portfelja vrijednosnih papira u najvećoj mjeri ostvaren je povećanjem investicija u strane dužničke vrijednosne papire, dok je udio entitetskih vrijednosnih papira u portfeljima banaka znatno niži u odnosu na ranija razdoblja. Obveze prema rezidentima nastavile su bilježiti dinamičan rast, a suprotno prethodnim trendovima zabilježen je porast obveza prema nerezidentima. Kao i prethodnih godina, rast depozita domaćih rezidentnih sektora pretežno kraće ročnosti utjecao na rast svih likvidnih stavki aktive, prvenstveno gotovine i sredstava na računu rezervi kod CBBiH te depozitnih plasmana kod inozemnih banaka (grafikon 6.2).

Tablica 6.1: Vrijednost imovine financijskih posrednika

	2016.		2017.		2018.	
	Vrijednost, milijuni KM	Udio, %	Vrijednost, milijuni KM	Udio, %	Vrijednost, milijuni KM	Udio, %
Banke ¹⁾	25.013,8	87,8	27.248,8	88,3	29.854,2	88,5
Lizing kompanije ¹⁾	422,7	1,5	260,2	0,8	297,2	0,9
Mikrokreditne organizacije ¹⁾	662,7	2,3	788,7	2,6	887,5	2,6
Investicijski fondovi ²⁾	801,6	2,8	846,9	2,7	887,3	2,6
Društva za osiguranje i reosiguranje ³⁾	1.578,4	5,5	1.717,2	5,6	1.818,7	5,4
UKUPNO	28.479,3		30.861,7		33.744,8	

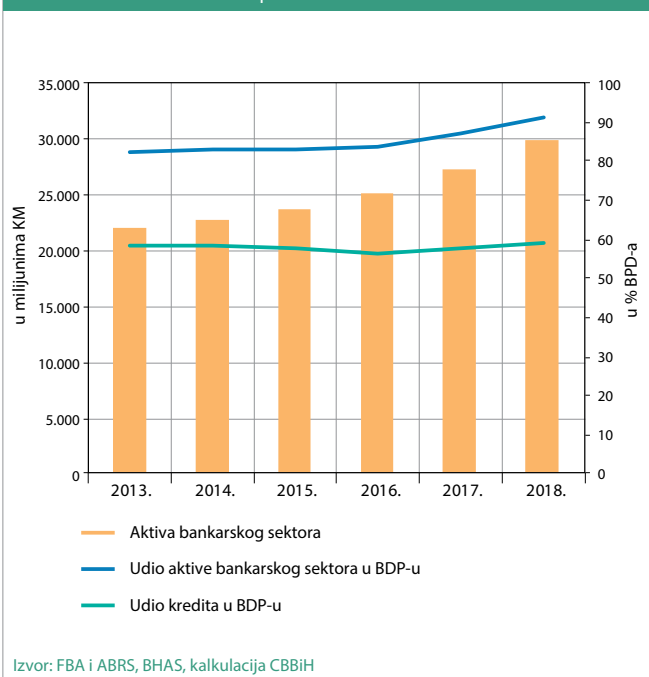
Izvor:

1 - FBA i ABRS

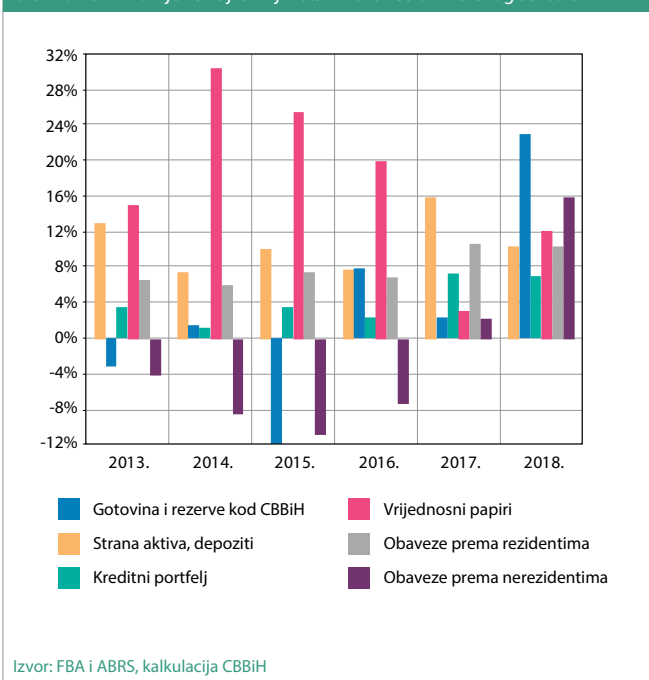
2 - Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS

3 - Entitetske agencije za nadzor osiguravajućih društava, Agencija za osiguranje u BiH
Kalkulacija CBBiH

Grafikon 6.1: Aktiva i krediti u postocima BDP-a

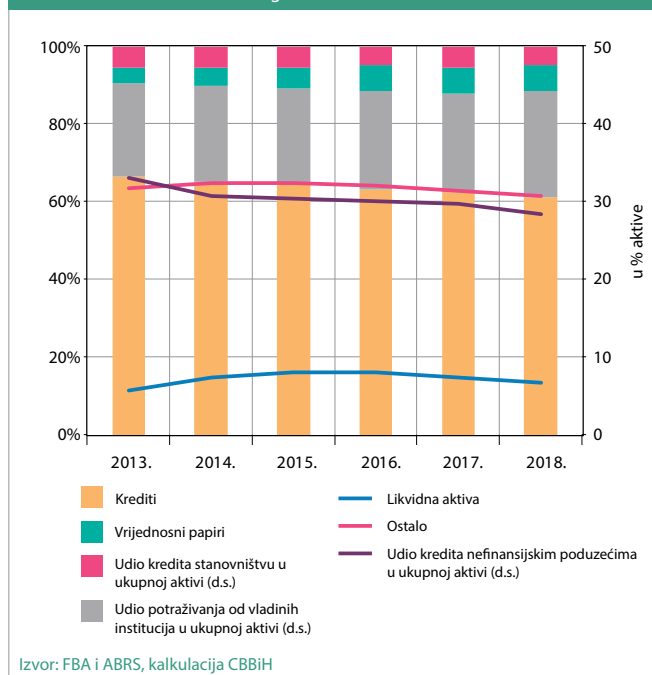
Grafikon 6.2: Promjene najvažnijih stavki bilance bankarskog sektora

Kreditna aktivnost u 2018. godini blago je smanjena u odnosu na prethodnu godinu. Tijekom 2018. godine banke su zabilježile rast kreditnog portfelja u iznosu od 1,28 milijardi KM odnosno 7,1% na godišnjoj razini. U strukturi aktive najveći rast u nominalnom iznosu ostvarili su ukupni krediti, s tim da se udio kredita u ukupnoj aktivi nastavio smanjivati i u 2018. godini (grafikon 6.3). Udio ukupnih kredita u aktivi bankarskog sektora iznosi 64,8% i niži je za 1,5 postotnih bodova u odnosu na prethodnu

godinu. Stanje ukupnih kredita koncem godine iznosilo je 19,3 milijarde KM, a od ukupnih kredita 9,16 milijardi KM ili 47,4% odnosi se na kredite stanovništvu, 8,46 milijardi KM ili 43,7% na kredite privatnim nefinancijskim poduzećima, dok se na kredite vladinim institucijama odnosi 757,1 milijun KM ili 3,9%. U 2018. godini kreditna aktivnost u sektoru nefinancijskih poduzeća je znatnije usporena u odnosu na prethodnu godinu i ostvarena je godišnja stopa kreditnog rasta od 4,1%. Tijekom godine privatnim nefinancijskim poduzećima je odobreno 3,77 milijardi KM kredita, a iznos novoodobrenih plasmana ovom sektoru manji je za 415,6 milijuna KM ili 9,9% u odnosu na prethodnu godinu. U sektoru stanovništva ostvaren je veći kreditni rast nego u prethodnoj godini (7,2% na godišnjoj razini), ali je udio ovih kredita u ukupnoj aktivi također smanjen i iznosi 30,7%.

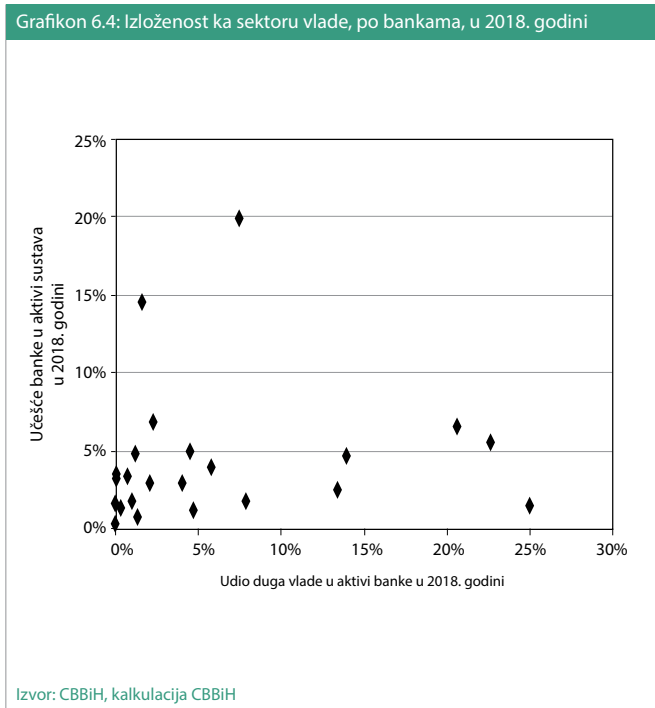
Grafikon 6.3: Aktiva bankarskog sektora

U 2018. godini nastavila se smanjivati izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade. Ukupna izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade koncem 2018. godine iznosila je 1,99 milijardi KM i niža je za 2,6% u odnosu na prethodnu godinu. Kreditni plasmani vladinim institucijama nastavili su se smanjivati treću godinu zaredom (-7,7%), dok je izloženost banaka po osnovi kupovine vladinih vrijednosnih papira¹⁸ povećana za svega 0,9%, što je rezultiralo smanjenjem udjela potraživanja sektora vlade u ukupnoj aktivi bankarskog sustava na razinu od 6,7% koncem godine.

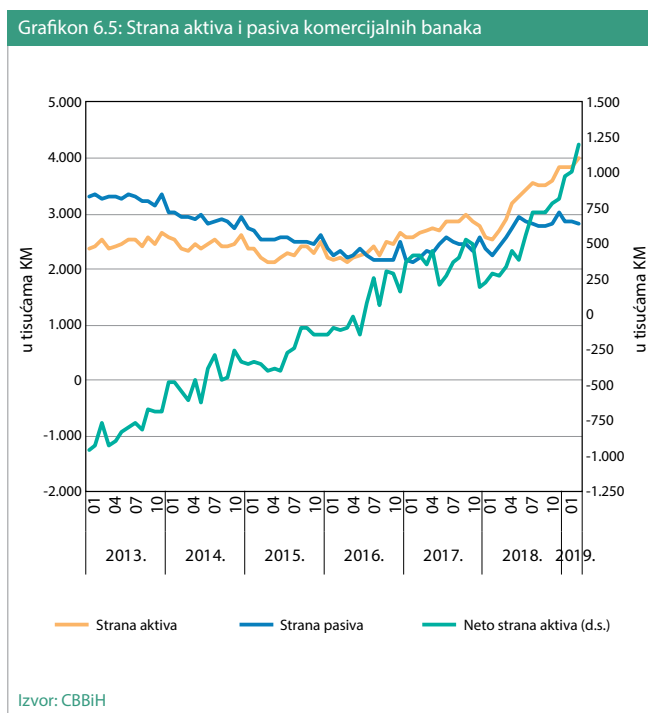
18 Podaci o vladinim vrijednosnim papirima preuzeti iz monetarne statistike CBBiH. U skladu s metodologijom MMF-a, podaci o entitetskim vrijednosnim papirima uključuju i vrijednosne papire javnih poduzeća.

Izloženost bankarskog sektora ka sektoru vlade nije koncentrirana u malom broju banaka (grafikon 6.4)¹⁹. Ipak, manji broj banaka je koncem 2018. godine bio relativno blizu maksimalne dozvoljene izloženosti ka sektoru vlade prema domaćim propisima (do 300% priznatog odnosno regulatornog kapitala banke). Na razini cjelokupnog bankarskog sustava, izloženost ka sektoru vlade koncem 2018. godine je bila na razini od 65,3% priznatog kapitala bankarskog sustava.

Likvidna aktiva zabilježila je dinamičan rast u 2018. godini koji je na godišnjoj razini iznosio 17%. Pod utjecajem kontinuiranog rasta depozita domaćih rezidentnih sektora kraće ročnosti, sve likvidne stavke aktive bilježile su rast, uključujući gotovinu u trezorima, sredstva na računima rezervi kod CBBiH i depozite kod inozemnih banaka. Saldo računa rezervi zabilježio je povećanje u iznosu od 597,4 milijuna KM ili 12,5% u odnosu na prethodnu godinu²⁰. Banke su i u 2018. godini nastavile povećavati viškove sredstava na računu obvezne rezerve te je koncem godine zabilježeno povećanje viškova sredstava na računu kod CBBiH u iznosu od 349,6 milijuna KM ili 13,6%. Uz rast sredstava na računu obvezne rezerve, zabilježeno je povećanje sredstava na računima inozemnih banaka u iznosu od 646,6 milijuna KM ili 46,5% te rast gotovine u trezorima od 140,7 milijuna KM ili 14,5%.

Nakon dugogodišnjeg trenda razduživanja bankarskog sektora prema većinskim stranim vlasnicima, obveze prema nerezidentima nastavile su rasti drugu godinu zaredom. Prema podacima CBBiH, strana pasiva bankarskog sektora zabilježila je porast u usporedbi s koncem prethodne godine u iznosu od 451,4 milijuna KM ili 17,4% (grafikon 6.5). Rast strane pasive bankarskog sektora u najvećoj mjeri ostvaren je pod utjecajem rasta depozita od nerezidenta. Istodobno, strana aktiva komercijalnih banaka tijekom 2018. godine ostvarila je dinamičniji rast u odnosu na stranu pasivu, zbog čega je neto strana aktiva nastavila bilježiti pozitivne vrijednosti i tijekom 2018. godine. Višegodišnji trend razduživanja banaka prema većinskim stranim vlasnicima i povezanim društvima prvi put izjednačio je stranu pasivu sa stranom aktivom sredinom 2016. godine te su banke od tog razdoblja postale neto kreditori prema nerezidentima.

Bankarski sektor je u 2018. godini zabilježio neto priljeve u iznosu od 457,9 milijuna KM (grafikon 6.6)²¹. Najveći dio priljeva u bankarskom sektoru tijekom 2018. godine ostvaren je po osnovi depozita od sestrinskih pravnih osoba, dok su obveze prema izravnim stranim ulagačima u ovoj godini smanjene. Porast obveza prema nerezidentima koji je zabilježen u 2018. godini, u uvjetima kontinuiranog

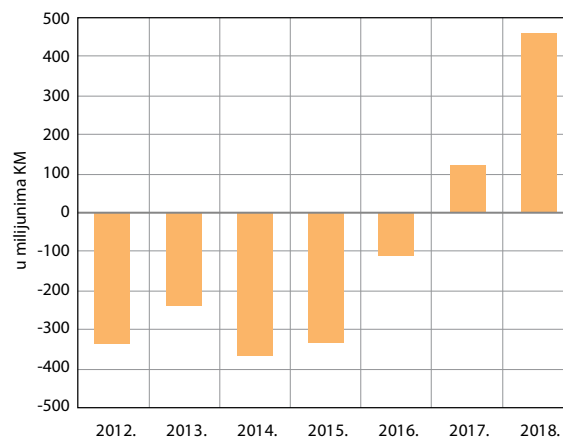
19 Na grafikonu je prikazana izloženost banaka prema svim razinama vlasti u BiH, uključujući i izvanproračunske fondove i fondove socijalne zaštite (fondove za zdravstveno i mirovinsko osiguranje i fondove za nezaposlenost).

20 Iz podataka je isključena Razvojna banka Federacije BiH.

21 Na grafikonu su prikazani tokovi strane pasive u bankarskom sektoru koji se odnose na povećanje i smanjenje bankarskih obveza po osnovi kredita i depozita izravnih stranih ulagača, sestrinskih kompanije i ostalih nerezidenta.

rasta depozita domaćih rezidentnih sektora ukazuje da je postojeća struktura domaćih izvora sa stajališta njihove stabilnosti relativno nepovoljna. Iako rast domaćih izvora sredstava u pravilu smanjuje ovisnost banaka o stranim izvorima financiranja, a samim tim i potencijalne rizike naglih i neplaniranih prekograničnih odljeva sredstava, zbog nepovoljne strukture domaćih izvora u bh. bankama, postojeća razina dugoročnih plasmana i depozita nerezidenata daje doprinos očuvanju stabilnosti izvora. Oslanjanje na strane dugoročne izvore financiranja bit će neophodno sve dok banke ne uspiju osigurati adekvatnu stabilnost domaćih izvora sredstava.

Grafikon 6.6: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru

Izvor: CBBiH

Tekstni okvir 3: Mrežna analiza prelijevanja sustavnih rizika

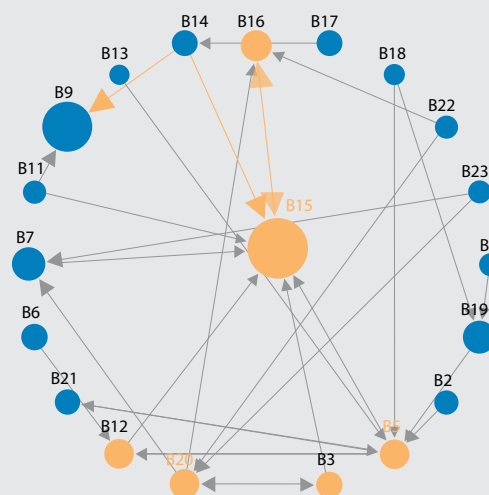
Svrha analize mrežne strukture u bankarskom sektoru BiH je procjena intenziteta potencijalnih šokova uslijed međusobne povezanosti, kao i prekogranične izloženosti domaćih komercijalnih banaka. Analiza je provedena na osnovi podataka na dan 31.12.2018. godine i to u dva pravca, kao analiza međusobnih bilančnih izloženosti 23 komercijalne banke, uz simulaciju propasti svake od njih, i analiza prekogranične izloženosti domaćih komercijalnih banaka prema bankarskom i javnom sektoru 37 zemalja prema kojima su banke najviše izložene.

U analizi mrežne strukture fokus je na kreditnom riziku, a glavna pretpostavka u pogledu kreditnog šoka je maksimalni gubitak po osnovi neizmirenja obveza, odnosno gubitak cjelokupnog iznosa potraživanja. Kao uvjet postojanja međubankarske zaraze uzeta je situacija kada gubici prelaze dio regulatornog kapitala iznad iznosa kojim se ispunjava regulatorni minimum stope adekvatnosti kapitala. Osnovni nalaz analize predstavlja broj potkapitaliziranih banaka uslijed neizmirenja obveza pojedinačnih banaka ili određenog stranog bankarskog sustava. Banka se smatra potkapitaliziranom u slučaju pada stope adekvatnosti kapitala ispod minimalnog regulatornog zahtjeva.

Nalazi analize međubankarske izloženosti pokazuju da izloženosti na razini sustava i rizici financijske zaraze na domaćem međubankarskom tržištu nisu veliki. Prema podacima agencija za bankarstvo, ukupne međubankarske izloženosti komercijalnih banaka u BiH na kraju 2018. godine su iznosile 93,6 milijuna KM. U odnosu na kraj 2017. godine iznos ukupnih međubankarskih izloženosti komercijalnih banaka manji je za 6,6%, te čini 2,8% ukupnog regulatornog kapitala bankarskog sektora,

odnosno svega 0,3% ukupne aktive. Mreža međubankarskih izloženosti u bankarskom sektoru BiH, prikazana na grafikonu TO3.1 nije izrazito gusta, s obzirom na to da su na grafikonu prikazane samo međubankarske obveze i potraživanja banaka na jedan određeni dan, dok prosječan obujam prekonoćnih transakcija između pojedinih domaćih banaka nije bilo moguće uključiti u analizu.

Grafikon TO3.1: Mreža međubankarske izloženosti, na dan 31.12.2018.

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Veličina krugova na grafikonu TO3.1., koji predstavljaju banke u bankarskom sektoru BiH, određena je iznosom ukupne aktive. Iznos međubankarskih izloženosti se prikazuje kroz debljinu veza te kroz njihovu boju, koja je prikazana u spektru od zelene do crvene. Što su veze

deblje i imaju intenzivniju crvenu boju, to su bilateralna potraživanja i obveze između banaka veće. Boja krugova ukazuje na broj veza banke s drugim bankama. Također je prikazana u spektru od zelene do crvene boje. Banke označene jačom crvenom bojom povezane su s većim brojem banaka u domaćem bankarskom sektoru.

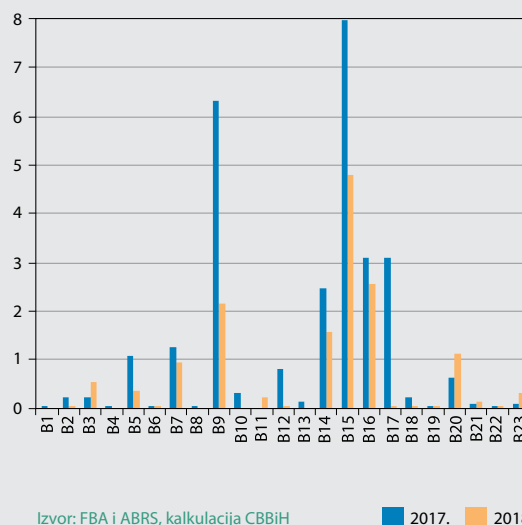
Za razliku od prethodne godine kada su rezultati mrežne analize pokazali da bi jedna banka u slučaju kreditnog šoka imala veće gubitke uslijed nesolventnosti tri druge banke u sektoru prema kojima je izložena, što bi dovelo do značajnog smanjenja regulatornog kapitala banke i pada stope adekvatnosti kapitala te banke ispod regulatornog minimuma, analiza provedena na podacima sa kraja 2018. godine nije ukazala na veće prijetnje po kapitaliziranost drugih banaka. Uslijed kreditnog šoka, uz pretpostavku da bi zbog neizmirivanja obveza jedne banke druga banka imala gubitak u iznosu od 100% svojih potraživanja prema nesolventnoj banci, nijednoj banci ne bi bila narušena adekvatnost kapitala²².

Rezultati analize nisu bitno drugačiji ni ako se, pored kreditnog šoka, u analizu uključi i šok financiranja. Ukoliko se za ovaj šok kao osnovna pretpostavka uzme gubitak od 50% iznosa izloženosti uslijed prestanka financiranja koje nije moguće supstituirati, nalazi analize također ne ukazuju da bi se neka od banaka našla u ozbiljnijim problemima i da bi bila ugrožena njena kapitaliziranost. Na ovakve rezultate utjecaj su imale, kako manja međubankarska izloženost banaka u odnosu na kraj 2017. godine tako i bolja kapitalna osnova na koju je utjecala i primjena nove regulative u bankarskom sektoru.

Na manje rizike u odnosu na kraj 2017. ukazuju i indeks zaraze i indeks ranjivosti (grafikoni TO3.2 i TO3.3). Indeks zaraze²³ je kod većine banaka manji u odnosu na kraj 2017. godine, što ukazuje na manji značaj pojedinačnih banaka za ostale banke u sektoru, odnosno i na manje izloženosti drugih banaka prema jednoj pojedinačnoj banci. Kod banaka čiji je indeks zaraze veći u odnosu na kraj prethodne godine, ipak nije došlo do značajnijeg porasta prosječnog postotka gubitka drugih banaka uslijed eventualne propasti ove banke.

Indeks ranjivosti²⁴ pokazuje znatno manju osjetljivost većine banaka u sektoru u slučaju nesolventnosti drugih banaka, u odnosu na kraj 2017. godine, što je posebno uočljivo u slučaju dvije banke koje su imale izuzetno veliku ranjivost, a čija se kapitalna osnova poboljšala, te imaju nešto manje izloženosti prema ostalim bankama u sektoru. Kod banke koja na grafikonu TO3.3 iskazuje najveći indeks ranjivosti na kraju 2018.

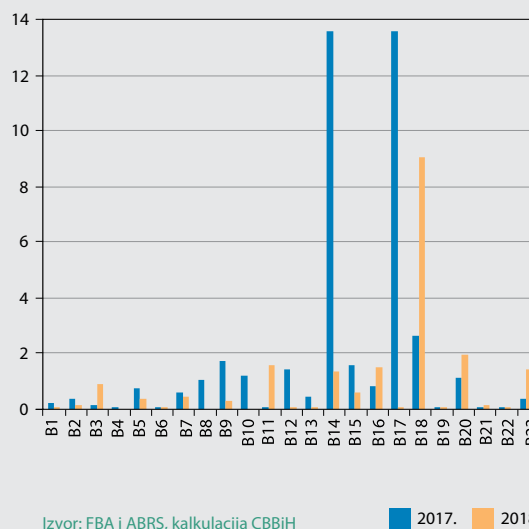
Grafikon TO3.2: Indeks zaraze u 2017. i 2018. godini

Izvor: FBA i ABRIS, kalkulacija CBBiH

■ 2017. ■ 2018.

Grafikon TO3.3: Indeks ranjivosti u 2017. i 2018. godini

Izvor: FBA i ABRIS, kalkulacija CBBiH

■ 2017. ■ 2018.

godine, treba napomenuti da se radi o jednoj manjoj banci u sektoru koja i prema stvarnom stanju na kraju godine ne ispunjava kapitalne zahtjeve u pogledu visine regulatornog kapitala i stope adekvatnosti kapitala. Kod nekoliko ostalih banaka koje u odnosu na kraj prethodne godine imaju veći indeks ranjivosti nije došlo do značajnijeg porasta prosječnog postotka gubitka uslijed eventualne propasti svih drugih banaka u sektoru.

22 U analizi nisu uzeti u obzir rezultati za jednu manju banku koja i po stvarnim podacima sa kraja 2018. godine ima nižu razinu adekvatnosti kapitala od propisanog regulatornog minimuma.

23 Indeks zaraze ukazuje na značaj jedne banke po ostale banke u sektoru, odnosno pokazuje koliki je prosječni postotak gubitka drugih banaka uslijed eventualne propasti ove banke.

24 Indeks ranjivosti pokazuje koliko je banka osjetljiva u slučaju nesolventnosti drugih banaka, odnosno predstavlja prosječni postotak gubitka uslijed propasti svih drugih banaka u sektoru.

Kako bi se identificirali strani bankarski sustavi od sustavnoga značaja za banke u BiH provedena je i mrežna analiza prekogranične povezanosti. Analiza prekogranične povezanosti je ukazala da veći rizik zaraze proizlazi iz prekograničnih izloženosti nego uslijed izloženosti na domaćem međubankarskom tržištu. U analizu su uključena dva šoka: kreditni šok i šok financiranja, a pretpostavke su identične onima koje su korištene

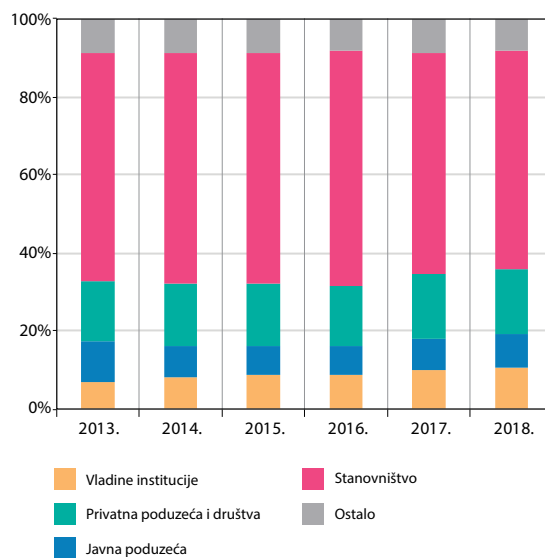
u analizi međubankarskih povezanosti²⁵. Rezultati analize pokazuju da bi veliki šokovi u nekoliko zemalja prema kojima banke iz BiH imaju značajne izloženosti mogli imati izravne ili neizravne učinke zaraze po bankarski sektor BiH. Prelijevanje rizika iz Austrije i Njemačke ključni je rizik prekogranične financijske zaraze po banke u BiH, dok značajne izloženosti pojedinih banaka postoje i prema Italiji i Sloveniji.

25 Gubitak po osnovi kašnjenja u otplati obveza u iznosu od 100% potraživanja i gubitak od 50% iznosa izloženosti uslijed prestanka financiranja koje nije moguće supstituirati.

U 2018. godini nastavljen je dinamičan rast depozita domaćih rezidentnih sektora. Ukupni depoziti na kraju godine iznosili 21,7 milijardi KM i u odnosu na kraj 2017. godine zabilježili su porast od 10,5%. U strukturi ukupnih depozita najznačajniji su depoziti stanovništva, koji su koncem godine iznosili 12,1 milijardu KM i zabilježili rast od 7,9%. Uz rast depozita stanovništva, evidentan je i porast depozita privatnih poduzeća i vladinih institucija koji su ovoj godini povećali svoj udio u ukupnim depozitima (grafikon 6.7). Prema podacima CBBiH, koncem 2018. godine depoziti na transakcijskim računima i depoziti po viđenju sudjeluju sa 28,2% i 26,5% u ukupnim depozitima stanovništava. Istodobno, nastavlja se smanjivati udio dugoročnih depozita u ukupnim depozitima stanovništva, s razine od 43,8% koliko je iznosio koncem prethodne godine na 41,5% koncem 2018. godine. Depoziti stanovništva nastavili su višegodišnji trend rasta ponajviše zahvaljujući povećanju depozita na transakcijskim računima (520,3 milijuna KM ili 17,9%) i depozita po viđenju (297,2 milijuna KM ili 10,2%), dok je razina oročenih depozita stanovništva u bankarskom sektoru gotovo nepromijenjena u posljednje tri godine. Ovakvo kretanje depozita posljedica je pada pasivnih kamatnih stopa u prethodnim razdobljima i slabih mogućnosti za druge vidove investiranja.

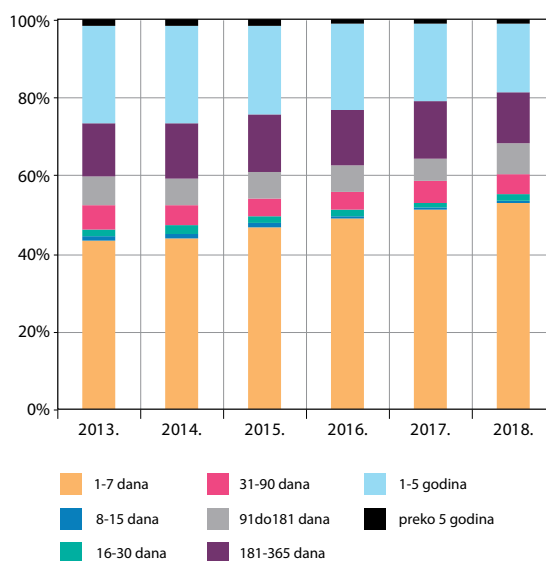
Zbog rasta depozita na transakcijskim računima i depozita po viđenju nastavila se smanjivati preostala ročnost ukupnih obveza bankarskog sektora. Tijekom 2018. godine depoziti s rokom dospijanja od 1 do 7 dana nastavili su rasti i na kraju godine čine 53,3% ukupnih depozita. Istodobno, smanjio se udio depozita s rokom dospijanja od 1 do 5 godina na razinu od 17,9%, dok depoziti s rokom dospijanja preko pet godina čine svega 0,9% od ukupnih depozita. Na osnovi podataka s kraja 2018. godine, depoziti s preostalom ročnosti kraćom od godinu dana čine čak 81,3% ukupnih depozita (grafikon 6.8). Kontinuirano smanjenje preostale ročnosti ukupnih obveza i dalje povećava rizik ročne transformacije kratkoročnih izvora u dugoročne plasmane.

Grafikon 6.7: Sektorska struktura depozita

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Grafikon 6.8: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti

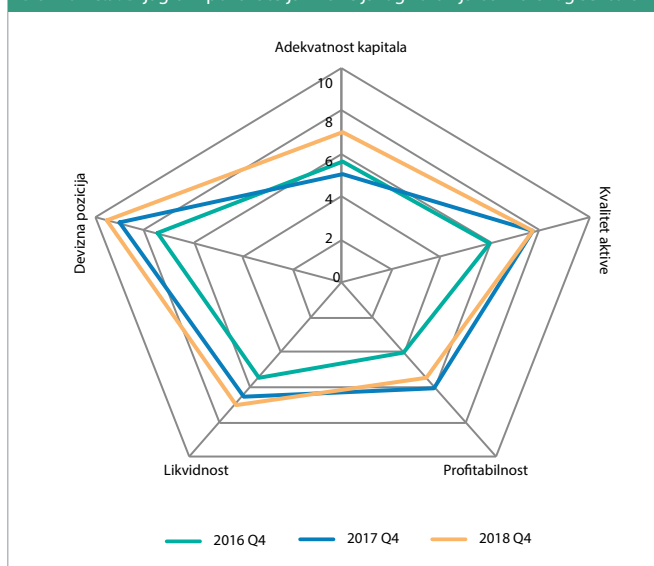
Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Ocjena stabilnosti bankarskog sektora sažeta je na dijagramu pokazatelja financijskog zdravlja i prikazuje promjene glavnih pokazatelja na osnovi kojih se ocjenjuje adekvatnost kapitala, kvaliteta aktive, profitabilnost, likvidnost i devizni rizik u bankarskom sektoru. Na dijagramu su prikazane ocjene za posljednju godinu i njihove vrijednosti za razdoblje s kojim se uspoređuju, odnosno za prethodne dvije godine. Iz dijagrama pokazatelja financijskog zdravlja se može zaključiti da je bankarski sektor BiH stabilan i da je u 2018. godini povećao otpornost na rizike (grafikon 6.9). Poboljšanje pokazatelja zabilježeno je u segmentu kapitaliziranosti, likvidnosti i deviznog rizika, dok je ocjena u segmentu kvalitete aktive ostala na istoj razini iz prethodne godine. Jedino je u segmentu profitabilnosti blago smanjena otpornost, što se ogleda u nešto nižem povratu koji je bankarski sektor ostvario u odnosu na prosječnu aktivu i prosječni kapital u 2018. godini. Potrebno je istaći da je visoka ocjena u segmentu adekvatnosti kapitala u značajnoj mjeri pod utjecajem primjene nove zakonske regulative, u skladu s kojom su se niži kapitalni zahtjevi za kreditni rizik u konačnici odrazili na smanjenje ukupne izloženosti riziku, a samim tim i na veću razinu adekvatnosti kapitala (detaljnije opisano u Tekstnom okviru 2). Pokazatelji kvaliteta aktive nastavili su bilježiti trend poboljšanja na razini sustava, ali je zbog visoke razine kreditnog rizika u pojedinim bankama ocjena kvalitete aktive ostala nepromijenjena u odnosu na prethodnu godinu. Visoke ocjene u segmentu likvidnosti, a osobito u segmentu devizne

pozicije ukazuju da je bankarski sektor visoko likvidan te da je zbog aranžmana valutnog odbora devizni rizik minimalan.

Bankarski sektor BiH na kraju 2018. godine je adekvatno kapitaliziran. Osnovni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku i regulatorni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku koncem godine iznosili su 16,5% i 17,5%, respektivno. Najveći pozitivan utjecaj na visinu osnovnog i regulatornog kapitala imala je raspodjela dobiti iz prethodne godine u osnovni kapital, zatim prijenos rezervi za kreditne gubitke formiranih iz dobiti u osnovni kapital u slučaju tri banke²⁶ te dokapitalizacija koju su u 2018. godini provele četiri banke u iznosu od 82,3 milijuna KM. Izuzimajući četiri banke koje su u 2018. godine isplatile dividendu iz dobiti za 2017. godinu (171,1 milijuna KM), ostale banke su zadržale dobit iz prethodne godine i povećale svoje kapitalne rezerve u 2018. godini. Ukupan iznos izloženosti riziku, koji u skladu s novim odlukama o izračunavanju kapitala²⁷ predstavlja zbroj izloženosti ponderiranih rizikom za kreditni, tržišni, operativni rizik, rizik namirenja/slobodne isporuke i rizik povezan s velikim izloženostima koje proizilaze iz stavki u knjizi trgovanja iznosi 19,2 milijarde KM. Od ukupne izloženosti riziku na izloženosti ponderirane kreditnim rizikom odnosi se 16,6 milijardi KM ili 86,5% ukupne izloženosti riziku, izloženosti za tržišni rizik čine 304,7 milijuna KM ili 1,6% ukupne izloženosti riziku, a izloženosti riziku za operativni rizik čine 2,3 milijarde KM ili 11,9% ukupne izloženosti riziku.

Grafikon 6.9: Dijagram pokazatelja financijskog zdravlja bankarskog sektora

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

Ocjena stabilnosti za svaku varijablu utemeljena je na pojednostavljenoj standardizaciji nekoliko pokazatelja koji predstavljaju osnovu za kvantifikaciju sintetičke ocjene stupnja stabilnosti različitih segmenata poslovanja bankarskog sektora. Da bi pokazatelji bili usporedivi, potrebno ih je prvo transformirati odnosno standardizirati, nakon čega se u ovisnosti o dobijenoj vrijednosti z-scora svakom pokazatelju dodjeljuje ocjena u skladu s relativnim položajem u odnosu na njegovu empirijsku distribuciju. Povećanje udaljenosti od središta dijagrama za svaku varijablu, odnosno viša ocjena ukazuje na porast stabilnosti u sustavu, dok ocjene koje su bliže središtu upozoravaju na porast rizičnosti ili smanjenje otpornosti bankarskog sektora i u skladu s tim i veću prijetnju stabilnosti.

26 Na osnovi odluke skupštine dioničara tri banke su izvršile prijenos formiranih rezervi za kreditne gubitke u osnovni kapitala u ukupnom iznosu od 191,6 milijuna KM.

27 Odluka o izračunavanju kapitala banke („Službene novine FBiH“, broj 81/17) i Odluka o izračunavanju kapitala banaka („Službeni glasnik RS“, broj 74/17).

Tekstni okvir 4: Izračun pokazatelja kapitaliziranosti u skladu s novim zakonskim i regulatornim okvirom

Počevši od četvrtog tromjesečja 2018. godine, CBBiH kompilira i diseminira pokazatelje kapitaliziranosti u skladu s novim zakonskim i regulatornim okvirom u oblasti poslovanja i nadzora bankarskog sektora FBiH i RS, usvojenim tijekom 2017. i 2018. godine. Domaći propisi u pogledu regulatornih zahtjeva za održavanje kapitaliziranosti uskladili su se s direktivama i propisima EU (CRD IV i CRR 575) i Basel III okvirom te su usklađeni između bh. entiteta. Pokazatelji koji mjere adekvatnost kapitala, osnovni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku i regulatorni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku, na razini sustava viši su u odnosu na iste izračunane prema prethodnoj metodologiji, što je u najvećoj mjeri rezultat primjene nižih pondera za izloženosti malih i srednjih poduzeća kreditnom riziku, te primjene nižih pondera za izloženosti stanovništva do visine od 250 tisuća KM i osiguranih izloženosti kreditnom riziku. Iako su banke u obvezi da, u skladu sa standardiziranim pristupom, pored kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik izdvajaju i kapitalne zahtjeve za operativni i tržišni rizik, niži kapitalni zahtjevi za kreditni rizik u konačnici rezultirali su nižom vrijednošću ukupne izloženosti riziku. S druge strane, glavna promjena u obračunu regulatornog kapitala odnosi se na izmjenu osnovice za obračun općih ispravki vrijednosti za kreditni rizik, koja je niža u odnosu na prethodnu metodologiju. U skladu sa standardiziranim pristupom opće ispravke vrijednosti za kreditni rizik, koje čine sastavni dio dopunskog kapitala obračunavaju se u visini od 1,25% ukupne izloženosti za kreditni rizik, dok su se po prethodnoj metodologiji obračunavali u visini od 1,25% od ukupnog rizika aktive. S obzirom na to da obračunane opće ispravke vrijednosti za kreditni rizik

sada imaju nižu vrijednost, ukupan iznos regulatornog kapitala na razini sustava ima nižu vrijednost nego što bi imao da je izračunan u skladu s prethodnom metodologijom. Također, izmijenjen je tretman izravnih ili neizravnih ulaganja banke u instrumente redovnog osnovnog kapitala subjekata financijskog sektora, ako banka u tom subjektu ima značajno ulaganje. Ono prema novom pristupu predstavlja odbitnu stavku od redovnog osnovnog kapitala^{28,29}.

Usporedni prikaz pokazatelja kapitaliziranosti po novoj i prethodnoj metodologiji nalazi se u tablici TO4.1.

Stopa adekvatnosti kapitala izračunana u skladu s novom regulativom i Basel III okvirom na razini bankarskog sektora viša je za 1,6 postotnih bodova, dok je stopa osnovnog kapitala viša za 1,4 postotna boda u odnosu na podatke prema prethodnoj metodologiji. Iako je na razini sektora stopa adekvatnosti viša u odnosu na prethodnu metodologiju, u slučaju pojedinih banaka novi regulatorni zahtjevi odrazili su se na smanjenje CAR-a i stope osnovnog kapitala. Riječ je o bankama koje imaju povećanu razinu ranjivosti u sustavu, te će i u narednim razdobljima morati raditi na jačanju kapitalne osnove kako bi mogle apsorbirati potencijalne kreditne gubitke koji mogu proizaći iz visoke razine kreditnog rizika. Bitno je napomenuti da zbog metodoloških izmjena u obračunu osnovnog i regulatornog kapitala, kao i ukupnog iznosa izloženosti riziku, pokazatelji: Osnovni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku i Regulatorni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku za kraj 2018. godine odstupaju od vrijednosti iskazanih u prethodnim razdobljima i stoga nisu usporedivi s ranijim razdobljima.

TO4.1: Usporedni prikaz pokazatelja kapitaliziranosti po novoj i prethodnoj metodologiji, Q4 2018

Basel I	Osnovni kapital, milijuni KM	3.263
	Regulatorni kapital, milijuni KM	3.431
	Ukupan rizik aktive, milijuni KM	21.553
	Osnovni kapital prema ukupnom riziku aktive	15,1%
	CAR	15,9%
Basel III	Osnovni kapital, milijuni KM	3.159
	Regulatorni kapital, milijuni KM	3.358
	Ukupan rizik aktive, milijuni KM	19.158
	Osnovni kapital prema ukupnom riziku aktive	16,5%
	CAR	17,5%
Promjena u odnosu na prethodnu metodologiju	Osnovni kapital	-3,2%
	Regulatorni kapital	-2,1%
	Ukupan rizik aktive	-11,1%
	Osnovni kapital prema ukupnom riziku aktive	1,4
	CAR	1,6

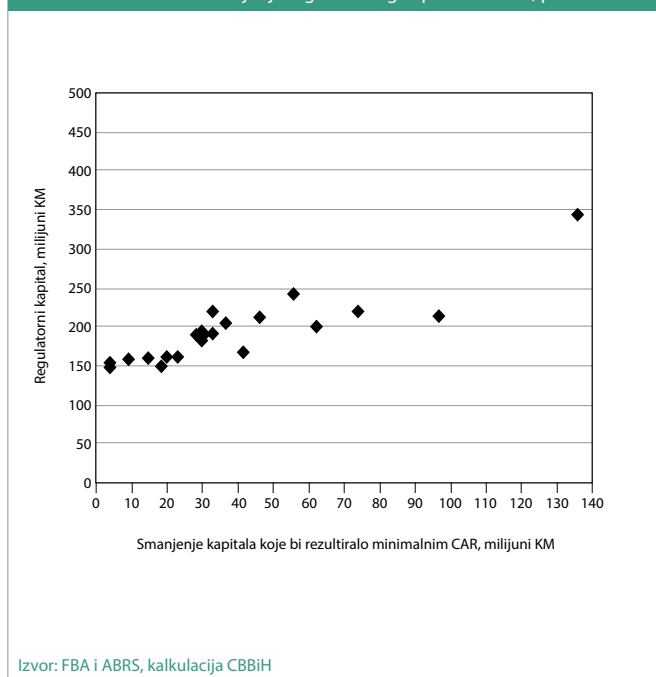
Napomena: Vrijednosti pokazatelja kapitaliziranosti po Basel I metodologiji izračunate su na osnovi preliminarnih podataka za kraj 2018. godine, dok su pokazatelji kapitaliziranosti po Basel III metodologiji izračunati na osnovi konačnih revidiranih podataka za kraj 2018. godine.

28 Prema prethodnoj metodologiji uložio odnosno investicije banke u kapital drugih pravnih osoba koje su prelazili 5% visine osnovnog kapitala banke predstavljali su odbitnu stavku od ukupnog kapitala banke.

29 Banka ima značajno ulaganje u subjekt financijskog sektora ako posjeduje više od 10% instrumenata redovnog osnovnog kapitala koje je taj subjekt izdao ili ako je usko povezana s tim subjektom i posjeduje instrumente redovnog osnovnog kapitala koje je taj subjekt izdao.

Većina banaka u sustavu je adekvatno kapitalizirana, izuzimajući jednu manju banku koja koncem 2018. godine nije ispunjavala regulatorni minimum adekvatnosti kapitala. U slučaju nekoliko manjih banaka i relativno mala smanjenja regulatornog kapitala ugrozila bi ispunjavanje propisane razine adekvatnosti kapitala (grafikon 6.10)³⁰. S druge strane, na grafikonu se uočava da bi većina banaka pri nepromijenjenoj razini rizične aktive mogla podnijeti značajno smanjenje regulatornog kapitala prije nego što bi im se CAR spustio na donju granicu regulatornog minimuma.

Grafikon 6.10: Učinak smanjenja regulatornog kapitala na CAR, po bankama

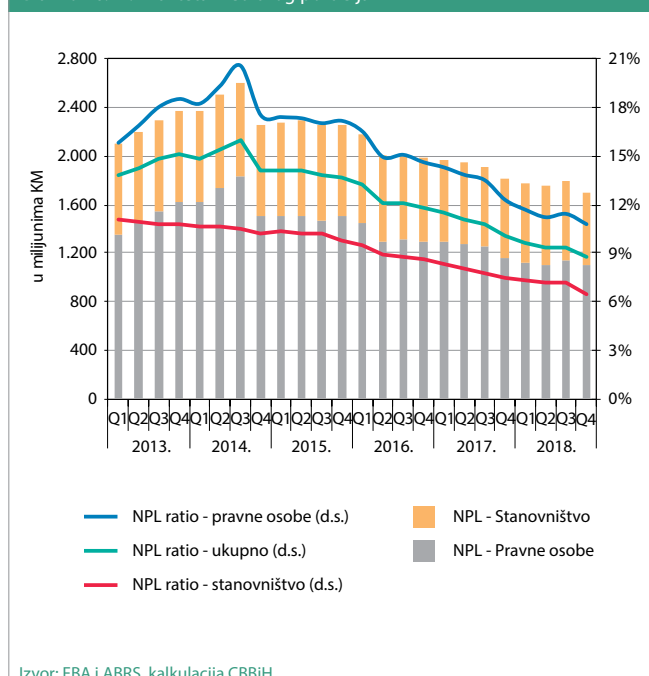
Svi pokazatelji kvalitete aktive nastavili su trend poboljšanja na razini bankarskog sektora u 2018. godini. Udio nekvalitetne u ukupnoj aktivi na kraju 2018. godine iznosio je 6,27%, što predstavlja sniženje od 89 b.b. u odnosu na kraj prethodne godine. Smanjenje nekvalitetne aktive u najvećoj mjeri je rezultat nastavaka procesa „čišćenja“ bilance banaka, odnosno trajnog otpisa aktive procijenjene kao gubitak i prodaje neprihodonosnih plasmana. U 2018. godini banke su otpisale 135,4 milijuna KM aktive i 9,8 milijuna KM kamate procijenjene kao gubitak. Najveći dio nekvalitetne aktive čine nekvalitetna potraživanja koja su u 2018. godini zabilježila smanjenje u iznosu od 117,8 milijuna KM (6,5%). Uz trajni otpis i prodaju nekvalitetnih kredita jedan dio poboljšanja kvalitete kreditnog portfelja može se pripisati oporavku nekvalitetnih potraživanja, pod utjecajem blagog gospodarskoga rasta i olakšanih uvjeta financiranja koji se ogledaju u nastavku trenda sniženja

pasivnih kamatnih stopa. Prema podacima iz CRK, tijekom 2018. godine 17,7 milijuna KM kredita fizičkih osoba i 18,7 milijuna KM kredita pravnih osoba je prešlo iz nekvalitetnih u kvalitetna potraživanja.

Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima koncem 2018. godine iznosio je 8,77% i zabilježio je sniženje od 1,28 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu. Pored smanjenja nekvalitetnih kredita, pozitivan učinak na pokazatelje kvaliteta aktive imao je rast kreditne aktivnosti u 2018. godini. Ukupni krediti porasli su za 1,28 milijardi KM (7,1%). Također, pokrivenosti nekvalitetnih kredita rezerviranjima bila je veća u odnosu na prethodnu godinu. Prosječna pokrivenost nekvalitetnih kredita rezerviranjima koncem 2018. godine na razini bankarskog sektora iznosila je 77,4%, dok je koncem prethodne godine stopa pokrivenosti nekvalitetnih kredita rezerviranjima za NPL iznosila 76,7%.

Kreditni rizik još uvijek predstavlja dominantan rizik u bankarskom sektoru BiH. Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima i dalje je visok, osobito u segmentu kredita plasiranih pravnim osobama (grafikon 6.11).

Grafikon 6.11: Kvaliteta kreditnog portfelja

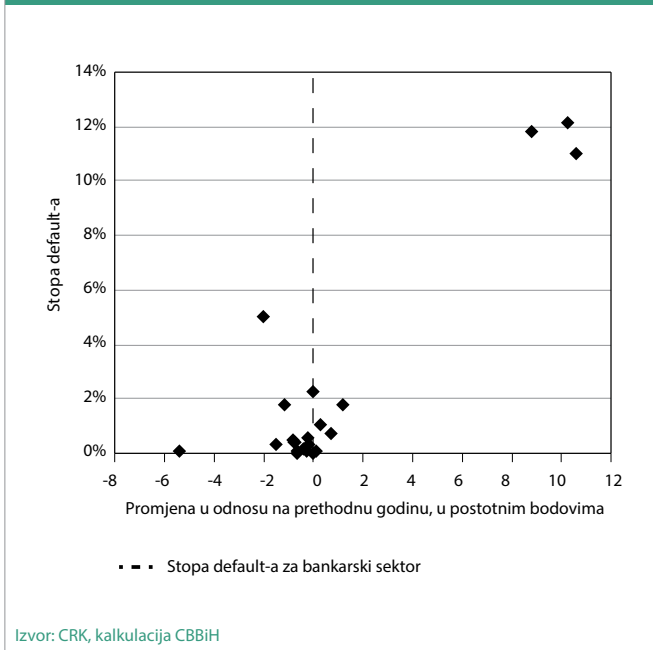

U segmentu pravnih osoba nastavljen je trend smanjenja nekvalitetnih kredita, čemu je kao i u prethodnoj godini, u najvećoj mjeri doprinio trajni otpis nekvalitetnih potraživanja. Iako je u sektoru poduzeća došlo do slabljenja

30 Na grafikonu je prikazano za koliko bi se trebao smanjiti regulatorni kapital za svaku pojedinačnu banku, uz ukupni ponderirani rizik s kraja 2018. godine, da bi se stopa adekvatnosti kapitala spustila na regulatorni minimum od 12%. Banka koja ne ispunjava regulatorni minimum adekvatnosti kapitala nije prikazana na grafikonu.

kreditnog rizika, analizom stope defaulta po bankama, može se zaključiti da je u 2018. povećana razina kreditnog rizika u pojedinim bankama. Posebno se ističu tri banke u kojima su stope defaulta značajno porasle, dok su ostale banke u sustavu imale stopu defaulta na približno istoj ili nižoj razini u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 6.12).

Grafikon 6.12: Stopa default-a u sektoru poduzeća, po bankama u 2018. godini

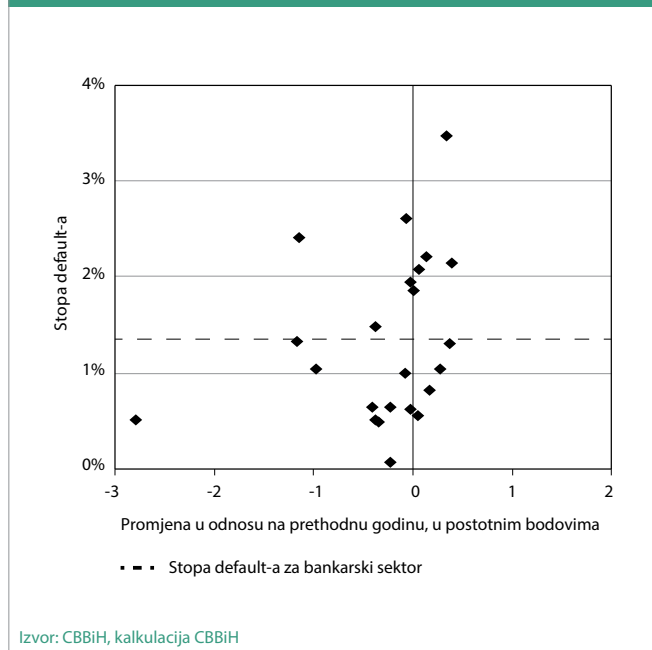

Nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva nastavili su trend smanjenja i u 2018. godini. Uz trajni otpis boljoj kvaliteti kreditnog portfelja doprinosi i učestalo provođenja reprogramiranja kredita. Poboljšanju kvalitete kreditnog portfelja u sektoru stanovništva doprinio je i intenzivniji rast kreditnih plasmana nego u prethodnoj godini. Promatrajući stopu defaulta po bankama, u većini banaka se bilježi niža stopa defaulta u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 6.13). U bankama koje imaju najviše udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima, intenzitet pogoršanja kvalitete kredita stanovništvu u 2018. godini i dalje je jači u odnosu na prosjek bankarskog sektora.

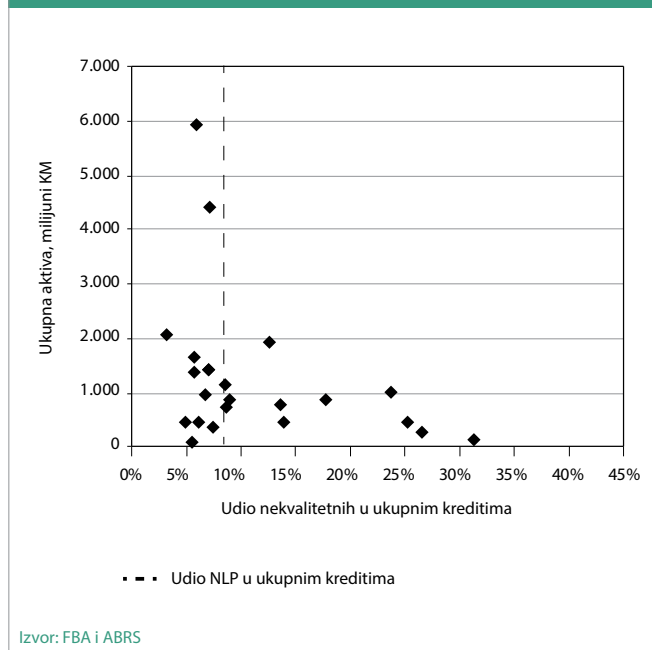
Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima koncem 2018. godine posebno je visok kod četiri banke u sustavu, u kojima

nekvalitetni krediti čine više od 20% ukupnog kreditnog portfelja (grafikon 6.14).

Grafikon 6.13: Stopa default-a u sektoru stanovništva, po bankama u 2018. godini

Grafikon 6.14: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima po bankama na kraju 2018. godine

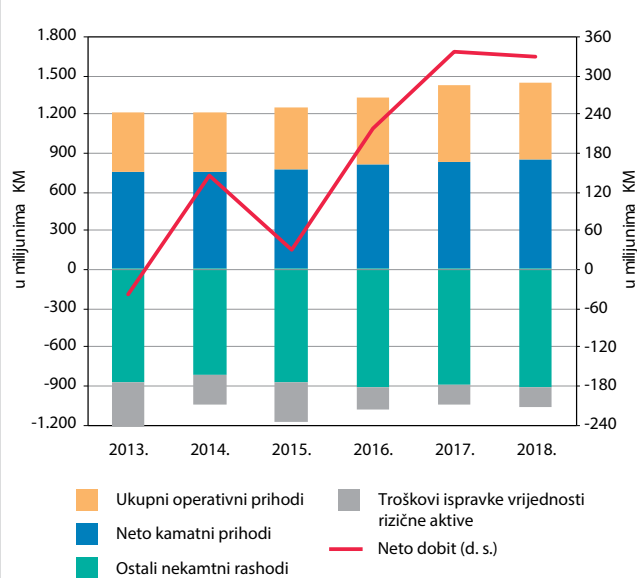

Iako je izloženost sektora nefinancijskih poduzeća i kućanstava kamatnom riziku niža nego u prethodnoj godini, banke su i dalje izložene neizravnom kreditnom riziku koji može nastati ukoliko dođe do materijalizacije kamatnog rizika u ova dva sektora. Podaci o novoodobrenim kreditnim plasmanima sektoru stanovništva i nefinancijskih poduzeća pokazuju da je od ukupnih novoodobrenih plasmana ovim sektorima u 2018. godini, 57,2% odobreno uz promjenljivu kamatnu stopu, odnosno inicijalno razdoblje fiksacije kamatne stope do jedne godine. Udio kredita s promjenljivom kamatnom stopom u ukupnim novoodobrenim kreditima stanovništva koncem 2018. godine iznosio je 53,8% i zabilježio smanjenje od 1,79 postotnih bodova u odnosu na prethodnu godinu. Udio ovih kredita u ukupnim novoodobrenim plasmanima sektoru stanovništva nastavio se smanjivati petu godinu za redom, iz čega je vidljivo da postoji veći oprez klijenata u vezi s preuzimanjem kamatnog rizika. Istodobno, banke su smanjile plasmane nefinancijskim poduzećima s promjenjivom kamatnom stopom odnosno inicijalnim razdobljem fiksacije kamatne stope do jedne godine za 17,8%, te udio ovih kredita u ukupnim novoodobrenim kreditima iznosi 60,2% koncem 2018. godine. Iako je došlo do smanjenja udjela kredita s promjenljivom kamatnom stopom u ukupnim kreditima sektora stanovništva i privatnih nefinancijskih poduzeća i dalje se može ocijeniti da je izloženost oba sektora kamatnom riziku vrlo visoka, što neizravno može utjecati na transformaciju kamatnog u kreditni rizik u bankarskom sektoru. Očekivani rast kamatnih stopa na međunarodnim tržištima povećao bi troškove financiranja za dužnike koji imaju ugovorene kredite s varijabilnom kamatnom stopom, što bi moglo uzrokovati kašnjenje u otplati jednog dijela potraživanja i pogoršanje kvalitete kreditnog portfelja u bankarskom sektoru.

Profitabilnost bankarskog sektora zadržala se na visokoj razini, ali je ostvareni povrat na prosječnu aktivu i prosječni kapital nešto niži u odnosu na prethodnu godinu. Bankarski sektor BiH koncem 2018. godine iskazao je neto dobit u iznosu od 330,4 milijuna KM. Izuzimajući dvije banke koje su zabilježile gubitak, ostale banke u sustavu su poslovale pozitivno i iskazale neto dobit u iznosu od 376

milijuna KM. Najveći dio dobiti bankarskog sektora i dalje je skoncentriran u nekoliko velikih banaka. Tako su dvije najveće banke ostvarile čak 55% ukupne dobiti u sektoru, dok su četiri najprofitabilnije banke generirale 75,7% ukupne neto dobiti bankarskog sektora. U 2018. godini bankarski sektor je ostvario nešto više ukupne prihode nego u prethodnoj godini, te je kao rezultat viših iskazanih nekamatnih rashoda zabilježeno blago smanjenje dobiti u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine (grafikon G15). Ostvareni rast nekamatnih rashoda u najvećoj mjeri zabilježen je pod utjecajem rasta ostalih poslovnih i izravnih troškova u bankama, dok su troškovi ispravke vrijednosti rizična aktive ostali gotovo nepromijenjeni u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine. Ukupni prihodi ostvarili su blagi rast kao rezultat rasta neto kamatnih prihoda.

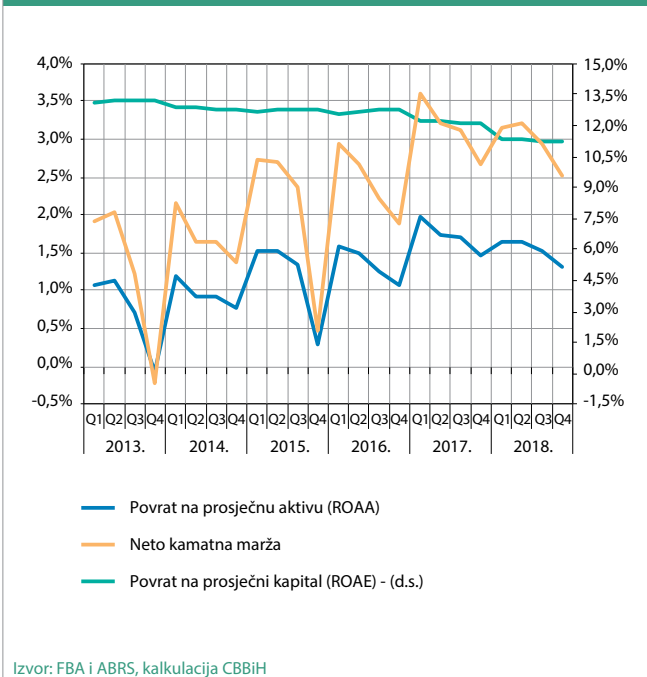
Grafikon 6.15: Dobit bankarskog sektora

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Kretanje pokazatelja ROAA i ROAE ukazuje da bankarski sektor u posljednje tri godini ostvario stabilan povrat na prosječnu aktivu i kapital, za razliku od ranijih razdoblja kada su uslijed visokih gubitaka ostvarenih u pojedinačnim bankama vrijednosti ovih pokazatelja bile znatno volatilnije (grafikon G16). Ostvareni povrat na prosječnu aktivu i kapital u 2018. godini je niži nego u prethodnoj godini, što je prvenstveno uzrokovano značajnijim rastom prosječne aktive i nešto blažim rastom prosječnog kapitala u promatranom razdoblju.

Grafikon 6.16: Pokazatelji profitabilnosti

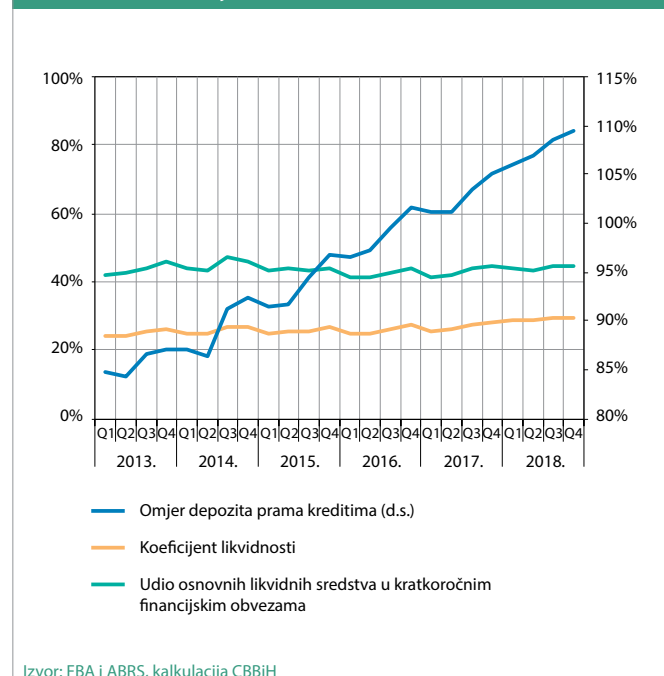

Blagi rast neto kamatnih prihoda imao je pozitivan utjecaj na profitabilnost banaka, ali je zbog osjetnijeg rasta prosječne aktive neto kamatna marža³¹ niža nego u prethodnoj godini. Ovakvo kretanje pokazatelja zabilježeno je uglavnom usljed značajnijeg rasta likvidnih stavki aktive, koje u pravilu nose nisku ili negativnu kamatnu stopu³². Analiza strukture prihoda bankarskog sektora pokazuje da je i u 2018. godini nastavljen trend pada kamatnih prihoda, usprkos zabilježenom rastu kreditne aktivnosti. Ukupni kamatni prihodi koncem godine iznosili su 1,04 milijarde KM i niži su za 17 milijuna KM ili 1,6% u odnosu na prethodnu godinu. Smanjenje kamatnih prihoda prije svega je rezultat nastavka pada kamatnih stopa na novoodobrene kreditne plasmane. S druge strane, i dalje povoljni uvjeti financiranja za banke u najvećoj mjeri doprinose smanjenju kamatnih rashoda na razini bankarskog sektora. Ukupni rashodi po kamatama i ostali slični rashodi koncem 2018. godine iznosili su 196,6 milijuna KM i niži su za 32,8 milijuna KM ili 14,3% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Zahvaljujući kontinuiranom smanjenju pasivnih kamatnih stopa i povećavanju udjela depozita na transakcijskim računima i depozita po viđenju, na koje banke isplaćuju zanemarivo niske kamatne stope, nastavljen je rast neto

kamatnih prihoda bankarskog sektora. Istodobno, prvi puta nakon šest godina zaustavljen je trend rasta operativnih prihoda, koji su u posljednjih nekoliko godina generirali značajan dio rasta profitabilnosti u bankarskom sektoru. Tako je koncem 2018. godine udio neto kamatnih prihoda u ukupnom prihodu iznosio 58,83% i povećan je za 52 b.b. u odnosu na kraj prethodne godine. Imajući u vidu da su banke u velikoj mjeri iskoristile kapacitete za generiranje operativnih prihoda, limitirana mogućnost značajnijeg rasta operativnih prihoda, uz niže neto kamatne marže, koje banke ostvaruju u posljednje dvije godine, mogla bi u narednom razdoblju predstavljati ograničenje daljnjem rastu profitabilnosti.

Likvidnost bankarskog sektora u BiH se tijekom 2018. godine zadržala na visokoj razini, što je prije svega uzrokovano kontinuiranim trendom povećanja depozita (grafikon 6.17). Koncem 2018. godine likvidna sredstva su činila 29,7% aktive bankarskog sektora, dok je 44,7% kratkoročne pasive bilo pokriveno likvidnim sredstvima. Visoka vrijednost pokazatelja na razini sustava ukazuju da banke mogu podnijeti značajan iznos povlačenja kratkoročnih sredstava, prije nego se suoče s problemom likvidnosti.

Grafikon 6.17: Pokazatelji likvidnosti

31 Neto kamatna marža je izračunana kao omjer neto kamatnih prihoda i prosječne aktive.

32 Banke su po osnovi negativne naknade koju CBBiH zaračunava komercijalnim bankama na sredstva iznad obvezne rezerve u 2018. godine platile 5,8 milijuna KM, dok su po istoj osnovi u 2017. godini platile 4,4 milijuna KM.

Tekstni okvir 5: Testovi na stres

Rezultati top-down testova na stres provedenih u bankarskom sektoru BiH, na osnovi podataka s kraja 2018. godine, ukazuju da bi se kapitaliziranost na razini sektora zadržala iznad regulatornog minimuma od 12% čak i u snažnijem od dva ekstremna scenarija, koji podrazumijeva značajna pogoršanja u makroekonomskom okruženju u zemlji i inozemstvu. Otpornost sektora temelji se na visokoj početnoj razini stope adekvatnosti kapitala, koja na kraju prosinca 2018. godine iznosi 17,5%, trenutnoj profitabilnosti banaka te iskazanom značajnom razinom otpornosti na ekstremne šokove dvije najveće banke u sustavu, čija aktiva čini 35% ukupne aktive bankarskog sektora.

CBBiH na tromjesečnoj osnovi provodi top-down testove na stres za bankarski sektor u zemlji, koji su jedan od glavnih alata za ocjenu njegove otpornosti na potencijalne šokove iz makroekonomskog okruženja i bankarskog sektora. Testiranjem na stres se procjenjuje sposobnost kako cjelokupnog bankarskog sektora tako i pojedinačnih banaka da podnesu potencijalne gubitke koji bi nastali u slučaju materijalizacije pretpostavljenih šokova.

S ciljem procjene solventnosti bankarskog sektora, razmatrana su tri različita makroekonomska scenarija – jedan bazni i dva ekstremna scenarija. Svaki scenario obuhvata projekcije velikog broja makroekonomskih i financijskih varijabli za razdoblje 2019. - 2021. godina.

Osnovni scenario je utemeljen na MMF-ovim projekcijama kretanja glavnih makroekonomskih pokazatelja, ECB-ovim projekcijama kretanja na europskim financijskim tržištima te pretpostavkama

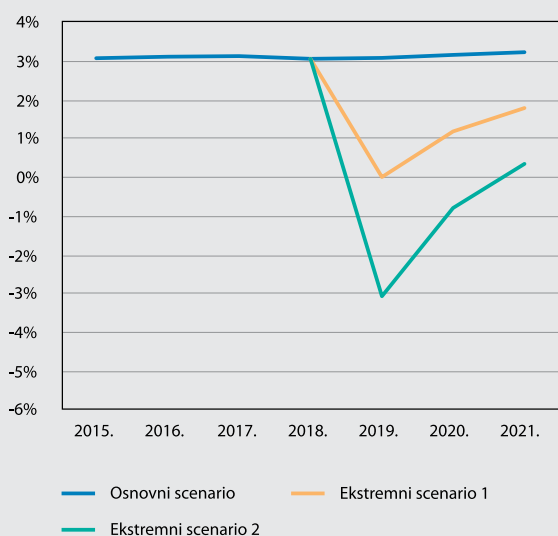
CBBiH o kretanjima relevantnih pokazatelja u ekonomiji BiH, na osnovi kontinuiranog praćenja historijskih trendova.

Dva ekstremna scenarija su razvijena s ciljem testiranja otpornosti bankarskog sektora u slučajevima ekstremnih šokova različitog intenziteta:

- Ekstremni scenario 1: umjereni ekstremni scenario oslikava eksterni šok koji je rezultat daljeg slabljenja ekonomske aktivnosti u zemljama eurozone.
- Ekstremni scenario 2: veoma snažan ekstremni scenario, eksterni rizici opisani u umjerenom ekstremnom scenariju su dodatno pojačani te su kombinirani sa značajnim rastom troškova eksternog financiranja banaka usljed pogoršanja suverenog rejtinga zemlje te daljim pogoršanjem financijskog zdravlja banaka.

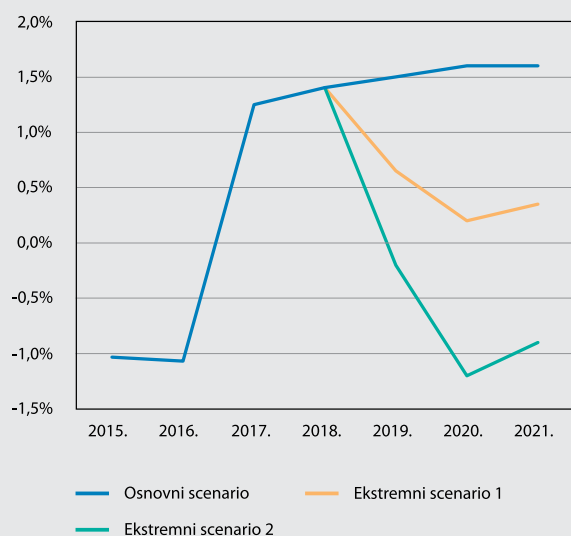
Kvantifikacija ovih scenarija u okviru testiranja na stres obuhvata projekcije makroekonomskih i financijskih varijabli – kao što su realni BDP, inflacija, kamatne stope u eurozoni, dugoročne kamatne stope na kredite stanovništvu i poduzećima, cijene nekretnina i kreditni rast. U okviru za testiranje na stres implementiran je i učinak rizika međubankarske zaraze, koji se bazira na mrežnoj analizi prelijevanja sustavnih rizika u bankarskom sektoru BiH. Učinci ovog rizika ocjenjuju se na kraju treće godine testa na stres, a s obzirom da međubankarske izloženosti nisu značajne, ovi učinci su izrazito slabi i gotovo da ne bi imali utjecaj na stopu adekvatnosti kapitala na razini bankarskog sektora. Grafikoni od TO5.1 do TO5.6 prikazuju osnovne projekcije i pretpostavke korištene u scenarijima testova na stres.

Grafikon TO5.1: Realni rast BDP-a

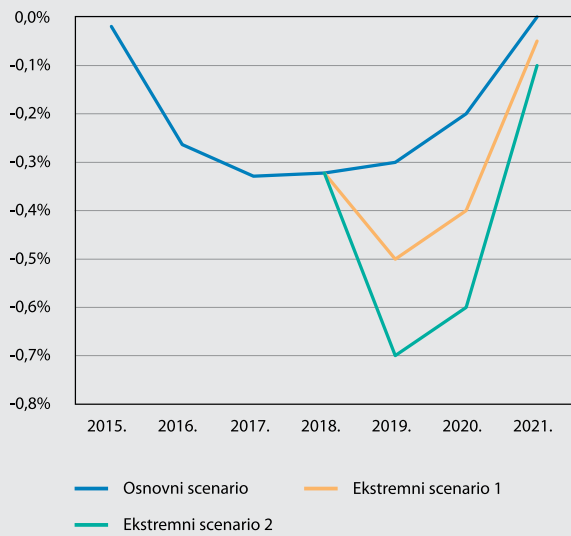
Izvor: CBBiH

Grafikon TO5.2: Stopa inflacije

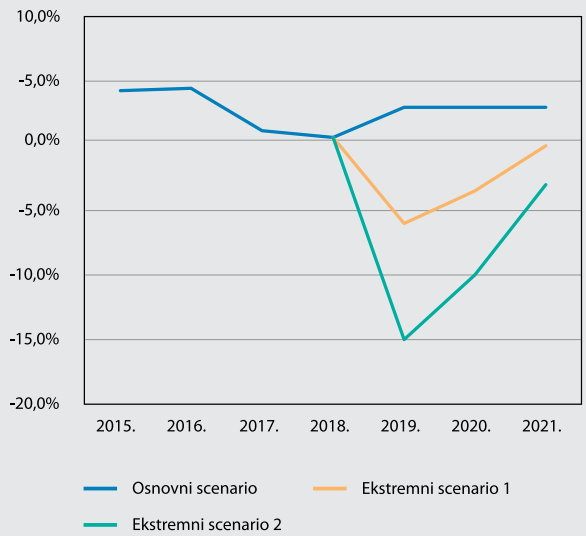
Izvor: CBBiH

Grafikon TO5.3M Euribor

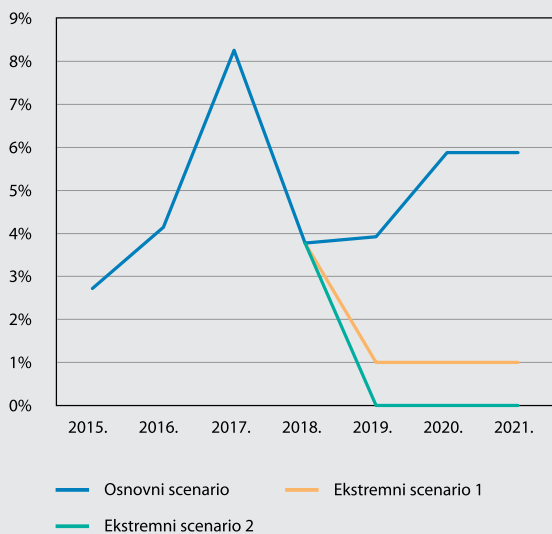
Izvor: CBBIH

Grafikon TO5.4: Rast cijena nekretnina

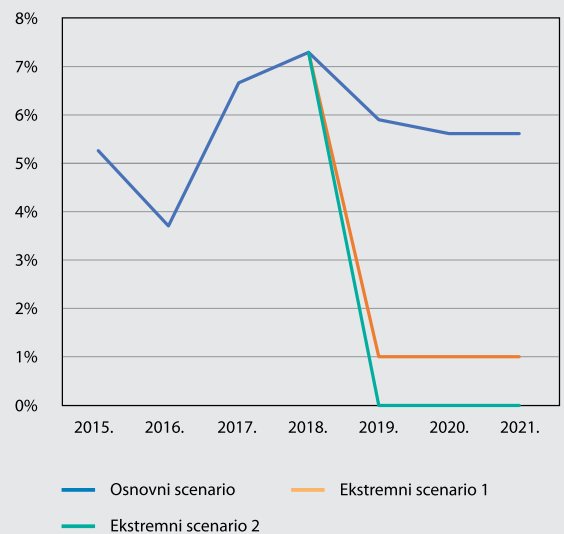
Izvor: CBBIH

Grafikon TO5.5: Kreditni rast, poduzeća

Izvor: CBBIH

Grafikon TO5.6: Kreditni rast, stanovništvo

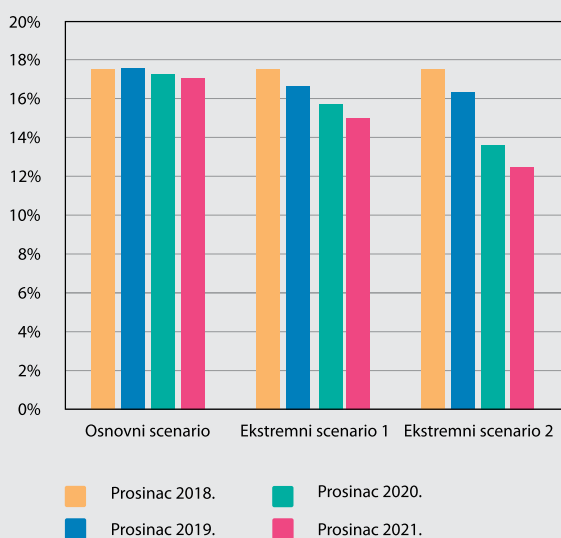

Izvor: CBBIH

Utjecaj testova na stres na stopu adekvatnosti kapitala kvantificiran je na osnovi početnog stanja na dan 31.12.2018. U Ekstremnom scenariju 1 bankarski sektor je iskazao smanjenje stope adekvatnosti kapitala za 252

b.b. u 2021. godini, dok je u Ekstremnom scenariju 2 stopa adekvatnosti kapitala smanjena za 505 b.b. u 2021. godini (grafikon TO5.7).

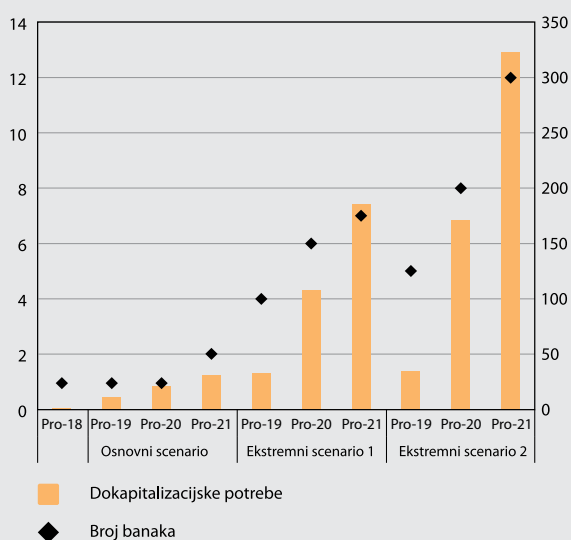
Grafikon TO5.7: Stopa adekvatnosti kapitala bankarskog sektora

Izvor: CBBIH

Iako rezultati testova na stres ukazuju da je bankarski sektor u cjelini otporan na pretpostavljene šokove, u posljednjoj godini testiranja na stres u Osnovnom scenariju, dvije banke bi došle u situaciju da njihova stopa adekvatnosti kapitala padne ispod minimalno propisane regulatorne stope (12%). Banke bi morale revidirati svoje poslovne modele ili osigurati dodatni kapital u iznosu od 30,5 milijuna KM, da bi koncem 2021. godine ponovno zadovoljavale regulatorne propise.

Grafikon TO5.8: Broj banaka s nedostajućim kapitalom i dokapitalizacijske potrebe

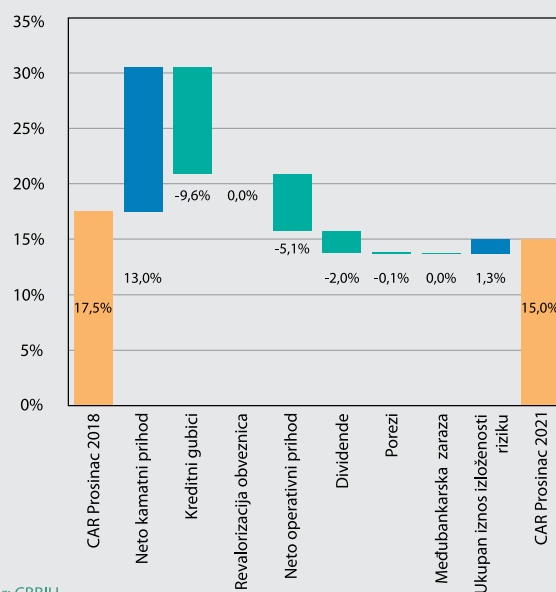

Izvor: CBBIH

U ekstremnim scenarijima, bankarski sektor bi zabilježio gubitke koji bi značajnije utjecali na regulatorni kapital i pad stope adekvatnosti kapitala. U Ekstremnom scenariju 1 stopa adekvatnosti kapitala na agregiranoj razini bi se smanjila sa početnih 17,5% na 15%. U ovom scenariju bi ukupno sedam banaka došlo u situaciju da im stopa adekvatnosti kapitala bude niža od regulatornog minimuma koncem razdoblja u kome se vrši testiranje. Ukupni kapital, neophodan da bi se stope adekvatnosti kapitala ovih banaka vratile na regulatorni minimum od 12% u 2021. godini, iznosio bi 185,15 milijuna KM, što predstavlja 0,6% BDP-a. U Ekstremnom scenariju 2, stopa adekvatnosti kapitala na agregiranoj razini pala bi na 12,5%, a ukupno dvanaest banaka ne bi zadovoljilo minimalnu propisanu razinu stope adekvatnosti kapitala. Ukupne dokapitalizacijske potrebe u ovom scenariju iznose 322,63 milijuna KM (1% BDP) (grafikon TO5.8). I pored ovako snažnih šokova, pretpostavljenih u testovima na stres, bankarski sustav u cjelini bi zadržao stabilnost. Ovakvi rezultati, u određenoj mjeri su i rezultat značajne otpornosti na šokove koje su iskazale dvije najveće banke u sektoru prema veličini aktive (35% udjela u ukupnoj aktivni bankarskog sektora).

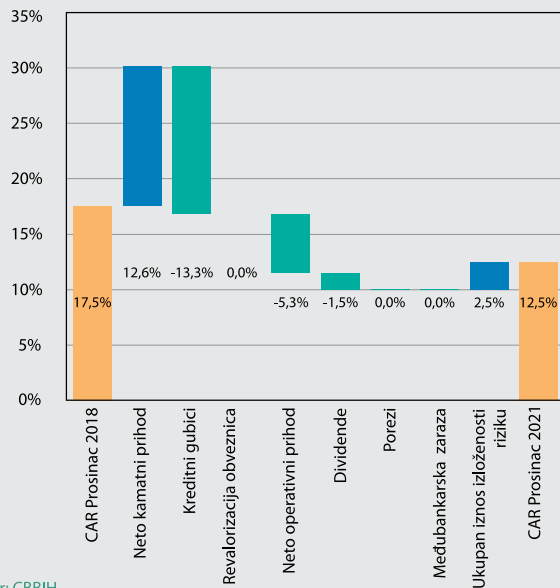
Na grafikonima TO5.9 i TO5.10 je prikazan doprinos pojedinih pozicija bilance stanja i uspjeha na promjenu stope adekvatnosti kapitala na sustavnoj razini, kumulativno, u ekstremnim scenarijima, u razdoblju od kraja 2018. do kraja 2021. godine.

Grafikon TO5.9: Utjecaj pojedinačnih pozicija na stopu adekvatnosti kapitala, Ekstremni scenarij 1

Izvor: CBBIH

Grafikon TO5.10. Utjecaj pojedinačnih pozicija na stopu adekvatnosti kapitala, Ekstremni scenarij 2

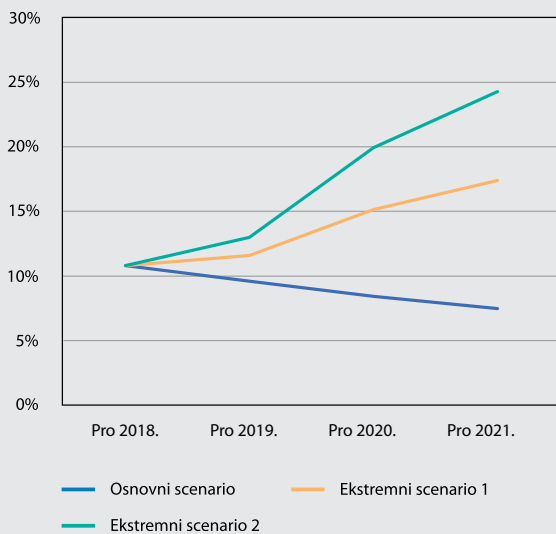

Izvor: CBBIH

Kreditni rizik predstavlja najznačajniji rizik u bh. bankarskom sektoru. Rezultati testova na stres ukazuju da je kvaliteta kreditnog portfelja veoma osjetljiva na promjene u makroekonomskim uvjetima. Na pad stope adekvatnosti kapitala u trogodišnjem razdoblju dominantan utjecaj imaju gubici po osnovi rasta rezerviranja usljed pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja.

Osnovnu mjeru kreditnog rizika predstavlja pokazatelj – udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima. U osnovnom scenariju, uslijed nastavka oporavka u makroekonomskom okruženju udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima nastavlja blagi pad

Grafikon TO5.12: Učesće nekvalitetnih u ukupnim kreditima

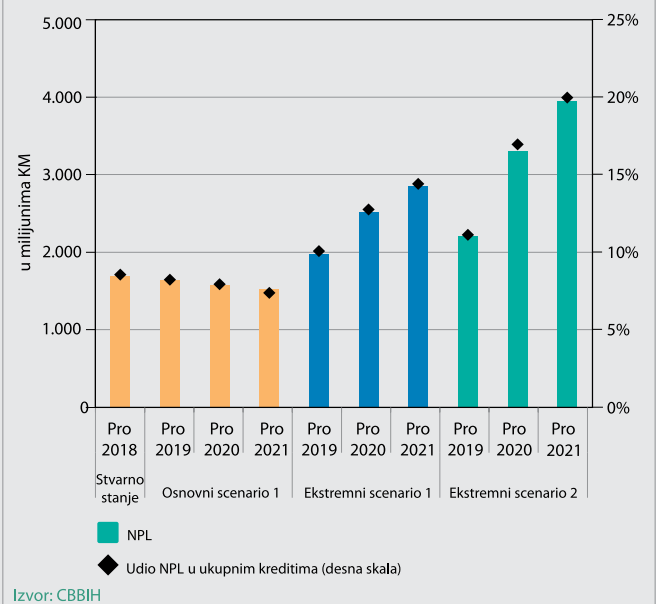

Izvor: CBBIH

u razdoblju 2019. – 2021. godina, s tim da će pad biti nešto jačeg intenziteta u sektoru poduzeća u odnosu na sektor stanovništva.

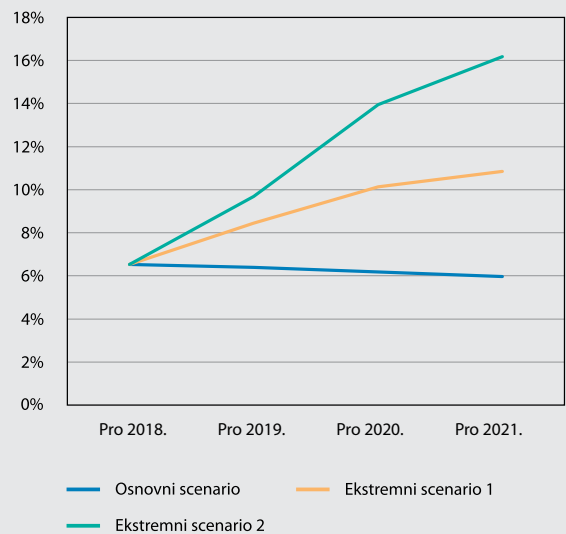
U ekstremnim scenarijima doći će do značajnog rasta razine nekvalitetnih kredita, kao i udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima, kako u sektoru poduzeća tako i u sektoru stanovništva. Posljedično, banke će morati značajno povećati rezerviranja za kreditni rizik, što će se odraziti na njihovu profitabilnost. Na grafikonima od TO5.11 do TO5.13 prikazana je kvaliteta kreditnog portfelja po godinama i scenarijima.

Grafikon TO5.11: Nekvalitetni krediti i udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima

Izvor: CBBIH

Grafikon TO5.13: Učesće nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu

Izvor: CBBIH

7. Nebankarski finansijski sektor

Iako je u nebankarskom sektoru ostvaren rast aktive u svim segmentima i dalje je zanemarivo mali udio nebankarskih finansijskih institucija u ukupnoj aktivni finansijskih posrednika. Najveći i najznačajniji segment nebankarskog finansijskog sektora su društva za osiguranje i reosiguranje, koja su u 2018. godini zabilježila skromniji rast premijskih prihoda i bilančne sume u odnosu na prethodnu godinu. Aktiva nebankarskog finansijskog sektora u 2018. godini zabilježila je rast od 277,7 milijuna KM, ali je njen udio u finansijskom sektoru smanjen sa 11,7% na 11,5% (tablica 6.1).

U 2018. godini nastavljen je rast kreditne aktivnosti i bilance sume te je zabilježeno povećanje profitabilnosti mikrokreditnog sektora. Koncem 2018. godine u BiH je poslovalo 25 mikrokreditnih organizacija (MKO), od čega 14 mikrokreditnih fondacija i 11 mikrokreditnih društava. Tijekom 2018. godine osnovano je jedno novo MKO, a jedna mikrokreditna fondacija izgubila je dozvolu za rad. Ukupna aktiva mikrokreditnog sektora koncem 2018. godine veća je za 98,8 milijuna KM ili 12,53% u odnosu na 2017. godinu, dok su krediti zabilježili rast od 13,8% (tablica 6.3). Rast kreditne aktivnosti zabilježen je u većini MKO, ali pojedine manje MKO i dalje se suočavaju s nedostatkom izvora financiranja te bilježe kontrakciju bilančne sume. Od ukupnog iznosa mikrokredita 97,6% je plasirano fizičkim osobama, od čega je najveći dio odobren za financiranje sektora poljoprivrede (33,7%). Na plasmane za uslužne djelatnosti otpada 16% mikrokredita fizičkim osobama, nakon čega slijede krediti za stambene potrebe (15,3%).

Tablica 6.2: Pojednostavljena bilanca stanja mikrokreditnih organizacija u milijunima KM

	Aktiva		Pasiva	
	2017.	2018.	2017.	2018.
Novčana sredstva i plasmani drugim bankama	60,0	74,7		
Kreditni Rezerve za kreditne gubitke	624,0	710,1	Obaveze po uzetim kreditima	397,8
Ostala aktiva	-5,0	-5,1	Kapital	352,8
	109,6	107,8	Ostale obaveze	38,1
UKUPNO	788,7	887,5	UKUPNO	788,7
				887,5

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

U MKO sektoru u 2018. godini nije bilo značajnijih promjena u razini rizičnog portfelja, a zahvaljujući značajnijem rastu kreditnih plasmana, udio rizičnog portfelja u ukupnom portfelju niži je u odnosu na prethodnu godinu. Od ukupnog kreditnog portfelja 1,97% ili 14 milijuna KM kredita imalo

je kašnjenje u otplati, što je na razini prethodne godine. Rezerviranja za kreditne gubitke na kraju 2018. godine iznosila su 5,1 milijun KM i bilježe povećanje od 2,7% u odnosu na kraj prethodne godine. Stopa rezervi za kreditne gubitke na razini sektora iznosila je 0,72% i smanjila se za 8 baznih bodova u odnosu na prethodnu godinu. Izvanbilančna evidencija, koju u najvećem dijelu čine otpisana potraživanja na kraju 2018. godine iznosila je 148,9 milijuna KM i niža je za 0,8% u odnosu na prethodnu godinu te čini 21% kreditnog portfelja.

U strukturi pasive, obveze po uzetim kreditima koje predstavljaju osnovni izvor sredstava MKO iznose 462,3 milijuna KM te bilježe rast od 16,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupni kapital sektora na kraju 2018. godine iznosi 383,3 milijuna KM i bilježi povećanje za 30,5 milijuna KM (8,6%) u odnosu na prethodnu godinu. Na povećanje ukupnog kapitala mikrokreditnog sektora najznačajniji utjecaj je imalo povećanje viška prihoda nad rashodima mikrokreditnih fondacija (11,7 milijuna KM) te povećanje neraspoređene dobiti mikrokreditnih društava (15 milijuna KM) po osnovi iskazane dobiti tekućeg izvještajnog razdoblja. Pored toga, zabilježeno je povećanje osnovnog kapitala kao rezultat dokapitalizacije četiri mikrokreditna društva i uplate osnivačkog kapitala kod jednog mikrokreditnog društva.

Mikrokreditni sektor je na kraju 2018. godine ostvario pozitivan finansijski rezultat u visini od 32,1 milijun KM i zabilježio porast profitabilnosti u iznosu od 5,2 milijuna KM u odnosu na prethodnu godinu. Većina MKO iskazala je pozitivan finansijski rezultat, s izuzetkom dva mikrokreditna društva koja su iskazala gubitak u poslovanju (628 tisuća KM) i tri mikrokreditne fondacije koje su iskazale manjak prihoda nad rashodima (696 tisuća KM). Ukupni prihodi sektora nastavili su bilježiti rast kao rezultat osjetnijeg rasta kamatnih prihoda (14,7 milijuna KM ili 12,9%), čemu u najvećoj mjeri doprinose izrazito visoke kamatne stope. Prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa na ukupne kredite u FBiH u 2018. godini je iznosila 24,13%, a u RS 24,62%. Naročito su visoke efektivne kamatne stope na kratkoročne kredite koje su u 2018. godini dodatno povećane i u FBiH i u RS. Istodobno, operativni prihodi sektora bilježe smanjenje u iznosu od 0,6 milijuna KM (5,7%) u odnosu na prethodnu godinu.

Ukupni rashodi mikrokreditnog sektora iznosili su 117 milijuna KM i zabilježili su povećanje od 9,5% u odnosu na prethodnu godinu. Porast ukupnih rashoda zabilježen je pod utjecajem rasta operativnih troškova, koji u najvećem dijelu

čine troškovi plaća i doprinosa. Ovi troškovi veći su za 9,8% u odnosu na 2017. godinu, što je uglavnom rezultat povećanja broja zaposlenih u mikrokreditnom sektoru. Istodobno, zabilježeno je smanjenje troškova rezerviranja za kreditne i druge gubitke od 4,6% u odnosu na prethodnu godinu.

U 2018. godini zabilježeno je povećanje bilančne sume i obujma poslovanja u lizing sektoru kao rezultat snažnijeg rasta koji je ostvarilo jedno društvo, dok u ostatku sektora nisu zabilježene značajnije promjene u poslovanju u odnosu na prethodnu godinu. Koncem 2018. godine dozvolu za rad imalo je 7 lizing društava te je tijekom 2018. godine dozvolu za rad dobilo jedno lizing društvo. Ukupna aktiva lizing sektora iznosila je 297,2 milijuna KM i zabilježila je povećanje za 37 milijuna KM (14,2%) u odnosu na prethodnu godinu. Rast bilance sume ostvarila su dva lizing društva u iznosu od 47,5 milijuna KM, dok su četiri lizing društva zabilježila pad bilančne sume u iznosu od 12,3 milijuna KM u odnosu na prethodnu godinu. Na financijski lizing odnosi se 88% vrijednosti ugovora o lizingu, a na poslove operativnog lizinga preostalih 12%. Vrijednost novozaključenih ugovora financijskog i operativnog lizinga u 2018. iznosila je 192,7 milijuna KM, što je za 32,2% više u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Ukupna neto potraživanja po osnovi financijskog lizinga iznose 214,7 milijuna KM i čine 72,2% ukupne aktive u 2018. godini. Formirane rezerve za gubitke po financijskom lizingu koncem 2018. godine iznosile su 0,9 milijuna KM i manje su za 1,2 milijuna KM ili 56,8% u odnosu na prethodnu godinu. Smanjenje formiranih rezervi za gubitke ukazuje da u 2018. godini nije zabilježeno pogoršanja kvalitete kreditnog portfelja.

Sektor lizinga je na kraju 2018. godine ostvario pozitivan financijski rezultat u iznosu od 3,3 milijuna KM. Tri lizing društva iskazala su gubitak u iznosu od 2,4 milijuna KM (od kojih jedno nije bilo tržišno aktivno), a četiri društva iskazala su dobit u iznosu od 5,7 milijuna KM. U usporedbi s prethodnom godinom, samo je društvo koje je značajno povećalo tržišni udio ostvarilo rast profitabilnosti, dok ostala društva koja su poslovala pozitivno bilježe smanjenje profitabilnosti.

Tržište osiguranja nastavilo je bilježiti rast premijskih prihoda i bilančne sume u 2018. godini. Na tržištu osiguranja u BiH u 2018. godini poslovalo je 26 društava za osiguranje i jedno društvo za reosiguranje. U 2018. godini osnovano je jedno novo osiguravajuće društvo i izvršeno je pripajanje dva društva drugim osiguravajućim društvima. Ukupna obračunana premija u 2018. godini iznosila je 713,1 milijun KM i u odnosu na isto razdoblje prošle godine bilježi

povećanje od 4,4%. Iako je zabilježen rast premije i u 2018. godini, udio premije u ukupnom BDP-u ostao je gotovo na istoj razini kao i prethodne godine (2,18% BDP-a). Od ukupne obračunane premije, na neživotna osiguranja se odnosi 79,9%, odnosno 569,8 milijuna KM. Najznačajniji udio u ukupnoj premiji osiguranja i dalje ima osiguranje od automobilske odgovornosti (preko 50%). Obračunana premija na životna osiguranja je iznosila 143,3 milijuna KM i zabilježila je povećanje od 2,9% u odnosu na prethodnu godinu, ali je udio u ukupnoj premiji osiguranja smanjen na razinu od 20,1%. Ukupne bruto isplaćene štete iznose 279,3 milijuna KM i čine 39,2% ukupne obračunane premije.

Prema podacima CBBiH, osiguravajuća društva su koncem 2018. godine držala na računima komercijalnih banaka, u različitim formama, depozita 32,5% ukupne aktive. I dok depoziti kod komercijalnih banaka bilježe blago smanjenje udjela u aktivni osiguravajućih društava, nastavljen je trend rasta udjela vladinih vrijednosnih papira u strukturi aktive ovog sektora. Investicije sektora osiguranja u vladine vrijednosne papire koncem 2018. godine iznosile su 326,2 milijuna KM i zabilježile rast od 8,4% u odnosu na prethodnu godinu, a udio vladinih vrijednosnih papira u ukupnoj aktivni osiguravajućih društva koncem godine iznosio je 17%.

Skroman rast premije osiguranja kao i smanjenje udjela životnog osiguranja u ukupnoj premiji koje je zabilježeno u 2018. godini ukazuju da nije došlo do poboljšanja općih ekonomskih uvjeta u BiH, koji su i dalje limitirajući čimbenik razvoja tržišta osiguranja u BiH. Niska razina plaća i kontinuirano visoke stope nezaposlenosti, ključni su razlog slabe zastupljenosti dobrovoljnih vrsta osiguranja, što u konačnici predstavlja ograničavajući čimbenik jačanju investicijskog potencijala sektora osiguranja.

U 2018. godini dozvolu za rad imalo je 36 investicijskih fondova, od čega 17 u FBiH i 19 u RS. Od ukupno 36 investicijskih fondova, 23 su otvoreni investicijski fondovi, dok su 13 fondova zatvoreni investicijski fondovi. Tijekom 2018. godine u RS završen je proces transformacije zatvorenih investicijskih fondova u otvorene fondove. Ukupno 10 zatvorenih mješovitih/dioničkih investicijskih fondova se preoblikovalo u otvorene dioničke/novčane investicijske fondove s javnom ponudom. Neto vrijednost imovine investicijskih fondova koncem 2018. godine iznosila je 887,3 milijuna KM i zabilježila je povećanje za 40,4 milijuna KM (4,8%) u odnosu na kraj prethodne godine. Veći broj fondova još uvijek bilježi smanjenje neto imovine kao rezultat smanjenja tržišne vrijednosti vrijednosnih papira iz portfelja

fondova te je povećanju ukupne vrijednosti neto imovine investicijskih fondova u 2018. godini najviše doprinijelo osnivanje prvog obvezničkog fonda³³, čija je vrijednost neto imovine koncem godine iznosila 52,1 milijun KM.

Ukupan promet na bh. burzama u 2018. godini nastavio je bilježiti smanjenje treću godinu zaredom, a vrijednost prometa iznosi 716,4 milijuna KM. Od ukupnog prometa na Sarajevskoj burzi (SASE) ostvareno je 288,2 milijuna KM, odnosno 40,2%, a na Banjalučkoj burzi (BLSE) 428,2 milijuna KM ili 59,8%. Vrijednost ukupno ostvarenog prometa na bh. burzama u 2018. manja je za 29,7%, dok su godišnje stope pada

prometa na SASE i BLSE iznosile 45,9% i 12,1% respektivno. U 2018. godini zabilježeno je značajno smanjenje burzanske aktivnosti na primarnom tržištu, s obzirom na to da je sektor vlade kao glavni pokretač aktivnosti u ovom segmentu tržišta u velikoj mjeri smanjio intenzitet zaduživanja na domaćem tržištu kapitala (detaljnije u poglavlju Vlada). Posljedično, zabilježen je pad prometa na obje bh. burze. Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH na kraju 2018. godine manja je u odnosu na prethodnu godinu, što je rezultat zabilježenog smanjenja tržišne kapitalizacije na BLSE u iznosu od 393,9 milijuna KM (9,8%) i smanjenja tržišne kapitalizacije na SASE u iznosu od 57,9 milijuna KM (1,1%) u odnosu na kraj 2017. godine.

³³ Raiffeisen EURO BOND otvoreni investicijski fond s javnom ponudom dobio je dozvolu za rad 19.04.2018. godine.

7. Financijska infrastruktura

7.1. Platni sustavi

Centralna banka BiH je u 2018. godini izvršavala svoju zakonsku obvezu održavanja odgovarajućih platnih sustava. Platni promet se odvijao neometano kroz sustave žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Održavani su Centralni registar kredita (CRK) i Jedinstveni registar računa poslovnih subjekata (JRRPS), a realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja s inozemstvom se odvijala neometano.

Tijekom 2018. godine zabilježen je rast broja transakcija kao i ukupne vrijednosti svih transakcija kroz platne sustave žirokliringa i RTGS-a. Ukupna vrijednost međubankarskih transakcija u platnom prometu je povećana za 6,7% ali je stopa povećanja manja u odnosu na 2017. godinu kada je iznosila 8,9%. Ukupan broj transakcija u 2018. je veći za 3% u odnosu prethodnu godinu, a podrška rastu broja transakcija pružena je uvođenjem dodatnog, četvrtog dnevnog poravnanja u žirokliring sustavu u 2017. godini, čime je pravnim i fizičkim osobama omogućena češća realizacija njihovih platnih naloga tijekom dana.

Prvih deset banaka u BiH po obujmu transakcija je u 2018. godini sudjelovalo u ukupnom broju RTGS i žirokliring međubankarskih transakcija sa 72,69%, što je povećanje u odnosu na 2017. godinu kada je ovaj udio iznosio 71,25%. Prvih deset banaka je također povećalo udio u ukupnoj vrijednosti transakcija sa 74,76% u 2017. na 75,67% u 2018. godini.

Tablica 7.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu

Godina	Ukupan broj transakcija, u milijunima	Ukupan promet, milijuni KM	Prosječni dnevni promet, milijuni KM	BDP/ prosječan dnevni promet
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83

Izvor: CBBiH, BHAS, kalkulacija CBBiH

Rast vrijednosti ukupnih transakcija u platnom prometu u 2018. godini i brža cirkulacija novca dovela je do smanjenja broja dana koji su potrebni da bi se izvršile transakcije u vrijednosti godišnjeg nominalnog BDP (tablica 7.1). Iako je tijekom 2018. godine broj unutarbankarskih transakcija smanjen za 14% a međubankarskih povećan za 4% u odnosu na isto razdoblje prošle godine, unutarbankarske transakcije su ostale i dalje dominantne u odnosu na ukupan broj transakcija sa 58% (42,3 milijuna transakcija), dok je udio međubankarskih transakcija 42%. Vrijednost unutarbankarskih transakcija u 2018. godini je iznosila 115,4 milijarde KM ili 53%, dok je vrijednost međubankarskih transakcija iznosila 102,7 milijardi KM ili 47%.

Tablica 7.2: Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)

Razdoblje	Sve banke		10 banaka sa najvećim udjelom	
	Broj transakcija	Vrijednost transakcija	Broj transakcija	Vrijednost transakcija
Prosinac 2008.	693	908	1.271	1.381
Prosinac 2009.	651	989	1.233	1.413
Prosinac 2010.	651	903	1.256	1.346
Prosinac 2011.	626	836	1.230	1.287
Prosinac 2012.	638	844	1.278	1.295
Prosinac 2013.	654	810	1.337	1.378
Prosinac 2014.	660	778	1.350	1.310
Prosinac 2015.	689	810	1.314	1.305
Prosinac 2016.	690	822	1.307	1.322
Prosinac 2017.	725	853	1.320	1.349
Prosinac 2018.	738	869	1.344	1.335

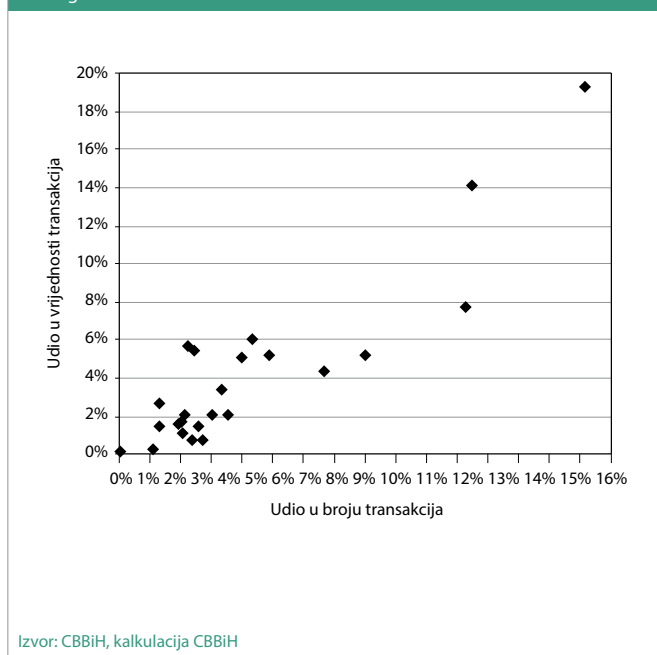
Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

U tablici 7.2. prikazane su vrijednosti Herfindahl-Hirschmanovog indeksa (HHI³⁴) koji ilustrira koncentraciju ukupnog broja i vrijednosti međubankarskih transakcija u platnom prometu. Prikazane vrijednosti indeksa izračunane su za sve banke u oba platna sustava (žirokliring i RTGS), a na osnovi podataka o njihovom udjelu u ukupnom broju i vrijednosti međubankarskih transakcija. Za sve banke sudionice platnog prometa koncentracija mjerena ovim indeksom je veća u odnosu na prethodnu godinu. Iako se većina međubankarskog platnog prometa odvija između

34 HHI je mjera koncentracije i računa se kao suma kvadrata pojedinačnih udjela u promatranom segmentu. Indeks ispod 1.000 bodova ukazuje na nekoncentriranost, od 1.000 do 1.800 bodova umjerenu, od 1.800 do 2.600 bodova na visoku koncentraciju, preko 2.600 se smatra veoma visokom koncentracijom do maksimalnih 10.000 kada je koncentracija monopoljska.

manjeg broja velikih banaka, vrijednosti HHI indeksa ukazuju na umjerenu koncentraciju međubankarskih platnih transakcija i nepostojanje sustavnih rizika u platnim sustavima. Zabilježena je manja vrijednost u HHI indeksu koji mjeri koncentraciju vrijednosti transakcija kod deset banaka s najvećim udjelom, što ukazuje na blago smanjenje koncentracije vrijednosti transakcija kod velikih banaka, iako se koncentracija njihovog broja transakcija pojačava.

Grafikon 7.1: Udio banaka u međubankarskom platnom prometu u 2018. godini

Na grafikonu 7.1. prikazan je pojedinačni udio svih banaka u ukupnom broju i vrijednosti međubankarskih transakcija za 2018. godinu. Banka s najvećim udjelom u međubankarskom platnom prometu u 2018. godini čini 19,26% ukupne vrijednosti ili 15,17% ukupnog broja svih transakcija, dok prvih pet banaka s najvećim udjelom čine 52,89% ukupne vrijednosti transakcija.

CBBiH je u 2018. godini nastavila održavati CRK, koji je tijekom godine na dnevnoj osnovi podacima ažuriralo 26 banaka (23 banke s dozvolom za rad, dvije banke koje su u likvidaciji i još imaju aktivna potraživanja te Razvojna banka FBiH), 30 mikrokreditnih organizacija te 19 lizing kompanija i

ostalih institucija. U odnosu na 2017. godinu, broj pristupnih točaka je znatno povećan, a promjena je najviše uzrokovana povećanjem broja u komercijalnim bankama, koje su i dalje daleko najznačajniji korisnici informacija pohranjenih u CRK.

U cilju unapređenja platnih sustava CBBiH je u 2018. godini donijela novu Odluku o Jedinostvenom registru računa poslovnih subjekata u BiH (JRRPS) i izvršila nadogradnju postojećeg registra transakcijskih računa poslovnih subjekata u BiH na novu platformu i s novim funkcionalnostima. Radi se o registru svih računa poslovnih subjekata koji platni promet u BiH obavljaju preko računa otvorenih u bankama i CBBiH. Ovaj registar je u primjeni od listopada 2018. godine i u njemu se nalaze svi računi poslovnih subjekata, dok je do sada sadržavao samo transakcijske račune. JRRPS će prvenstveno koristiti komercijalnim bankama, poreznim organima, organima uprave, organima za provođenje zakona te ostalim razinama vlasti prilikom otkrivanja financijskih struktura i transakcija koje kompanije i pojedinci mogu iskoristiti na nezakonit način, npr. za izbjegavanje plaćanja poreza, pranje novca i sl. Registar će, također, pružati informacije svim pravnim i fizičkim osobama koje naplatu svojih potraživanja moraju tražiti prinudnim putem preko ovlaštenih institucija.

Međunarodni kliring plaćanja između banaka iz BiH i Republike Srbije nastavljen je i u 2018. godini te je kroz sustav izvršeno ukupno 10.853 platnih naloga čija je vrijednost bila 224,1 milijun eura. Vrijednost transakcija je znatno veća u odnosu na 2017. godinu, čak za 30,20%, dok je broj naloga veći za 2,37%, što ukazuje na aktivno korištenje ove platforme za poravnanje platnih transakcija.

7.2. Regulatorni okvir

Nakon što su u 2017. godini usvojeni setovi zakona kojima se regulira poslovanje banaka u BiH i na taj način provedene reforme u financijskom sektoru BiH, kao i zakoni o izmjenama i dopunama zakona o agencijama za bankarstvo, njihova primjena kao i donošenje podzakonskih akata nastavljeno je u 2018. i prvoj polovici 2019. godine.

Agencije za bankarstvo su tijekom 2018. godine kontinuirano radile na unapređenju postojećeg regulatornog okvira za rad banaka i drugih financijskih organizacija te na donošenju novih podzakonskih akata. Stupanjem na snagu novih bankarskih regulativa, stupio je na snagu i novi okvir izvještavanja za banke (COREP), a 2018. godina je utvrđena kao razdoblje paralelnog izvještavanja prema ranijem regulatornom okviru i novom COREP izvještavanju. U prvoj polovici 2019. godine usvojene su odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka kojom se propisuju pravila za upravljanje kreditnim rizikom, način raspoređivanja izloženosti u razine kreditnog rizika i utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka, te prihvatljiv kolateral za potrebe utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka i ograničenja najveće dopuštene izloženosti u odnosu na priznati kapital. Donošenjem ovih odluka, koje će biti u primjeni od 01.01.2020. godine, u značajnoj mjeri

je kompletiran ključni set regulatornih propisa. Također, za nastavak harmonizacije regulatornog okvira izuzetno je važno i donošenje novog zakona o osiguranju depozita BiH koji bi trebao da osigura bolju zaštitu deponenata i propiše obvezu članstva u programu osiguranja depozita za svaku novu banku koja dobije dozvolu za rad. Prijedlog ovog zakona je upućen u parlamentarnu proceduru, ali još uvijek nije usvojen.

U okviru podrške borbi protiv pranja novca i prevenciji financiranja terorizma Europska unija financira trogodišnji projekat za BiH u vrijednosti od dva milijuna eura. Projekat je omogućio sveobuhvatnu analizu krivičnog zakonodavstva u BiH, pri čemu su korišteni postupci evaluacije Moneyvala te nova metodologija Organizacije za kontrolu i sprečavanje pranja novca (FATF), koja predstavlja međunarodno priznate standarde u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma.

**IZVJEŠĆE O FINANCIJSKOJ
STABILNOSTI ZA 2018. GODINU**

Statistički dodatak

Tablica A1: Promjene suverenog rejtinga

Država	Datum promjene	Standard & Poor's rejting		
		Dugoročni	Izgled	Kratkoročni
Grčka	do 2009	A	Stabilan	A-1
	09.01.2009	A	Negativan, posmatranje	A-1
	14.01.2009	A	Stabilan	A-2
	07.12.2009	A	Negativan, posmatranje	A-2
	16.12.2009	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	16.03.2010	BBB+	Negativan	A-2
	27.04.2010	BB+	Negativan	B
	02.12.2010	BB+	Negativan, posmatranje	BB+
	29.03.2011	BB-	Negativan, posmatranje	B
	09.05.2011	B	Negativan, posmatranje	C
	13.06.2011	CCC	Negativan	C
	27.07.2011	CC	Negativan	C
	05.02.2012	CCC	Stabilan	C
	27.02.2012	SD	NM	SD
	02.05.2012	CCC	Stabilan	C
	07.08.2012	CCC	Negativan	C
	05.12.2012	SD	-	SD
	18.12.2012	B-	Stabilan	B
	28.01.2015	B-	Negativan, posmatranje	B
	15.04.2015	CCC+	Negativan	C
22.01.2016	B-	Stabilan	B	
19.01.2018	B	Pozitivan	B	
25.06.2018	B+	Pozitivan	B	
Irska	do 2009	AAA	Stabilan	A-1+
	09.01.2009	AAA	Negativan	A-1+
	30.03.2009	AA+	Negativan	A-1+
	08.06.2009	AA	Negativan	A-1+
	24.08.2010	AA-	Negativan	A-1+
	23.11.2010	A	Negativan, posmatranje	A-1
	02.02.2011	A-	Negativan, posmatranje	A-2
	01.04.2011	BBB+	Stabilan	A-2
	05.12.2011	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	13.01.2012	BBB+	Negativan	A-2
	11.02.2013	BBB+	Stabilan	A-2
	07.12.2013	BBB+	Pozitivan	A-2
	06.06.2014	A-	Pozitivan	A-2
	05.12.2014	A	Stabilan	A-1
	05.06.2015	A+	Stabilan	A-1
Portugal	do 2009	AA-	Stabilan	A-1+
	13.01.2009	AA-	Negativan, posmatranje	A-1+
	21.01.2009	A+	Stabilan	A-1
	07.10.2009	A+	Negativan	A-1
	27.04.2010	A-	Negativan	A-2
	30.11.2010	A-	Negativan, posmatranje	A-2
	24.03.2011	BBB	Negativan, posmatranje	A-2
	29.03.2011	BBB-	Negativan	A-3
	05.12.2011	BBB-	Negativan, posmatranje	A-3
	13.01.2012	BB	Negativan	B
	06.03.2013	BB	Stabilan	B
	05.07.2013	BB	Negativan	B
	09.05.2014	BB	Stabilan	B
	20.03.2015	BB	Pozitivan	B
	18.09.2015	BB+	Stabilan	B
	15.09.2017	BBB-	Stabilan	A-3
	15.03.2019	BBB	Stabilan	A-2

Španjolska	do 2009	AAA	Stabilan	A-1+
	12.01.2009	AAA	Negativan, posmatranje	A-1+
	19.01.2009	AA+	Stabilan	A-1+
	09.12.2009	AA+	Negativan	A-1+
	28.04.2010	AA	Negativan	A-1+
	05.12.2011	AA-	Negativan, posmatranje	A-1+
	13.01.2012	A	Negativan	A-1
	26.04.2012	BBB+	Negativan	A-2
	10.10.2012	BBB-	Negativan	A-3
	23.05.2014	BBB	Stabilan	A-2
	02.10.2015	BBB+	Stabilan	A-2
	01.04.2017	BBB+	Pozitivan	A-2
	23.03.2018	A-	Pozitivan	A-2
	Italija	do 2009	A+	Stabilan
20.05.2011		A+	Negativan	A-1+
20.09.2011		A	Negativan	A-1
05.12.2011		A	Negativan, posmatranje	A-1
13.01.2012		BBB+	Negativan	A-2
09.07.2013		BBB	Negativan	A-2
05.12.2014		BBB-	Stabilan	A-3
27.10.2017		BBB	Stabilan	A-2
26.10.2018		BBB	Negativan	A-2
Cipar	do 2009	A+	Stabilan	A-1
	21.07.2010	A+	Negativan, posmatranje	A-1
	16.11.2010	A	Negativan	A-1
	30.03.2011	A-	Negativan	A-2
	29.07.2011	BBB	Negativan, posmatranje	A-2
	12.08.2011	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	27.10.2011	BBB	Negativan, posmatranje	A-3
	13.01.2012	BB+	Negativan	B
	01.08.2012	BB	Negativan, posmatranje	B
	17.10.2012	B	Negativan, posmatranje	B
	20.12.2012	CCC+	Negativan	C
	21.03.2013	CCC	Negativan	C
	10.04.2013	CCC	Stabilan	C
	28.06.2013	SD	-	SD
	03.07.2013	CCC+	Stabilan	C
	29.11.2013	CCC+	Stabilan	B
	25.04.2014	B	Pozitivan	B
	24.10.2014	B+	Stabilan	B
	27.03.2015	B+	Pozitivan	B
	25.09.2015	BB-	Pozitivan	B
18.03.2017	BB+	Stabilan	B	
15.09.2017	BB+	Pozitivan	B	
14.09.2018	BBB-	Stabilan	A-3	

Izvor: Standard & Poor's

Tablica A2: Indeks cijena nekretnina

		Sarajevo	Mostar	Zenica	Tuzla	UKUPNO
2006.	Q1	54	84	67		59
	Q2	59	84	63		62
	Q3	58	82	66		62
	Q4	63	71	71		65
2007.	Q1	69	85	72		71
	Q2	77	90	88		79
	Q3	85	86	92		86
	Q4	94	92	95		94
2008.	Q1	100	100	100	100	100
	Q2	105	99	107	104	105
	Q3	103	102	113	114	105
	Q4	109	104	126	117	110
2009.	Q1	99	120	129	102	102
	Q2	96	125	127	105	101
	Q3	91	124	128	114	99
	Q4	89	127	119	121	97
2010.	Q1	88	119	130	119	96
	Q2	86	128	129	126	98
	Q3	85	120	126	112	94
	Q4	84	126	143	120	94
2011.	Q1	83	125	138	113	93
	Q2	84	121	140	93	92
	Q3	82	118	132	102	92
	Q4	83	124	131	107	92
2012.	Q1	84	132	130	111	94
	Q2	82	117	139	105	93
	Q3	80	124	122	103	89
	Q4	78	120	133	104	88
2013.	Q1	81	128	135	113	91
	Q2	78	127	134	113	90
	Q3	79	124	124	116	90
	Q4	76	130	136	101	88
2014.	Q1	78	121	126	104	88
	Q2	77	119	124	104	86
	Q3	77	111	126	106	86
	Q4	77	113	129	103	85
2015.	Q1	79	118	127	103	87
	Q2	80	117	127	106	89
	Q3	78	118	131	107	88
	Q4	81	114	126	106	89
2016.	Q1	78	112	125	104	87
	Q2	80	115	134	104	88
	Q3	82	131	133	108	93
	Q4	81	128	134	106	93
2017.	Q1	83	128	134	102	93
	Q2	84	113	134	102	91
	Q3	83	124	138	109	92
	Q4	86	110	135	118	94
2018.	Q1	86	119	131	104	93
	Q2	87	128	131	105	94
	Q3	85	122	135	113	94
	Q4	88	127	132	110	94

Izvor: CBBiH

Tablica A3: Pregled najvećih zaduženosti po klasičnim kreditima prema KD BiH 2010, 31.12.2018.

u tisućama KM

Područje	Kreditni ostatak duga	Udio u području	Udio u ukupnim potraživanjima
A: Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	224.480		2,9%
<i>Uzgoj višegodišnjih usjeva</i>			
Uzgoj ostalih višegodišnjih usjeva	16.535	7,4%	0,2%
<i>Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo i uslužne djelatnosti povezane s njima, od čega:</i>			
Pomoćne djelatnosti za uzgoj usjeva	15.818	7,0%	0,2%
B: Vađenje ruda i kamena	463.503		5,9%
<i>Vađenje ugljena i lignita, od čega:</i>			
Vađenje lignita	32.045	6,9%	0,4%
C: Prerađivačka industrija	1.683.872		21,4%
<i>Proizvodnja pića, od čega:</i>			
Proizvodnja piva	28.356	1,7%	0,4%
<i>Proizvodnja prehrambenih proizvoda, od čega:</i>			
Proizvodnja kruha; svježih peciva i kolača	61.145	3,6%	0,8%
Prerada i konzerviranje mesa	28.361	1,7%	0,4%
Proizvodnja ambalaže od plastičnih masa	21.283	1,3%	0,3%
<i>Prerada drveta i proizvoda od drveta i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala od čega:</i>			
Piljenje i blanjanje drveta (proizvodnja rezane građe); impregnacija drveta	55.410	3,3%	0,7%
<i>Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme, od čega:</i>			
Proizvodnja metalnih konstrukcija i njihovih dijelova	44.811	2,7%	0,6%
Proizvodnja električne opreme			
Proizvodnja uređaja za distribuciju i kontrolu električne energije	29.526	1,8%	0,4%
D: Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	274.321		3,5%
<i>Proizvodnja i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, od čega:</i>			
Proizvodnja električne energije	114.598	41,8%	1,5%
E: Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	76.963		1,0%
<i>Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom, od čega:</i>			
Skupljanje, pročišćavanje i opskrba vodom	46.668	60,6%	0,6%
F: Građevinarstvo	529.105		6,7%
<i>Gradnja građevina visokogradnje, od čega:</i>			
Gradnja stambenih i nestambenih zgrada	119.004	22,5%	1,5%
G: Trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala	2.067.085		26,3%
<i>Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima, od čega:</i>			
Nespecijalizirana trgovina na veliko	205.424	9,9%	2,6%
Trgovina na veliko čvrstim, tečnim i plinovitim gorivima i sličnim proizvodima	81.000	3,9%	1,0%
Trgovina na veliko farmaceutskim proizvodima	59.812	2,9%	0,8%
Trgovina na veliko drvom, građevinskim materijalom i sanitarnom opremom	46.859	2,3%	0,6%
Trgovina na veliko ostalim proizvodima za kućanstvo	35.084	1,7%	0,4%
Nespecijalizirana trgovina na veliko hranom, pićima i duhanskim proizvodima	30.791	1,5%	0,4%
Trgovina na veliko metalnom robom, instalacijskim materijalom, uređajima i opremom za vodovod i grijanje	33.094	1,6%	0,4%
<i>Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima, od čega:</i>			
Trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavaonicama pretežno hranom, pićima i duhanskim proizvodima	218.953	10,6%	2,8%
Trgovina na malo motornim gorivima u specijaliziranim prodavaonicama	95.078	4,6%	1,2%
Ostala trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavaonicama	74.176	3,6%	0,9%
H: Prijevoz i skladištenje	297.602		3,8%
<i>Kopneni prijevoz i cjevovodni transport</i>			
Cestovni prijevoz robe	95.713	32,2%	1,2%
Željeznički prijevoz putnika i robe	18.359	6,2%	0,2%

I: Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanje hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	287.297		3,6%
<i>Smještaj, od čega:</i>			
Hoteli i sličan smještaj	77.455	27,0%	1,0%
J: Informacije i komunikacije	178.196		2,3%
<i>Izdavačke djelatnosti, od čega:</i>			
Izdavanje knjiga	35.957	20,2%	0,5%
K: Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	356.935		4,5%
<i>Ostale financijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i mirovinskih fondova, od čega:</i>			
Ostalo kreditno posredovanje	52.773	14,8%	0,7%
L: Poslovanje nekretninama	149.027		1,9%
<i>Poslovanje nekretninama, od čega:</i>			
Iznajmljivanje i upravljanje vlastitim nekretninama ili nekretninama uzetim u zakup (leasing)	75.667	50,8%	1,0%
Agencije za poslovanje nekretninama	30.920	20,7%	0,4%
M: Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	208.087		2,6%
<i>Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza, od čega:</i>			
Arhitektonske i inženjerske djelatnosti i s njima povezano tehničko savjetovanje	36.739	17,7%	0,5%
N: Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	49.520		0,6%
<i>Putničke agencije, organizatori putovanja, turoperator i ostale rezervacijske usluge, te djelatnosti povezane sa njima, od čega:</i>			
Djelatnosti putničkih agencija	11.081	22,4%	0,1%
<i>Zaštitne i istražne djelatnosti</i>			
Djelatnosti privatne zaštite	9.210	18,6%	0,1%
O: Javna uprava i obrana; obavezno socijalno osiguranje	745.993		9,5%
<i>Javna uprava te ekonomska i socijalna politika zajednice, od čega:</i>			
Opće djelatnosti javne uprave	536.004	71,9%	6,8%
<i>Djelatnosti obveznoga socijalnog osiguranja, od čega:</i>			
Djelatnosti obveznoga socijalnog osiguranja	137.848	18,5%	1,8%
P: Obrazovanje	17.273		0,2%
<i>Visoko obrazovanje</i>			
Visoko obrazovanje	5.974	34,6%	0,1%
Q: Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	141.345		1,8%
<i>Djelatnosti zdravstvene zaštite</i>			
Djelatnosti bolnica	87.617	62,0%	1,1%
R: Umjetnost, zabava i rekreacija	7.055		0,1%
<i>Knjižnice, arhivi, muzeji i ostale kulturne djelatnosti</i>			
Rad povijesnih mjesta i građevina te sličnih znamenitosti za posjetitelje	317	4,5%	0,0%
S: Ostale uslužne djelatnosti	19.837		0,3%
<i>Ostale osobne uslužne djelatnosti</i>			
Održavanje i popravak uredskih, računskih i računalnih strojeva	813	4,1%	0,0%
T: Djelatnosti kućanstva kao poslodavaca; djelatnosti kućanstva koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	675		0,0%
<i>Djelatnosti privatnih kućanstava koja proizvode različita dobra za vlastite potrebe</i>			
Djelatnosti privatnih kućanstava koja proizvode različita dobra za vlastite potrebe	552	81,8%	0,0%
U: Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	95.251		1,2%
<i>Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela</i>			
Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	88.028	92,4%	1,1%

Izvor: CRK

Tablica A4: Glavne stavke vanjskotrgovinske razmjene roba

Naziv	Vrijednost izvoza, milijuni KM	Vrijednost izvoza, milijuni KM	Indeks izvoznih cijena	Nominalni rast izvoza, u %	Promjena vrijednosti izvoza (u postotnim bodovima)	
	2017	2018	I - XII 2018 I - XII 2017		cjenovni efekat	efekat obujma izvoza
	1	2	3	4 = 2/1	5	6
Bazni metali i proizvodi od baznih metala	1.975,8	2.290,0		15,9		
Od čega: Željezo i čelik	519,0	631,1	112,1	21,6	13,1	8,5
Proizvodi od željeza i čelika	584,6	713,4	111,5	22,0	12,6	9,4
Aluminij i proizvodi od aluminija	652,3	721,7	107,1	10,6	7,4	3,3
Mašine, aparati, mehanički i električni uređaji	1.290,1	1.437,1		11,4		
Strojevi, aparati i mehanički uređaji, kotlovi; njihovi dijelovi	707,8	764,6	102,0	8,0	2,1	5,9
Električni strojevi i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka, televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i dijelovi i pribor za te proizvode	582,3	672,4	110,1	15,5	10,6	4,8
Razni proizvodi	1.226,7	1.227,1		0,0		
Od čega: Namještaj; nosači madraca; oprema za krevete i slični proizvodi; svjetiljke i druga rasvjetna tijela koja nisu spomenuta niti uključena na drugom mjestu; svijetleći znakovi, osvijetljene pločice sa natpisom; montažne zgrade	1.149,6	1.118,8	97,0	-2,7	-3,0	0,3
Proizvodi mineralnog podrijetla	1.051,1	1.298,9		23,6		
Od čega: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; električna energija; bitumenske tvari; mineralni voskovi	924,7	1.162,7	115,2	25,7	16,6	9,2
Proizvodi kemijske industrije ili srodnih industrija	958,3	991,9		3,5		
Anorganski kemijski proizvodi; organski i anorganski jedinjenja plemenitih metala, metala koji se rijetko nalaze, radioaktivnih elemenata i izotopa	604,0	635,0	101,4	5,1	1,5	3,6
Drvo i proizvodi od drveta	783,8	801,7		2,3		
Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugalj	779,5	797,6	109,4	2,3	8,8	-6,5

Glavne grupe izvoznih proizvoda

Naziv	Vrijednost uvoza, milijuni KM	Vrijednost uvoza, milijuni KM	Indeks uvoznih cijena	Nominalni rast uvoza, u %	Promjena vrijednosti uvoza (u postonim bodovima)	
	2017	2018	$\frac{I - XII 2018}{I - XII 2017}$		cjenovni efekat	efekat obujma uvoza
	1	2	3	4 = 2/1	5	6
Proizvodi mineralnog podrijetla	2.749,0	2.974,5		8,2		
Od čega: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; električna energija; bitumenske tvari; mineralni voskovi	2.641,7	2.845,1	108,2	7,7	8,2	-0,5
Strojevi, aparati, mehanički i električni uređaji	2.526,1	2.664,1		5,5		
Strojevi, aparati i mehanički uređaji, kotlovi; njihovi dijelovi	1.409,3	1.545,4	110,7	9,7	10,6	-0,9
Električni strojevi i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka, televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i dijelovi i pribor za te proizvode	1.116,9	1.118,7	100,6	0,2	0,6	-0,4
Bazni metali i proizvodi od baznih metala	1.955,0	2.203,4		12,7		
Od čega: Proizvodi od željeza i čelika	559,7	702,3	103,2	25,5	3,9	21,6
Željezo i čelik	515,9	530,2	104,3	2,8	4,2	-1,4
Aluminij i proizvodi od aluminija	295,1	368,4	103,5	24,8	4,2	20,6
Proizvodi kemijske industrije ili srodnih industrija	1.680,9	1.787,0	107,7	0,1	7,6	-1,3
Anorganski kemijski proizvodi; organski i anorganski jedinjenja plemenitih metala, metala koji se rijetko nalaze, radioaktivnih elemenata i izotopa	210,6	252,9	123,7	0,2	23,0	-2,9
Od čega: Farmaceutski proizvodi	544,7	570,6	101,5	0,0	1,6	3,2
Eterična ulja i smole; parfimerijski, kozmetički ili toaletni proizvodi	220,7	235,2	102,4	0,1	2,5	4,1
Razni proizvodi kemijske industrije	162,9	169,6	73,7	0,0	-37,2	41,4
Prehrambene preradevine	1.536,8	1.576,1		2,6		
Proizvodi od žitarica, brašna, skroba ili mlijeka; poslastičarski proizvodi	196,9	212,8	101,1	8,1	1,2	6,9
Razni prehrambeni proizvodi	249,1	262,4	99,5	5,3	-0,6	5,9
Pića, alkoholi i ocat	327,6	346,0	103,9	5,6	3,9	1,6
Ostaci i otpaci od prehrambene industrije; pripremljena životinjska hrana	179,7	191,7	104,2	6,6	4,3	2,4

Izvor: BHAS, kalkulacija CBBiH

Tablica A5: Pregled potraživanja od poduzeća po tipu i djelatnosti

u tisućama KM

2018.	Kredit						Potencijalni dug			
	od čega Okvirni kredit	Komisioni kredit	Revolving kredit	Akreditivi	Faktoring	Garancije	Garancije	Revolving kredit	Okvirni kredit	
A	224.480	90.586	16.304	56.409	102	0	592	5.183	16.223	19.392
B	463.503	273.726	5.117	64.573	35	0	7.257	69.897	8.331	77.719
C	1.683.872	1.309.570	119.753	667.509	25.853	302	11.136	233.896	244.698	490.050
D	274.321	28.990	0	20.042	260	0	0	24.627	17.686	16.054
E	76.963	87.482	187	28.489	143	0	1	7.290	5.699	29.965
F	529.105	586.519	46.724	184.263	3.297	942	13.816	342.828	88.965	289.024
G	2.067.085	2.152.749	17.935	1.150.588	33.467	1.560	36.499	591.845	511.309	611.888
H	297.602	290.493	2.117	92.490	0	0	7.101	207.314	42.172	90.245
I	287.297	97.043	11.960	10.730	0	0	399	840	11.181	24.200
J	178.196	77.809	1.512	35.897	892	0	1.480	31.520	24.304	49.518
K	356.935	33.581	5.961	33.113	0	0	5.042	72.523	23.109	18.331
L	149.027	41.235	2.711	8.579	0	0	214	220	1.825	9.850
M	208.087	176.647	7.171	113.383	0	0	2.945	74.487	39.486	71.031
N	49.520	23.824	99	9.466	0	0	90	11.185	4.413	13.142
O	745.993	3.556	1.381	2.138	0	0	438	6.270	18.420	5.931
P	17.273	1.508	48	1.957	0	0	63	1.007	1.788	2.416
Q	141.345	30.005	123	10.573	0	110	42	455	5.429	2.366
R	7.055	6.127	340	2.150	0	0	0	9.573	1.486	1.824
S	19.837	18.732	8.469	6.447	0	0	353	3.071	4.156	4.396
T	675	0	0	136	0	0	638	655	213	0
U	95.251	2.018	1.391	556	0	0	0	0	1.781	1.446
UKUPNO	7.873.421	5.332.199	249.304	2.499.486	64.048	2.915	88.107	1.694.685	1.072.676	1.828.789
									Stvarni dug:	10.777.280
									Potencijalni dug:	4.596.149

Izvor: CRK

Napomena: Iznos potraživanja po osnovu kredita i komisionih kredita uključuje ostatak duga i dospjelu nenaplaćenu glavnicu.

Tablica A.6 : Krediti poduzećima, valutna struktura duga po djelatnostima na kraju 2018.

u tisućama KM

Djelatnost	Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavnica				
	BAM	Kreditu u stranoj valuti i kreditu s valutnom klauzulom			
		EUR	CHF	USD	KWD
A	71.465	151.971	208	1.101	0
B	330.404	124.897	0	0	0
C	626.330	1.053.300	301	0	367
D	34.081	242.780	0	0	0
E	36.195	39.844	383	0	0
F	229.994	296.017	0	0	431
G	768.550	1.293.580	483	0	118
H	92.584	204.799	275	0	117
I	83.089	204.697	0	0	0
J	57.270	120.966	0	0	0
K	70.062	205.306	0	102.548	0
L	31.125	118.704	0	0	0
M	70.437	137.535	0	0	0
N	18.789	30.610	0	0	0
O	416.723	321.337	0	0	0
P	5.920	11.340	0	0	0
Q	44.137	97.300	0	0	0
R	1.580	5.507	0	0	0
S	4.924	14.984	0	0	0
T	141	537	0	0	0
U	2.526	90.853	0	3.896	0
UKUPNO	2.996.327	4.766.865	1.650	107.546	1.033

Izvor: CRK

Tablica A7: Statusne promjene u bankama u razdoblju od 2001.-2018. godine

Broj	Banka	Vrsta promjene	Datum promjene
1.	Sparkasse Bank d.d. Bosna i Hercegovina Sarajevo	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo promijenila ime u Sparkasse Bank d.d. BiH Sarajevo	Q3 2014
	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo	ABS banka d.d. Sarajevo promijenila ime u Sparkasse Bank d.d. Sarajevo	Q3 2009
	ABS banka d.d. Sarajevo	Postala članica Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group	Q4 2006
	Šeh-in banka dd Zenica	Pripojena ABS banci d.d. Sarajevo	Q2 2002
2.	Bosna Bank International (BBI) d.d. Sarajevo		
3.	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	BOR banka d.d. Sarajevo promijenila ime u Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Q1 2017
	BOR banka d.d. Sarajevo	BOR banci d.d. Sarajevo pripojena Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Q4 2016
	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo pripojena BOR banci d.d. Sarajevo	Q4 2016
4.	UniCredit bank d.d. Mostar		
	UniCredit Zagrebačka banka BiH d.d. Mostar	UniCredit Zagrebačka banka BiH promijenila ime u UniCredit Bank d.d. Mostar	Q1 2008
	Zagrebačka banka BH d.d. Mostar	Spajanje sa Univerzal bankom d.d. Sarajevo u UniCredit Zagrebačku banku BiH	Q3 2004
	Univerzal banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa Zagrebačkom bankom BH d.d. Mostar u UniCredit Zagrebačku banku BiH	Q3 2004
	HVB Central Profit banka d.d. Sarajevo	HVB Central profit banka Sarajevo pripojena UniCredit Zagrebačkoj banci BiH	Q1 2008
	HVB banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa Central Profit bankom u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo	Q4 2004
	Central Profit banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa HVB bankom d.d. Sarajevo u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo	Q4 2004
Travnička banka d.d. Travnik	Pripojena Central Profit banci d.d. Sarajevo	Q4 2002	
5.	UniCredit banka a.d. Banja Luka	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka promijenila ime	Q2 2008
	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Pripojena HVB grupaciji, nastavila poslovanje kao zasebno pravno lice	Q4 2005
	Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Privatizovana i promijenila ime u Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Q1 2002
6.	Addiko Bank d.d. Sarajevo		
	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar promijenila ime i sjedište	Q4 2016
7.	Addiko Bank a.d. Banja Luka		
	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka promijenila ime	Q4 2016
	Kristal banka a.d. Banja Luka	Kristal banka a.d. Banja Luka promijenila ime	Q3 2003
8.	ASA banka d.d. Sarajevo		
	Investiciono komercijalna banka (IKB) d.d. Zenica	IKB d.d. Zenica promijenila sjedište i naziv u ASA banka d.d. Sarajevo	Q4 2016
	MOJA banka d.d. Sarajevo	MOJA banka d.d. Sarajevo pripojena Investiciono komercijalnoj banci d.d. Zenica	Q3 2016
	FIMA banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u MOJA banka d.d. Sarajevo	Q4 2010
	VABA banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u FIMA banka d.d. Sarajevo	Q3 2007
	Validus banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u VABA banka d.d. Sarajevo	Q1 2007
Ljubljanska banka d.d. Sarajevo	Utemeljena Validus banka preuzela dio aktive i pasive Ljubljanske banke d.d. Sarajevo	Q3 2006	
9.	Komercionalno investiciona banka (KIB) d.d. Velika Kladuša		
10.	NLB Banka d.d. Sarajevo		
	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla promijenila ime u NLB Banka d.d. Sarajevo	Q1 2012
	Tuzlanska banka d.d. Tuzla	Tuzlanska banka d.d. Tuzla promijenila ime u NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla	Q3 2006
	Comercebank bančna skupina NLB d.d. Sarajevo	Pripojena Tuzlanskoj banci d.d. Tuzla	Q3 2006
11.	NLB a.d. Banja Luka		
	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka promijenila ime u NLB a.d. Banja Luka	Q4 2015
	LHB banka a.d. Banja Luka	Spajanje sa Razvojnog bankom jugoistočne Evrope u NLB Razvojna banka a.d. BL	Q2 2006
Razvojna banka jugoistočne Evrope a.d. Banja Luka	Spajanje sa LHB bankom a.d. Banja Luka u NLB Razvojnu banku a.d. Banja Luka	Q2 2006	

12	Raiffeisen Bank d.d. BiH, Sarajevo Raiffeisen Bank HPB d.d. Mostar	Pripojena Raiffeisen banci d.d. Sarajevo	Q1 2003
13	ProCredit Bank d.d. Sarajevo	Microenterprise bank d.d. Sarajevo promijenila ime u ProCredit Bank	Q4 2003
14	ZiraatBank BH d.d. Sarajevo	Turkish Ziraat Bank Bosnia d.d. Sarajevo promijenila ime u Ziraat Bank BH	Q1 2013
15	Union banka d.d. Sarajevo		
16	Sberbank d.d. Sarajevo Volksbank d.d. Sarajevo	Volksbank d.d. Sarajevo promijenila ime u Sberbank d.d. Sarajevo Sberbank grupacija preuzela Volksbank d.d Sarajevo	Q1 2013 Q1 2012
17	Sberbank a.d. Banja Luka Volksbank a.d. Banja Luka Zepter Komerc banka a.d. Banja Luka	Volksbank a.d. Banja Luka promijenila ime Sberbank grupacija preuzela Volksbank a.d. Banja Luka Postala članica Volksbank International AG, promijenila ime u Volksbank a.d. BL	Q1 2013 Q1 2012 Q3 2007
18	Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH UPI banka d.d. Sarajevo LT Gospodarska banka d.d. Sarajevo Gospodarska banka d.d. Sarajevo LT Komercijalna banka d.d. Livno	Promijenila ime u Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH Pripojena UPI banci d.d. Sarajevo Spajanje sa LT Komercijalnom bankom Livno u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo Spajanje sa Gospodarskom bankom Sarajevo u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo	Q3 2008 Q3 2007 Q1 2003 Q1 2003
19	Vakufska banka d.d. Sarajevo Depozitna banka d.d. Sarajevo	Pripojena Vakufskoj banci d.d. Sarajevo	Q2 2002
20	Nova banka a.d. Banja Luka Agroprom banka a.d. Banja Luka	Nova banka a.d. Bijeljina promijenila sjedište Pripojena Novoj banci a.d. Bijeljina	Q3 2007 Q1 2003
21	Pavlović International Banka a.d. Slobomir Bijeljina Privredna banka a.d. Doboj Privredna banka a.d. Brčko Semberska banka a.d. Bijeljina	Pripojena Pavlović International banci Pripojena Pavlović International banci Pripojena Pavlović International banci	Q2 2003 Q4 2002 Q4 2001
22	Komercijalna banka a.d. Banja Luka		
23	MF banka a.d. Banja Luka IEFK banka a.d. Banja Luka	Promijenila ime u MF banka a.d. Banja Luka	Q3 2010

Banke kojima su oduzete dozvole za rad od 2002. godine:

		Datum promjene
1	Camelia banka d.d. Bihać	Q1 2002
2	Privredna banka a.d. Gradiška	Q1 2002
3	Ekvator banka a.d. Banja Luka	Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia d.d. Sarajevo	Q3 2002
5	Banka za jugoistočnu Evropu Banja Luka	Q4 2002
6	Privredna banka a.d. Srpsko Sarajevo	Q4 2004
7	Gospodarska banka d.d. Mostar	Q4 2004
8	Ljubljanska banka d.d. Sarajevo	Q3 2006
9	Hercegovačka banka d.d. Mostar	Q3 2012
10	Postbank BH Poštanska banka BiH d.d. Sarajevo	Q2 2013
11	Bobar banka a.d. Bijeljina	Q4 2014
12	Banka Srpske a.d. Banja Luka	Q2 2016

Izvor: CBBiH